A photograph of a paved road winding through a mountainous landscape. In the foreground, a group of white sheep is walking across the road. The background shows green hills and mountains under a cloudy sky.

Hva kan bedre veterinær- dekningen i norske distrikt?

Hilde K. Lyby Wærp
Anne Austrem Bungler
Ellef Blakstad

Rapport 4–2025

Forfatter	Hilde Wærp, Anne Bunger, Ellef Blakstad
Tittel	Hva kan bedre veterinærdekningen i norske distrikt?
Prosjekt	Husdyrholdets infrastruktur og tiltak for bedre veterinærdekning – Konsekvenser og kostnader (HITVet)
Utgiver	AgriAnalyse
Medutgiver	Veterinærforeningen
Utgiversted	Oslo
Utgivelsesår	2025
Antall sider	69
ISSN	1894-1192, Internett 1894-1877
Emneord	Veterinær, produksjonsdyr, kritisk samfunnsfunksjon, beredskap, infrastruktur, husdyrhold, arbeidsvilkår, næringsgrunnlag
Forsidebilde	Mika Wegelius on unsplash.com

AgriAnalyse

AgriAnalyse er en faglig premissleverandør og et kompetent utredningsmiljø i spørsmål knyttet til landbruk og politikk. AgriAnalyse arbeider med nasjonale, internasjonale og organisasjonsinterne problemstillinger innenfor våre prioriterte satsingsområder. Ansatte i AgriAnalyse har tverrfaglig bakgrunn med kompetanse fra flere ulike samfunnsvitenskapelige og landbruksfaglige tradisjoner. Se www.agrianalyse.no for mer informasjon.

Forord

Prosjektet *HITVet – Husdyrholdets infrastruktur og tiltak for bedre veterinærdekning* er finansiert av Animalia, Den norske veterinærforening og Landbruksdirektoratet via utredningsmidler over jordbruksavtalen.

AgriAnalyse ønsker å takke alle veterinærer og kommuneansatte som har svart på spørreundersøkelsene våre, samt alle veterinærstudenter, kommuner, statsforvaltere, husdyrbønder, veterinærer, Landbruksdirektoratet, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet og andre aktører i norsk husdyrbransje som har bidratt med samtaler og innspill.

Oslo, juni 2025

Chr. Anton Smedshaug

Daglig leder

AgriAnalyse

Innhold

SAMMENDRAG	1
1	INNLEDNING..... 3
1.1	OM ARBEIDET MED RAPPORTEN..... 4
1.2	SPØRREUNDERSØKELSE BLANT VETERINÆRER 4
1.3	SPØRREUNDERSØKELSEN TIL ADMINISTRASJONSKOMMUNER FOR VETERINÆRVAKTEN 13
2	FORSLAG TIL TILTAK..... 15
2.1	REKRUTTERINGSTILTAK OG MENTORORDNINGER 15
2.2	ALTERNATIVE ELLER FLERE ARBEIDSOPPGAVER FOR VETERINÆRENE 28
2.3	ENDRINGER I VAKTORDNING ELLER VAKTORGANISERING 40
2.4	ENDRETE ELLER ØKTE STATLIGE TILSKUDD 52
2.5	FORVALTNINGSMESSIGE FORBEDRINGER 57
2.6	LOVENDRINGER 63
3	HOVEDFUNN OG OPPSUMMERING 65
3.1	HOVEDFUNN..... 65
3.2	PRIORITERING AV TILTAK 70
4	LITTERATUR..... 73

Sammendrag

I løpet av de siste 20–25 årene har norsk landbruk opplevd en betydelig effektivisering, noe som har ført til færre og større husdyrbesetninger. Dette har resultert i økte kjøreavstander for veterinærer og høyere veterinærkostnader per dyreenhet, spesielt i fylker med lange veterinærreiser.

Denne rapporten tar for seg utfordringer knyttet til veterinærdekning i norske distrikter og foreslåtte tiltak for å forbedre situasjonen. Rapporten bygger videre på rapporten *Tilgang på veterinærtjenester i Norge*, som ble utarbeidet av en arbeidsgruppe nedsatt av regjeringen, og som ble publisert i 2023. Den presenterer 21 ulike tiltak som forventes å kunne ha innvirkning på veterinærdekningen i norske distrikt. Arbeidsgruppen har imidlertid ikke rangert eller prioritert disse tiltakene på noe vis. I denne rapporten søker vi derfor å videreutvikle de foreslåtte tiltakene, ved å beskrive kostnader, gjennomførbarhet, effekt på veterinærdekning og veterinærenes hverdag, samt eksterne effekter. Gjennom arbeidet har det også kommet opp nye forslag eller tillegg til allerede foreslåtte tiltak, og noen av disse har vi valgt å løfte frem.

To spørreundersøkelser ble gjennomført, én blant veterinærer og en annen blant administrasjonskommunene for veterinærvakt. I tillegg er det gjennomført samtaler med representanter for veterinærer, veterinærstudenter, kommuner, statsforvaltere, husdyrbønder, Landbruksdirektoratet, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, og en rekke andre aktører innen norsk husdyrbransje.

Resultatene viser at mange veterinærer i distriktspraksis opplever høy arbeidsbelastning og lav inntjening, noe som påvirker deres villighet til å delta i kommunal vakt. En stor overvekt av veterinærene som deltar i vakt, oppgir normative og etiske grunner for å delta, ikke økonomiske eller trivselsmessige: Hovedmotivasjonen er at dyreeiere og kolleger er avhengige av dem for at systemet skal fungere. Dette representerer en betydelig sårbarhet i systemet. Kommunene uttrykker behov for bedre støtte og ressurser til å håndtere veterinærdekningen.

Det er nødvendig med en helhetlig tilnærming for å løse veterinærdekningsproblemet. Dette inkluderer både kortsiktige tiltak som økte økonomiske insentiver, og langsiktige strategier for å forbedre arbeidsforholdene for veterinærene i de distriktene som sliter. I vår vurdering anbefaler vi prioritering av tiltak som har rask eller umiddelbar effekt, samt lavterskeltiltak som koster lite og har få negative effekter, samtidig som man legger til rette for langsiktige forbedringer i infrastrukturen for veterinærtjenester i distriktene.

Mest virkningsfulle tiltak for bedret veterinærdekning på kort sikt:

- Dobling av statlige satser for vakthonorar, kombinert med en økning av stimuleringsstilskuddspotten til understøttelse av sviktende næringsgrunnlag på 40–50 millioner per år

- Mentor- og støtteordninger som senker terskelen for uerfarne til å tre ut i kombinertpraksis og -vakt, og som gir oppfølging og trygghet i en startfase.
- Opprettelse av kommunale veterinærstillinger

Anbefalte lavterskeltiltak med potensiell effekt av betydning:

- Vakttagelse som krav for stimuleringstilskudd
- Interkommunale erfaringsnettverk for de som administrerer vaktordningen
- Gjøre ulike former for husdyrpraksis mer tilgjengelig for veterinærstudenter
- Gi veterinærer førsterett til semintjeneste når seminteknikere pensjoneres eller slutter

Anbefalte tiltak av betydning for en robust veterinærdekning i fremtiden:

- Definere begrepet «tilfredsstillende veterinærtjenester», inkludert en avklaring om kjæledyrenes status i det lovpålagte ansvaret for veterinærdekning.
- Opprettelse av et digitalt fagsystem for effektiv forvaltning av vaktområder og vakttilskudd, tilknyttet en database over dyretetthet, oppdragsmengde, reiseavstander og tilgjengelige veterinærer
- Etablering av nye arbeidsområder og inntektskilder for veterinærer i distriktene
- Ordninger som fremmer faglige og kollegiale fellesskap, som bidrar til å sikre regulerte arbeidsforhold, kollegafellesskap og rekrutteringssamarbeid i fremtiden, som:
 - Offentlig samordning mellom regional akuttvakt for kjæledyr og ambulerende vakt for produksjonsdyr
 - En gradvis utvikling vekk fra enmannsforetak og mot organisasjonsformer som rommer flere og bidrar til fellesskap, som interkommunale veterinærforetak eller private AS med flere ansatte.

1 Innledning

Denne rapporten tar for seg et viktig og aktuelt tema i norsk landbruk: infrastrukturen for husdyrhold og spesifikt i dette tilfellet tiltak for bedre veterinærdekning. I løpet av de siste 20–25 årene har norsk jordbruk gjennomgått en betydelig effektivisering. Dette har ført til større gjennomsnittsbesetninger per gårdsbruk, med tilhørende økt produksjonsvolum per driftsenhet og redusert arbeidstid per produserte enhet. Imidlertid har det også ført til en reduksjon på 43 prosent i antall husdyrbesetninger på landsbasis siden år 2000.

Effektiviseringen har mange konsekvenser. Færre besetninger fører til økte kjøreavstander og transportkostnader i mange områder, mens det kan gi konsentrasjon av produksjonsmiljø i andre områder av landet. Vedlikehold av kompetanse og servicetjenester blir relativt sett stadig dyrere per enhet, etter hvert som besetningene blir større og færre. Blant annet viser Landbruksdirektoratets rapport om skyssrefusjon for veterinære reiser at årlige veterinærkostnader per dyreenhet er høyest i fylkene som også har de lengste gjennomsnittlige veterinærreisene (Ldir, 2024). Dette presser økonomien for hver enkelt virksomhet og reduserer villigheten til å investere i nødvendig infrastruktur.

En av de kritiske samfunnsfunksjonene som er berørt av denne utviklingen, er veterinærtjenesten, som har reell underdekning i deler av Norge. Dessuten er tjenesten sårbar i flere områder. En utilstrekkelig lokal eller regional veterinærdekning har betydning for både folke- og dyrehelse, mattrygghet og samfunnsberedskap, og har samtidig sterk negativ innvirkning på velferden til dyr, veterinærer og dyreeiere. Tilstrekkelig tilgang på veterinærtjenester er et kommunalt ansvar, men mange kommuner finner det krevende å dekke dette ansvaret på en god måte.

I denne rapporten undersøkes og evalueres en rekke foreslåtte tiltak for å bedre veterinærdekningen i Norge. Det omfatter vurdering av tiltakenes gjennomførbarhet, kostnad, forventet kortsiktig og langsiktig effekt på veterinærtilgang, veterinærdekning både nasjonalt og i utsatte områder, samt påvirkning på andre aktører i tilstøtende bransjer. Målet er å bidra til effektive tiltak for å løse veterinærdekningsproblemet i Norge, med samtidig hensyn til tiltakenes betydning for tilstøtende bransjeaktører og husdyrholdets infrastruktur som helhet.

1.1 Om arbeidet med rapporten

Denne rapporten er en del av prosjektet *HITVet – Husdyrholdets infrastruktur og tiltak for bedre veterinærdekning*. Prosjektet er finansiert av Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri, Animalia og Den norske veterinærforening.

I rapporten vår har vi sett på tiltakene som ble foreslått i rapporten *Tilgang på veterinærtjenester i Norge* (Landbruks- og matdepartementet, 2023), som ble utarbeidet av en arbeidsgruppe nedsatt av regjeringen. For de fleste av disse tiltakene har vi sett på følgende:

- Gjennomførbarhet
- Kostnad
- Kort- og langsiktige effekter på veterinærdekning
- Eksterne effekter
- Veterinærenes arbeidshverdag
- Behov for regelverksendringer

Vi løfter også enkelte tiltak som ikke er nevnt i arbeidsgruppens rapport. Disse tiltakene er forslag som er kommet opp i løpet av prosjektarbeidet, ut fra spørreundersøkelse utsendt til veterinærer og administrasjonskommuner, gjennom samtaler med ressurspersoner i eller tilknyttet næringen, samt forslag som er fremkommet gjennom arbeidet med å vurdere de allerede foreslåtte tiltakene. Disse øvrige tiltakene og vurderingene er i rapporten presentert i tekstbokser i tilknytning til de av arbeidsgruppens forslag som de har sterkest relevans for.

1.2 Spørreundersøkelse blant veterinærer

Som en del av prosjektet ble to spørreundersøkelser utarbeidet for å få mer kunnskap om hvordan veterinærer og administrasjonskommuner vurderer situasjonen.

Veterinærundersøkelsen ble sendt ut på e-post til alle veterinærer som er medlem i Veterinærforeningen. I tillegg ble den delt via QR-kode i Norsk veterinærtidsskrift og aktuelle veterinære gruppesider på sosiale medier. Hovedtema var veterinærenes syn på veterinærdekningsproblemet og hvordan de mener det kan løses. En annen undersøkelse med samme tema ble sendt ut til de 140 administrasjonskommunene for veterinærvaktområdene, presentert i delkapittel 1.3.

I spørreundersøkelsen til veterinærer kom det inn 294 svar, der alle som svarte, oppga at de er veterinærer. Blant respondentene var 64 prosent kvinner. Respondentene er fordelt over alle fylkene, med flest fra Trøndelag og færrest i Finnmark.

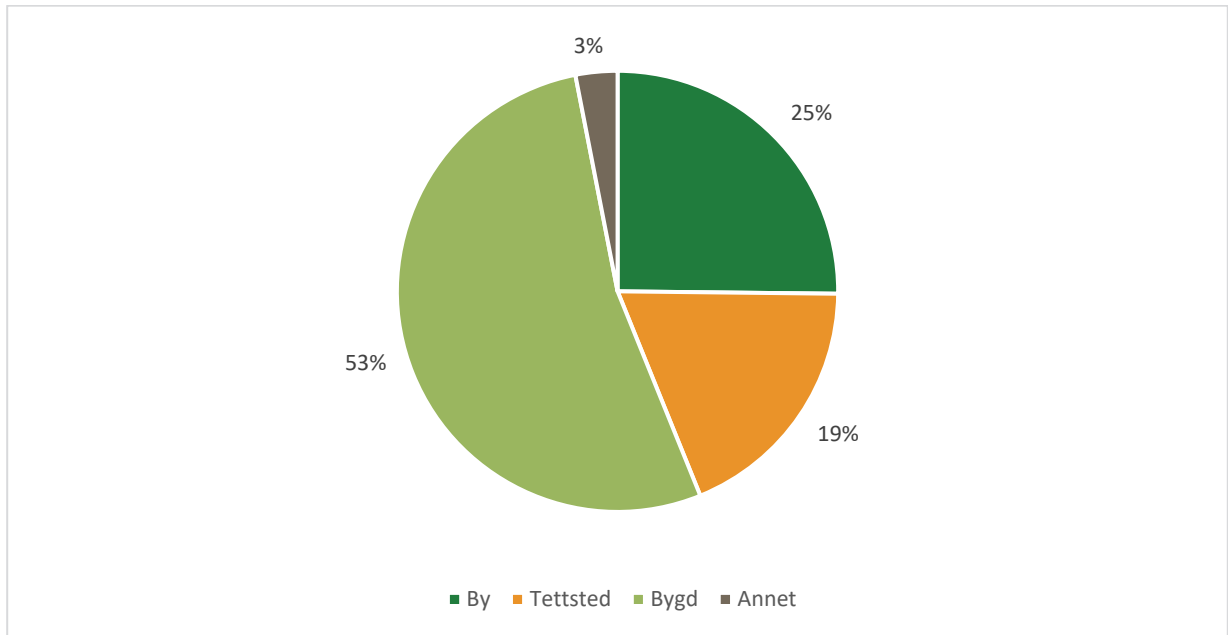
Tabell 1.1 Hvor arbeider du nå? Antall respondenter fordelt på fylke.

Hvor arbeider du nå?	
Oslo	13
Rogaland	21
Møre og Romsdal	20
Nordland	17
Østfold	14
Akershus	29
Buskerud	14
Innlandet	41
Vestfold	11
Telemark	10
Agder	12
Vestland	26
Trøndelag	46
Troms	13
Finnmark	5

Undersøkelsen ble distribuert på samme måte som andre undersøkelser til Veterinærforeningens medlemmer vanligvis blir, i tillegg til deling på åpne nettsider og sosiale medier. Dette tilsvarer at undersøkelsen gikk ut til alle Veterinærforeningens medlemmer med veterinær autorisasjon (ca. 2900), samt en ukjent andel av landets øvrige autoriserte veterinærer som ikke er medlem. Den oppnådde likevel en lavere oppslutning enn hva slike undersøkelser vanligvis gjør. Årsaken til dette er ukjent, men i responsen på undersøkelsen ser vi tendensen til et mønster: Undersøkelsen er i størst grad besvart av veterinærer som jobber med klinisk vakt, produksjonsdyr og kombinert praksis. Over halvparten av respondentene (52 prosent) oppgir at de jobber med produksjonsdyrpraksis i noen grad i dag, og enda litt flere oppgir at de deltar i den offentlige vakta (60 prosent). Det anslås at omtrent 800 veterinærer står i slike jobber i Norge i dag. Blant disse er responsraten normal og på omtrent 35 prosent, mens den totale responsraten blant alle potensielle respondenter (veterinærer) er lav (om lag 10 prosent). Det er mulig at denne responsprofilen gjenspeiler deler av problemet: Veterinærdekningsproblemet oppleves relevant og til dels alvorlig for de som er direkte berørt av det, men for flesteparten av landets veterinærer er det ikke et tema i deres daglige arbeid. Norske veterinærer flest jobber ikke med offentlig vakt, og de ser ikke noe behov for å begynne med det heller, slik rammevilkårene er i dag. I det følgende viser vi responsen på spørsmålene som er overordnede og omhandler totalbildet. Spørsmål som kan knyttes til konkrete tiltak, er beskrevet i avsnittene knyttet til disse.

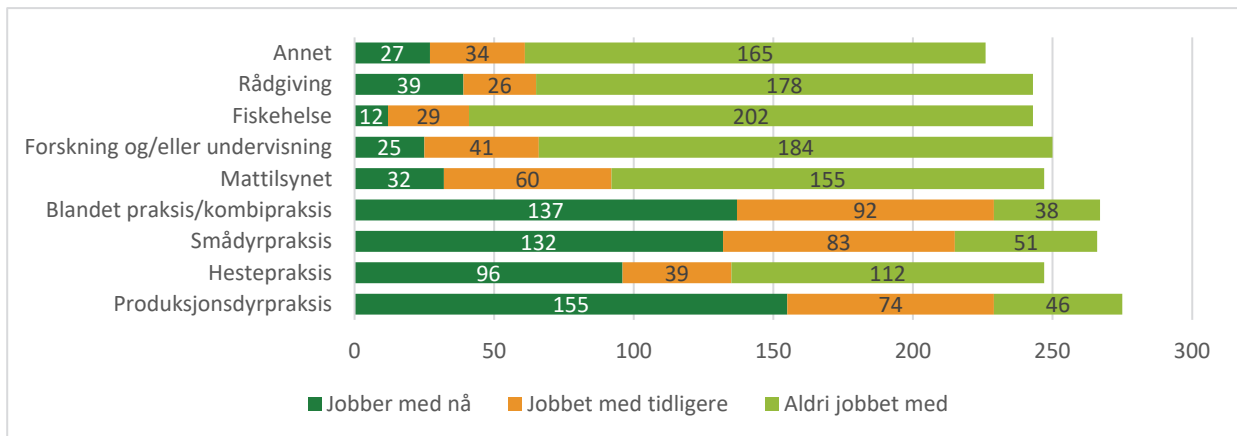
Over halvparten av respondentene (53 prosent) vil beskrive distriktet de jobber i som bygd, mens 25 prosent svarer by og 19 prosent tettsted. 67 prosent tok utdannelsen sin i Norge, 11 prosent i Tyskland og 10 prosent i Ungarn.

Figur 1.1 Hvordan vil du hovedsakelig beskrive distriktet du jobber i?

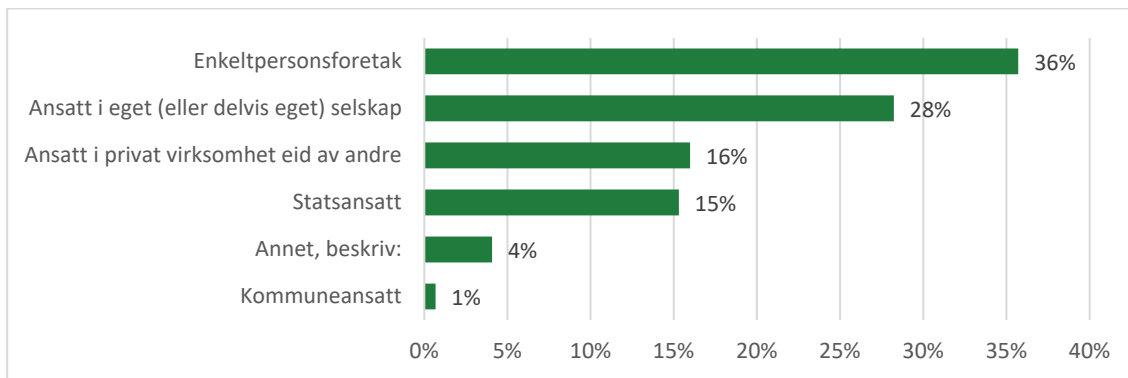
Én av tre mottok sin norske autorisasjon i perioden 2011–2024. Det er flest som nå jobber med produksjonsdyrpraksis, men også mange som jobber med blandet praksis, smådyrpraksis og hestep praksis.

Figur 1.2 Hva jobber du med nå, og hva har du jobbet med tidligere? (Kryss av for alle aktuelle) N=294

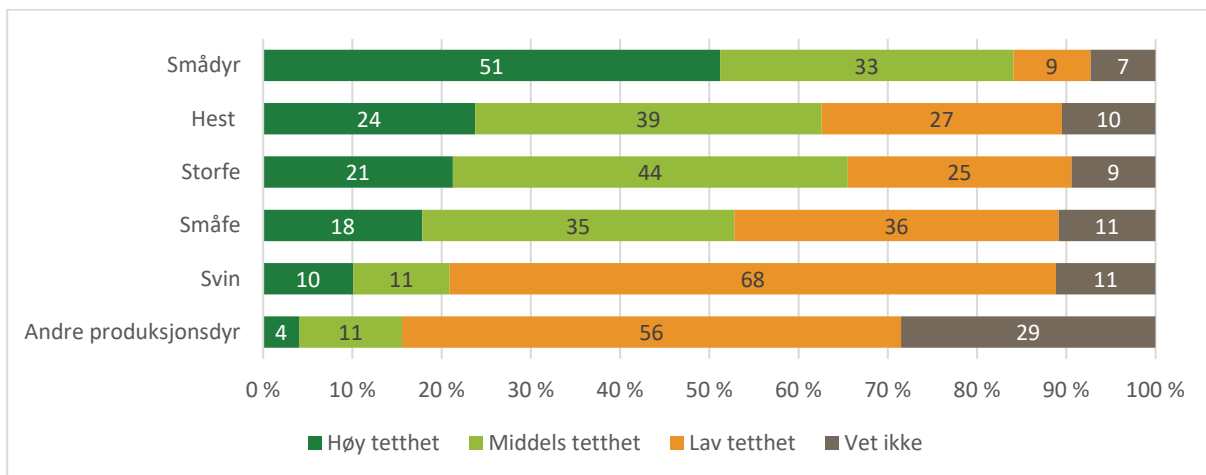
Over en tredjedel jobber i enkeltpersonsforetak, mens 28 prosent er ansatt i eget (eller delvis eget) selskap. Det er 16 prosent som er ansatt i privat virksomhet eid av andre, og 15 prosent er statsansatt.

Figur 1.3 Hvilket av alternativene under er mest betegnende for ditt hovedarbeidsforhold i dag?

Over halvparten beskriver tettheten av smådyr i området de jobber som *høy*, og 33 prosent sier at den er *middels*. Til sammenligning sier kun 10–21 prosent av respondentene at de opererer i et område med høy tetthet av ulike produksjonsdyr, på tross av at over 60 prosent av respondentene angir at de jobber i produksjonsdyr- eller kombipraksis nå. Det forteller en del om hvor hovednæringsgrunnlaget for privatpraktiserende veterinærer ligger i dag. Det er mange som må drive med noe produksjonsdyrpraksis for at slike tjenester skal være tilgjengelig i hele landet, men de fleste, også av de som jobber med produksjonsdyr i noen grad, oppfatter dyretettheten og dermed næringsgrunnlaget for smådyr som langt høyere.

Figur 1.4 Hvordan vil du betegne dyretettheten for de ulike dyreslagene i området du jobber?

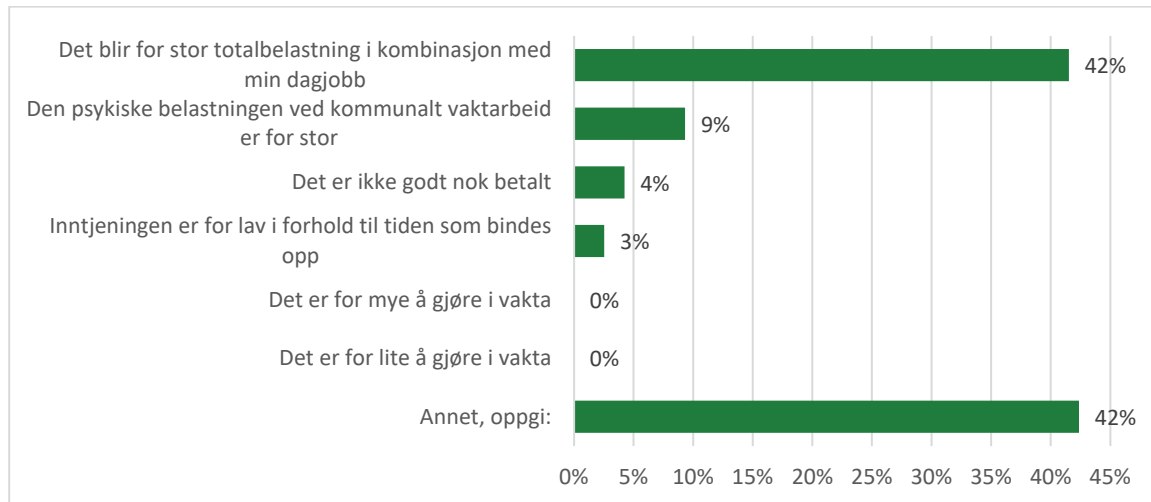

1.2.1 Om kommunal vakt

Blant respondentene er det 60 prosent som oppgir at de deltar i offentlig kommunal vakt, mens 40 prosent deltar ikke. Blant de som oppgir at de ikke deltar, er det flest som oppgir at den viktigste grunnen er at *det blir for stor totalbelastning i kombinasjon med min dagjobb* (42 prosent). Det er også 42 prosent som svarer *annet*. Blant disse oppgir mange praktiske årsaker som at de ikke jobber i klinisk praksis, at det ikke er aktuelt, eller at de søkte, men

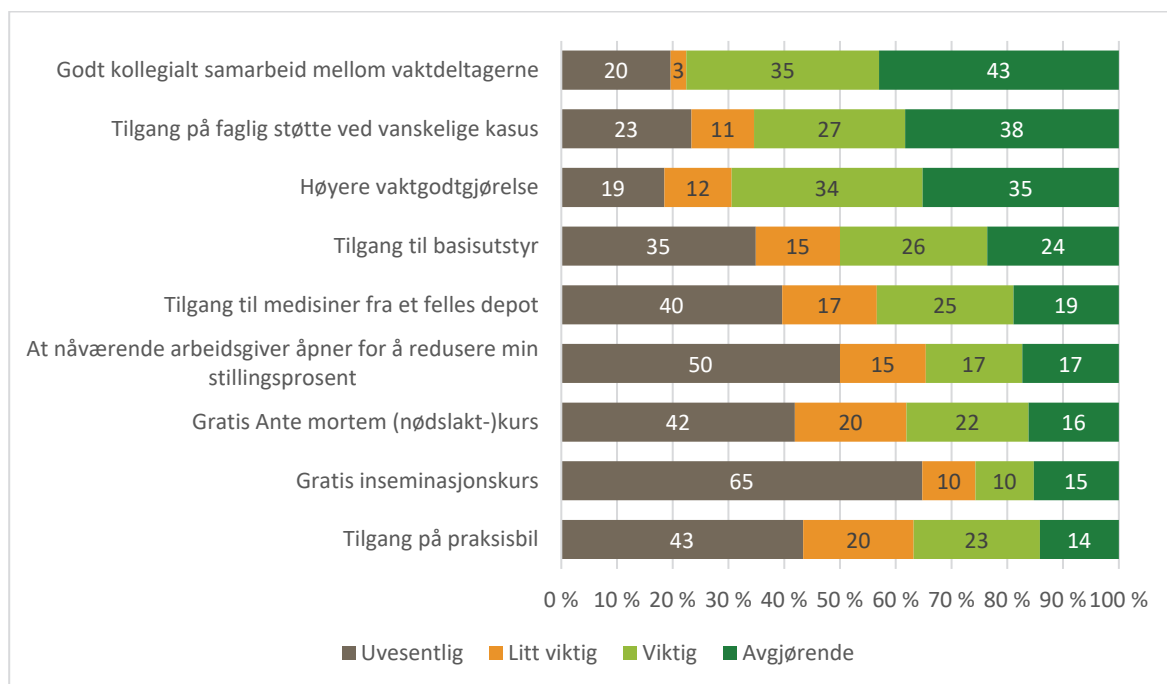
ikke fikk delta. 9 prosent oppgir at *den psykiske belastningen ved kommunalt vaktarbeid er for stor*. Det er bare hhv. 4,2 og 2,5 prosent som oppgir som hovedgrunn at *det ikke er godt nok betalt* eller *inntjeningen er for lav i forhold til den tiden som bindes opp*.

Figur 1.5 Hva er den viktigste grunnen til at du ikke deltar i kommunal vakt? (N=118)

De 118 respondentene som oppga at de ikke deltar i offentlig kommunal vakt, ble også bedt om å svare på hvor viktige de mener en rekke tiltak er for at de skal vurdere å delta i kommunal veterinærvakt. Alternativet flest oppga som viktig eller avgjørende, var *godt kollegialt samarbeid mellom vaktdelegerne* (78 prosent), foran *høyere vaktgodtgjørelse* (69 prosent) og *tilgang på faglig støtte ved vanskelige kasus* (65 prosent). Tiltakene flest oppga som uvesentlig, var *gratis inseminasjonskurs* (65 prosent) og *at nåværende arbeidsgiver åpner for å redusere min stillingsprosent* (50 prosent). Sistnevnte står i noe kontrast til at alle i samme respondentgruppe oppga for stor arbeidsbelastning i kombinasjon med sin nåværende dagjobb som en hovedgrunn til å ikke delta i vakt. Videre er det interessant at respondentene i liten grad oppgir lav inntjening som en grunn til å stå utenfor vakt, mens høyere vaktgodtgjørelse angis som det nest viktigste tiltaket for å vurdere å tre inn i vakt. For alle de andre tiltakene oppga under halvparten at tiltakene var uvesentlige. *Tilgang på praksisbil* var det bare 14 prosent som oppga som avgjørende, mens 23 prosent mente det er viktig.

Figur 1.6 Hvor viktige er tiltakene under for at du skal vurdere å delta i kommunal veterinærvakt? (N=118)

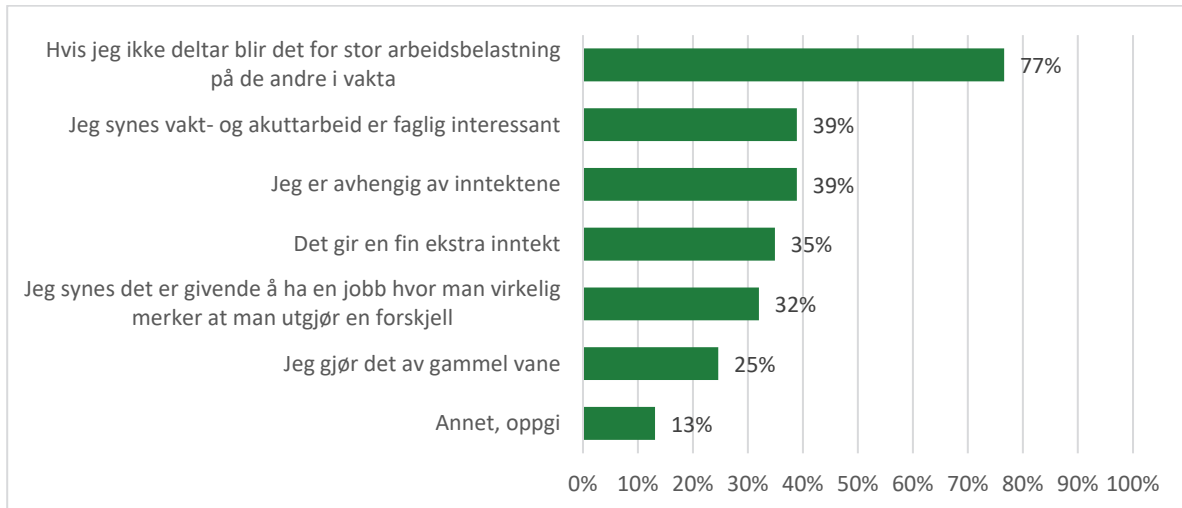
De som svarte at de deltar i kommunal vakt (175 respondenter), fikk spørsmål om hvorfor de deltar, og de kunne krysse av for flere svar. Det var klart flest som svarte at *hvis jeg ikke deltar blir det for stor arbeidsbelastning på de andre i vakta* (77 prosent). Det var like mange (39 prosent) som svarte *jeg synes vakt- og akuttarbeid er faglig interessant, og jeg er avhengig av inntektene*. Det var også 32 prosent som svarte at *det er givende å ha en jobb der man virkelig merker at man utgjør en forskjell*.

Blant de som har svart *annet*, er det mange som svarer at det er en del av kontrakten / jobben, og at de har en avtalefestet plikt til å delta, mens flere igjen legger vekt på at det er riktig og «kollegialt»:

«Alle som driver dagpraksis bør delta i vakta. Alt annet er ukollegialt og nesten uetisk mot kundene».

Anonym veterinær

Figur 1.7 Hvorfor deltar du i kommunal vakt? (N=175)

1.2.2 Om hovedutfordringer sett fra veterinærenes ståsted

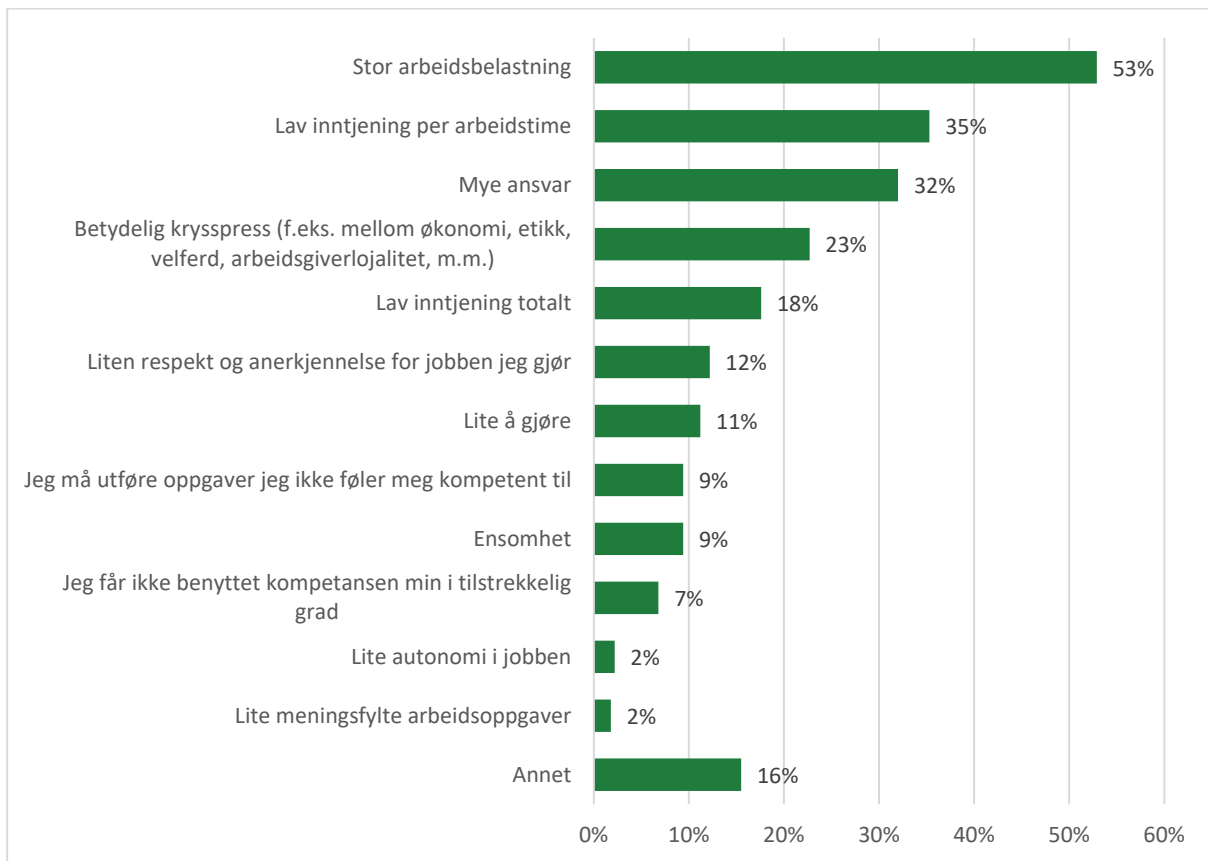
På spørsmål om hva som er hovedutfordringene ved arbeidsforholdene til respondentene (uavhengig av sektor og stillingstype), svarer over halvparten *stor arbeidsbelastning*. En litt større andel blant kvinnene (55 prosent) enn blant mennene (48 prosent) oppgir dette. Det er også en større andel med arbeidssted i tettsted (63 prosent) og by (61 prosent) enn i bygd (46 prosent) som oppgir dette som hovedutfordring.

Det var litt større andel blant mennene (40 prosent) enn kvinnene (33 prosent) som svarte *lav inntjening per arbeidstime*. Her oppga 43 prosent av de som jobber i bygd, at dette var en utfordring, mens 28 prosent av de som jobber i by og tettsted, oppga det samme.

Det var 32 prosent av respondentene som oppga *mye ansvar* som en utfordring. Kvinner svarte dette i langt større grad enn menn, hhv. 39 og 19 prosent.

Blant de som svarte *annet*, oppgir de forhold som utfordringer med sosiale medier, lange kjøreavstander, uoverensstemmelser med kollegaer i samarbeidspraksisen og for mye vakt.

Figur 1.8 Hva er hovedutfordringene ved ditt/dine arbeidsforhold i dag? (Velg opp til 3 av de følgende svaralternativ)

Det er en litt større andel som mener at det ikke er behov for å bedre veterinærtilgangen for kommunal vakt og produksjonsdyr på dagtid i distriktet de jobber (37 prosent) enn de som mener det er behov (35 prosent). Det er også en stor andel (28 prosent) som *ikke er sikre*. Blant de som oppgir at de ikke er sikre, jobber flest i smådyrpraksis, men en mindre andel enn blant dem som oppgir både *ja* og *nei*. Det er naturlig nok større andeler blant de usikre som jobber i Mattilsynet, fiskehelse, forskning og rådgiving, og dermed står utenfor klinisk praksis, enn blant dem som svarer *ja* og *nei*.

Det er ikke så store forskjeller i svarene fra bygd til by. Det er flest som jobber på tettsted som svarer *ja*, men det er mange som svarer *ikke sikker* i byer (49 prosent) og tettsted (35 prosent). Blant de som jobber i bygder, er det over halvparten (51 prosent) som svarer *nei* på dette spørsmålet, mer enn dobbelt så stor andel som de i byer og tettsteder.

Tabell 1.2 Mener du at det er behov for å bedre veterinærtilgangen for kommunal vakt og produksjonsdyr på dagtid i distriktet der du jobber? Hvordan vil du hovedsakelig beskrive distriktet du jobber i? (N=291)

	By	Tettsted	Bygd	Annet	Total
Ja	32,4 %	40,0 %	35,1 %	25,0 %	35,1 %
Nei	18,9 %	25,5 %	51,3 %	12,5 %	37,1 %
Ikke sikker	48,6 %	34,5 %	13,6 %	62,5 %	27,8 %

De som oppga at det ikke var behov for å bedre veterinærtilgangen, fikk videre spørsmålet: Hva mener du er hovedårsaken til at veterinærdekningen er tilfredsstillende i ditt distrikt? Det var ikke én årsak som skiller seg spesielt ut, men det var flest som oppga alternativene *Vaktavvikling og Tjenester for smådyr, produksjonsdyr og hest er organisert på en god måte* (28 prosent), *Det er godt samhold og kollegialitet i distriktet* (26 prosent), og *Næringsgrunnlaget er godt* (22 prosent).

Det er noe forskjeller i svarene mellom de som oppgir å jobbe i byer, tettsteder og bygder her. I byene fremheves at *veterinærtjenestene er organisert på en god måte*, mens bare 21 prosent som jobber i bygd, oppgir dette. Samtidig er det dobbelt så stor andel i bygd som oppgir *godt samhold og kollegialitet i distriktet*. Det er også en betydelig større andel på bygda som oppgir *godt næringsgrunnlag* enn det er i byene. Sistnevnte skyldes trolig to ting: At det ofte er en relativt lav produksjonsdyrtetthet i bynære strøk, og at konkurransen om smådyrkundene er hardere, med høyere forventninger hos kundemassen nær byene. Det medfører at næringsgrunnlaget på produksjonsdyr vil være lavere, samtidig som det er vanskeligere for kombipraktikere å tilby smådyrtjenester i tråd med kundenes forventninger i bynære strøk.

Tabell 1.3 Hva mener du er hovedårsaken til at veterinærdekningen er tilfredsstillende i ditt distrikt?

	By	Tettsted	Bygd	Total
Næringsgrunnlaget er godt	14,3 %	21,4 %	22,5 %	22,0 %
Det er godt samhold og kollegialitet i distriktet	14,3 %	21,4 %	28,8 %	25,7 %
Vaktavvikling og Tjenester for smådyr, produksjonsdyr og hest er organisert på en god måte	50,0 %	42,9 %	21,3 %	27,5 %
Veterinærer med annen dagjobb bidrar i vakta	7,1 %		15,0 %	11,9 %
Annet	14,3 %	14,3 %	12,5 %	12,8 %

1.3 Spørreundersøkelsen til administrasjonskommuner for veterinærvakten

Som en del av prosjektet sendte vi også ut en spørreundersøkelse til de 140 administrasjonskommunene for veterinærvaktområdene, i samarbeid med Landbruksdirektoratet og KS. Her ble respondentene utfordret på hvordan kommunene ser på utfordringer og muligheter relatert til veterinærdekning og -vakt. Spørreundersøkelsen var tilgjengelig for innkommende svar fra 30. august til 15. oktober 2025. Vi fikk inn 60 svar, som tilsvarer en svarprosent på 43. Det antas at respondentene i stor grad representerer administrasjonskommuner som kjenner eller har kjent på utfordringer med veterinærdekning og inngåelse av vaktavtaler på noe tidspunkt. Blant kommuner som har svart, finner en representanter fra kommuner fordelt over hele landet. Videre er det både store og små kommuner i geografisk størrelse blant respondentene, og kommuner med både tett og spredt befolkning, samt med både høy og lav produksjonsdyrtetthet.

1.3.1 Om hovedutfordringer sett fra kommunenes ståsted

Blant respondentene i kommuneundersøkelsen svarer 50 prosent at de finner det utfordrende å få dekket alle vakter i sitt vaktområde. Altså var det på tidspunktet for spørreundersøkelsen minst 30 vaktområder i Norge som hadde så dårlig vaktdekning at de hadde direkte problemer med å få dekket alle vaktene på vaktlisten. Ut fra at 60 av de totalt 140 administrasjonskommunene har svart på undersøkelsen, indikerer dette at inntil 70 administrasjonskommuner og vaktområder, eller halvparten av norske kommuner, opplever betydelige utfordringer med veterinærvakten i perioder.

Felles for alle som har svart på undersøkelsen, uavhengig av om de sliter med vakante vakter akkurat nå, er at de finner arbeidet med veterinærvakt og veterinærdekning krevende, og at dagens system er sårbart. Kommunerespondentene oppgir at de bruker gjennomsnittlig 73 timer på anskaffelsesprosesser knyttet til veterinærvakten i år med anbudsrunde, og 19 timer i år uten anbudsrunde. Typisk og gjennomsnittlig intervall mellom hver anbudsrunde er 4 år. Det tilsier at hver administrasjonskommune bruker om lag 33 timer i året på anskaffelsesprosesser knyttet til veterinærvakta. Noen bruker imidlertid adskillig mer (enkelte oppgir at kommunen bruker opptil 500 timer per år med anbud, og 200 per år uten anbud), og ut fra samtaler med kommuneansatte bekreftes det at dette blir tilfelle når det oppstår akutte problemer med veterinærdekningen; arbeidstimene forbundet med veterinærvakt øker da med flere hundre prosent. Tabell 1.4 viser antall vaktområder i hvert fylke, og hvor mange veterinærer som behøves i hvert fylke for å ha en firedelt vakt. Veterinærforeningen anbefaler ingen å basere seg på en høyere vaktbelastning enn firedelt, for at man skal ha en viss robusthet ved sykdom eller uforutsette hendelser.

Tabell 1.4. Antall vaktområder per fylke, og minimumsbehovet for veterinærer for å dekke vakta på en robust måte.

Fylke	Antall vaktområder	Minimum antall veterinærer for vaktdekning
Østfold	4	16
Oslo og Akershus	6	24
Buskerud	8	32
Innlandet	23	92
Vestfold	2	8
Telemark	5	20
Agder	7	28
Rogaland	12	48
Vestland	23	92
Møre og Romsdal	14	56
Trøndelag	28	112
Nordland	19	76
Troms og Finnmark	15	60

2 Forslag til tiltak

I dette kapitlet tar vi utgangspunkt i de tiltak som allerede er foreslått i rapporten *Tilgang på veterinærtjenester i Norge*, som kom i mars 2023 og var resultatet av arbeidet til en gruppe nedsatt av regjeringen. Tiltakene gjennomgås i samme rekkefølge som de er presentert i nevnte rapport. I løpet av prosjektarbeidet har det også dukket opp enkelte helt nye tiltaksforslag, og andre som bygger videre på de allerede foreslåtte. En del av disse har vi også valgt å løfte, enten sammen med det tiltaket det springer ut fra, eller i egne grønne tekstbokser.

2.1 Rekrutteringstiltak og mentorordninger

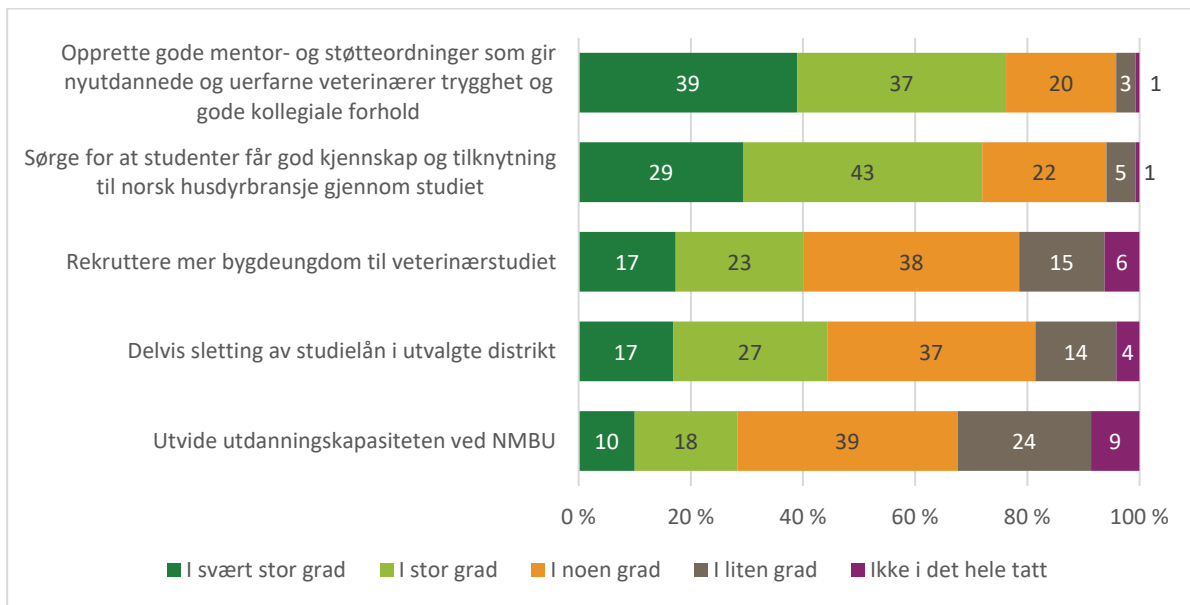
I dette kapitlet er det først og fremst de tiltakene som arbeidsgruppen forventer vil ha en effekt på rekruttering, både til veterinærstudiet og til senere karrierevalg, som blir gjennomgått.

2.1.1 Rekruttere flere fra bygdene til veterinærstudiet

Arbeidsgruppas rapport henviser til medlemsundersøkelser fra Veterinærforeningen og annen forskning, der resultatene indikerer at mange studenter søker tilbake til hjemtraktene sine i løpet av relativt få år etter endt studium. I forbindelse med arbeidsgruppas arbeid ble det gjennomført en undersøkelse som ble sendt alle veterinærer med autorisasjon fra og med 2005. Ca. 50 prosent av 1500 respondenter besvarte denne undersøkelsen, som omfattet både de som studerte i utlandet (39 prosent) og her i Norge (54 prosent). Undersøkelsen viste at fordelingen av respondentenes opphavssted og fordelingen av den samme respondentgruppen som yrkesaktive veterinærer sammenfalt nesten fullstendig. Altså så man ikke noe betydelig tilflytting til by eller bygd, men en stabilitet i fordelingen. Vider oppga 37 prosent av de spurte at de opprinnelig kom fra by, 22 prosent fra tettsted og 36 prosent fra bygd. Antallet studenter fra bygder er altså allerede ganske høyt.

Blant respondentene i veterinærundersøkelsen er de fleste positive til et slikt tiltak, men det vektet ikke som det viktigste eller mest effektfulle (fig. 2.1): 40 prosent mener at dette i svært stor grad eller stor grad kan bedre dekkningen, og 38 prosent mener det kan hjelpe i noen grad.

Figur 2.1 I hvilken grad mener du at tiltakene nedenfor vil kunne bedre veterinærdekningen ute i distriktene, på nasjonalt nivå?

Gjennomførbarhet: Kampanjer som markedsfører veterinærstudiet og -yrket som et aktuelt valg for bygdeungdom er et relativt enkelt tiltak som kan gjennomføres med svært enkle midler hvis ønsket.

Kostnad: 100 000–1 000 000 per år eller per kampanje

Kort- og langsiktige effekter på veterinærdekning: Veterinærstudiet er et 5,5–6-årig studium, og effekten av slike kampanjer på veterinærdekning i distriktene vil derfor melde seg tidligst 7 år etter gjennomføring. Korttidseffekten på veterinærdekning er derfor ikke-eksisterende. Effekten av slike kampanjer er sterkt avhengig av hvordan kampanjen gjennomføres, hvor vellykket den er og hvor godt den når gjennom til aktuell målgruppe med sitt budskap. En vellykket kampanje kan lede til at et større antall personer fra norske bygder velger å søke seg til veterinærutdanning. Det finnes imidlertid flere flaskehalsar før disse kandidatene eventuelt ender opp som veterinærer i distriktet de kom fra:

- Søkere rekruttert etter en kampanje må konkurrere på lik linje med alle andre om en studieplass på et populært studium med høye opptakskrav både i Norge og i utlandet.
- Studiet er omfattende, og må fullføres.
- Veterinærutdanningen er bred, og Veterinærforeningens medlemsundersøkelser viser at mange endrer mening i løpet av studiet om hvilken sektor de ønsker å jobbe i. Å da legge til grunn en forskuttering av karrierevalget til veterinærstudenter fra bygda, om at de skal velge distrikts- og produksjonsdyrpraksis allerede ved rekrutteringen til studiet, er i så måte trolig lite treffsikkert.
- Dersom det hovedsakelig er andre årsaker (som lønnsomhet, arbeids- og vaktbelastning, kollega- og fagfellesskap) som gjør at distriktspraksis med vakt velges bort som karrierevei, vil tiltaket ha liten til ingen effekt.

En eventuell kampanje er derfor avhengig av å treffe de som allerede er egnet og motivert for studiet, og for den type arbeidskarriere det er behov for. Rent matematisk vil en økt søkermasse fra bygdene kunne føre til et økt antall veterinærstudenter fra bygdene og et økt antall veterinærer som vender tilbake til hjembygdene sine etter endt studium. Populasjonen av norske veterinærer og veterinærstudenter er imidlertid så liten at en matematisk økning i sannsynlighet ikke nødvendigvis fører til en merkbar økning i praksis.

Eksterne effekter: Svært små. Dersom man forutsetter at en eller flere kampanjer som beskrevet har den ønskede effekten (økt søkermasse til veterinærstudiet fra norske bygder), har man imidlertid også en potensiell bieffekt som kan påvirke norske distrikters generelle utfordringer med å rekruttere arbeidskraft med høyere utdanning negativt: Veterinærstudiet har stadig blant de høyeste karakterkravene i landet for inntak. Det er begrenset hvor mange veterinærer et vaktområde kan «ta imot igjen» etter endt studium. Ved lokalt vellykkede kampanjer og flere veterinærstudenter fra enkeltbygder enn hva som reelt behøves for å dekke dette områdets veterinærbehov de kommende årene, vil disse nyutdannede veterinærene måtte søke seg jobb andre steder. De blir med det ressurssterk ungdom som «går tapt» for sitt hjemdistrikt. Det er derfor viktig at en økt rekruttering av bygdeungdom søker å være målrettet og proporsjonal med behovet, men dette kan være krevende å forutsi 7 år i forveien. I så henseende er det andre tiltak som vil kunne være mer målrettede og «justerbare» enn rene markedsføringskampanjer.

Påvirkning på veterinærenes arbeidshverdag: Ingen

Behov for regelverksendringer: Nei

2.1.2 Endre opptakskriteriene til veterinærstudiet (kvoteordning for distriktene)

En kvoteordning for distriktsungdom til veterinærstudiene har flere fellestrekk med dagens nordnorske kvote til en del høyere utdanninger i Nord-Norge (Samordna opptak, 2025). Denne kvoten har sin bakgrunn i en forventning om at ungdom med nordnorsk bakgrunn vil ha en lavere terskel for å søke tilbake til hjemplassen sin etter fullført studium. Slik skal kvoten bidra til å sikre tilgang på enkelte typer kompetanse og kvalifisert arbeidskraft i Nord-Norge. Tanken bak forslaget om distriktskvoter til veterinærstudiet er antatt å være den samme, men nesten halvparten av dagens norske veterinærstudenter studerer i utlandet. Endring i opptakskriteriene i Norge vil derfor kun påvirke omtrent halvparten av studentmassen, så sant antall studieplasser holdes som i dag. Blant veterinærene i spørreundersøkelsen mente omlag 40 prosent at økt rekruttering av bygdeungdom kunne bidra til økt veterinærdekning i stor eller svært stor grad. 33 prosent mente at det kunne ha noe effekt, mens bare 6 prosent mente at et slikt tiltak ikke vil ha noen effekt i det hele tatt. Sammenlignet med andre rekrutteringstiltak har veterinærene imidlertid mer tro på både mentorordninger, økt tilknytning til husdyrbransjen gjennom studiet og delvis sletting av studielån i utvalgte distrikt.

Gjennomførbarhet: Dersom det vurderes hensiktsmessig og man oppnår enighet om innrettingen, er opprettelse av distriktskvoter til veterinærstudiet enkelt å gjennomføre. Distriktskvoter som fungerer målrettet i praksis, er imidlertid noe mer krevende. Generelle

distriktskvoter har lite for seg dersom de fører til lokale bølger av veterinærstudenter i ulike distrikt, uten forankring i det reelle rekrutteringsbehovet regionalt eller lokalt.

Kostnad: Forvaltningsmessige kostnader ved innføring, ellers ingen.

Kort- og langsiktige effekter på veterinærdekning: På kort sikt: Ingen effekt. Akkurat som markedsføringskampanjer for veterinæryrket rettet mot bygdeungdom, vil dette tiltaket tidligst ha effekt 6–7 år etter innføring. Flere veterinærer i norske distrikt stiller seg positive til en slik ordning, og mange er åpne om at de i rekrutteringssituasjoner ofte prioriterer veterinærer som opprinnelig kommer fra distriktet, da sannsynligheten for at de føler seg hjemme og blir værende over tid erfaringsmessig ser ut til å være større.

Eksterne effekter: Svært små, men potensielt tap av faglig sterk ungdom til hjemdistrikt med overrekruttering av ungdom til veterinærstudiet.

Påvirkning på veterinærenes arbeidshverdag: Ingen til liten.

Behov for regelverksendringer: Ja, en slik ordning vil måtte godkjennes av Kunnskapsdepartementet og hjemles i forskrift om opptak til høyere utdanning.

2.1.3 Gi tilleggspoeng til studenter med husdyrpraksis

Arbeidsgruppen nevner dette som en mulighet i sin rapport, men ser i stor grad vekk fra det, fordi det er en begrenset andel av studentene som vil ende opp i produksjonsdyrpraksis. Dette fremstår som et noe ufullstendig argument. Situasjonen i dag er at veterinærstudiet har svært god tilgang på søkere med svært høye snittkarakterer fra videregående, altså studenter med en sterk evne til å ta til seg teoretisk kunnskap. I samtaler med produksjonsdyrpraktikere, og også gjenspeilet i enkelte kommentarer i vår undersøkelse, går det frem at etablerte praktikere opplever dagens studenter og nye veterinærer som faglig sterke, men usikre, uten praktisk erfaring, og med manglende kjennskap til den norske husdyrbransjen. Et tiltak som gir tilleggspoeng til søkere med husdyrpraksis vil kunne fungere målrettet ved å gi en mulighet for inntak til søkere som har interesse for og praksis med husdyr, men som ikke helt har gode nok karakterer til å komme inn på vitnemål alene. Søkere med evne og interesse for andre deler av veterinærbransjen vil trolig heller søke andre metoder (som forbedring av karakterer) for å komme inn, fremfor å bruke et halvt eller helt år på arbeid som avløser eller lignende. Dersom et mål er å utdanne flere veterinærer med interesse og evne for produksjonsdyr- og distriktspraksis, og som med stor sannsynlighet kan trives i et produksjonsdyrmiljø over tid, fremstår tilleggspoeng for husdyrpraksis som et langt mer målrettet tiltak enn en generell økt rekruttering av bygdeungdom. Et insentiv for gjennomføring av husdyrpraksis i forkant av studiet vil også kunne bidra til økt tilgang på avløsere i en del områder. Dette vil være positivt for norske husdyrprodusenter, da tilgangen på avløserhjelp er kritisk lav mange steder i Norge (Stræte, et al., 2024).

Gjennomførbarhet: Enkelt.

Kostnad: Ingen, utover forvaltningsmessige engangskostnader forbundet med igangsettelse.

Kort- og langsiktige effekter på veterinærdekning: På kort sikt: Ingen effekt. På lang sikt: Avhenger av hvor stor andel av søkermassen en slik ordning vil kunne gjelde for, **hvor** mange

som velger å benytte den, og hvor mange tilleggspoeng husdyrpraksis vil gi. Dette må vurderes nøye for å sikre en god balansering av studentmassen.

Eksterne effekter: Positiv effekt på tilgang til avløser for norske husdyrprodusenter, samt på tilknytningen mellom norske veterinærer og norske bønder og husdyrbransje.

Påvirkning av veterinærenes arbeidshverdag: På lang sikt: Positiv effekt, ved en økning i antall nyutdannede veterinærer som har praktisk arbeidserfaring fra gårds- og husdyrproduksjon, og med det får en lettere overgang ut i arbeidslivet som produksjonsdyrpraktikere. Også positiv effekt for etablerte produksjonsdyrveterinærer, som vil kunne få en økt tilførsel av rekrutteringskandidater som raskere er i stand til å jobbe selvstendig.

Behov for regelverksendringer for gjennomføring: Ja. Fordrer endring i forskrift om studier ved Norges miljø- og biovitenskapelige høyskole¹, og forskrift om studier og eksamen ved Nord universitet², hjemlet i Universitets- og høyskoleloven, §8-1, ledd 5:

Departementet kan gi forskrift om spesielle opptakskrav dersom hensynet til gjennomføringen av studiet eller utøvelse av yrket gjør det nødvendig.

(Kunnskapsdepartementet, 2023) (Kunnskapsdepartementet, 2024)

2.1.4 Utvide utdanningskapasiteten i veterinærstudiet ved NMBU

Det er hevet over tvil at det er plass til flere veterinærer i det norske arbeidsmarkedet.

Arbeidsledigheten blant veterinærer er ifølge Den norske veterinærforening på omtrent 0,5 prosent per mars 2025, og det er mangel på veterinærer i enkelte yrker som krever veterinær autorisasjon (Wærp & Bungert, 2023). Det er imidlertid neppe noen absolutt mangel på veterinærer i Norge i dag, og Norge er bedre stilt enn mange land det er naturlig å sammenligne seg med når det gjelder antall veterinærer per 1000 innbyggere (FVE, 2023; Wærp & Bungert, 2023). Riktignok har Norge en lavere befolkningstetthet enn de fleste europeiske land, og dermed kan geografisk dekning være en like viktig utfordring som demografisk. Men utfordringen ser ut til å være mer spesifikk enn en generell mangel på veterinærer: Essensen er at for få veterinærer velger de kliniske jobbene med vakt. Når det gjelder veterinærdekning i distriktene, vil dermed en utvidet utdanningskapasitet være et lite målrettet tiltak, da det ikke gir noe sterkere insentiv for at enkeltpersoner skal satse på en klinisk karriere med vakt. Som vist i figur 2.1 ser veterinærene som svarte på prosjektets undersøkelse, ut til å støtte dette i noen grad. De fleste respondentene mener at tiltaket kan bidra noe, men andelen som mener at en økt utdanningskapasitet vil kunne bidra i svært stor eller stor grad til veterinærdekning, er nede på 28 prosent, langt lavere enn for andre rekrutteringstiltak. Det er flere (33 prosent) som mener at tiltaket bare vil bedre dekningen i liten grad eller ikke i det hele tatt enn det er som har stor tro på det.

¹ <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2023-03-09-322>

² <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2024-06-19-1643>

Hvorvidt en økning av antall norske veterinærstudieplasser er hensiktsmessig bør derfor baseres på en totalvurdering av Norges kommende behov for veterinær arbeidskraft i alle veterinære bransjer, ikke på en manglende veterinærdekning til produksjonsdyrpraksis og kommunal vakt isolert sett. Antallet autoriserte veterinærer i Norge øker allerede med omkring 100 per år, ettersom det har blitt autorisert mellom 145 og 226 nye veterinærer hvert år siden 2020, mens kullene som nå nærmer seg pensjonsalder, i snitt ligger på om lag 50. Utfordringen ligger derfor mer i å allokere nye veterinærressurser dit de behøves mest, enn i å utdanne stadig flere. Dette kan vise seg enklere de nærmeste årene selv med dagens utdanningskapasitet: Smådyrbransjen har ekspandert markant de siste 15 årene (Wærp & Bungler, 2023) som et resultat av økende forsikringsgrad, økende antall kjæledyr, økt tilgang på komplisert og kostbar diagnostikk og behandling, parallelt med en generell økning av kjøpekraften i befolkningen. I etterkant av korona-pandemien og med sterkt økende geopolitisk og økonomisk ustabilitet er dette i ferd med å endre seg. Økningen i antall hunder og katter i Norge fra 2023 til 2025 var marginal, i motsetning til en betydelig vekst under pandemiårene (DyreID, 2025). Den økonomiske veksten i Norge har vært moderat siden midten av 2022. Gjentatte rentehevinger og høy inflasjon har dempet aktiviteten, og veksten i kjøpekraft er redusert. Samtidig har den generelle arbeidsledigheten økt. Dette gjenspeiles i konjunkturavhengige bransjer som smådyrbransjen: Nå ser man redusert vekst, og nedbemanningsprosesser er igangsatt i flere virksomheter. Mindre konjunkturavhengige deler av veterinærbransjen, som Mattilsyn og produksjonsdyrpraksis, vil kunne gå styrket ut av denne utviklingen når det gjelder rekruttering.

Gjennomførbarhet: Opprettholdelse av 90 studieplasser per kull på Veterinærhøgskolen NMBU er gjennomførbart og i tråd med hva den nye høgskolen er dimensjonert for. En økning utover dette kan være gjennomførbart, men neppe uten at det vil kunne gå utover utdanningskvaliteten og praksismengden studentene får gjennom studiet.

Kostnad: 1,5 millioner per 10 studieplasser per studieår (Loge, 2024).

Kort- og langsiktige effekter på veterinærdekning: På kort sikt: Ingen effekt. På lang sikt: Liten til moderat. Det er ikke nødvendigvis et likhetstegn mellom flere veterinærer og flere veterinærer inn til de stillingene som er underdekket i dag. Videre økes antall autoriserte veterinærer i Norge allerede med 50–80 per år. For veterinærdekning til norske vaktområder anses det derfor mer målrettet og økonomisk å sørge for at tilstrekkelig mange veterinærstudenter er rustet for å gå direkte ut i produksjonsdyrpraksis, kombinertpraksis og vakt ved endt studium, enn å øke totalt antall studieplasser.

Eksterne effekter: Små, men potensielt større på sikt. En økning i antall veterinærstudenter og veterinære autorisasjoner til betydelig over det som behøves for å dekke autorisasjonskrevende stillinger, vil føre til at veterinærer i større grad også trer inn i andre fagfelt og stillinger som veterinærer er godt rustet for, som fiskehelse, folkehelse, dyrevelferd, forskning, fôrutvikling og rådgiving, og de konkurrerer da med andre fagfolk og utdanninger om disse stillingene.

Veterinærenes arbeidshverdag: Ingen påvirkning.

Behov for regelverksendringer: Nei.

2.1.5 Utvikle mentorordning i distriktene og etablere et system for å organisere og koordinere ekstern utplassering under studietid og på midlertidig lisens

Alle respondentene i veterinærundersøkelsen ble spurt om i hvilken grad fem ulike tiltak vil kunne bedre veterinærdekningen ute i distriktene på nasjonalt nivå (figur 2.1). Aller sterkest tro var det på at det å *opprette gode mentor- og støtteordninger som gir nyutdannede og uerfarne veterinærer trygghet og gode kollegiale forhold*, vil kunne bedre dekningen (76 prosent). Men også å *sørge for at studenter får god kjennskap og tilknytning til norsk husdyrbransje gjennom studiet* mener 72 prosent vil bedre dekningen i svært stor eller i stor grad.

Utvikling av en mentorordning i norske veterinærdistrikt er allerede igangsatt. Landbruks- og matdepartementet ga sent i 2023 Veterinærforeningen i oppdrag å initiere et pilotprosjekt. Pilotprosjektet vil høsten 2025 komme med en prosjektrapport om erfaring og gjennomføring så langt.

Gjennomførbarhet: Gjennomførbart, men krever en del ressurser i etablering og løpende oppfølging og utvikling, særlig de første årene.

Kostnad: Ukjent. Pilotprosjektet vil trolig gi erfaringsbasert informasjon om hva som kreves for å opprette og drifte en nasjonal ordning.

Kort- og langsiktige effekter på veterinærdekning: De kortsiktige effektene vil kunne være betydelige i enkeltdistrikt som blir med i ordningen og som derved lykkes i å følge opp nykommere på gunstig vis i samarbeid med administrasjonskommunen sin. En permanent ordning på nasjonal skala vil ta tid å bygge opp og krever fortløpende opplæring av stadig nye mentorer. På sikt vil den nasjonale effekten kunne være betydelig, fordi man over tid vil etablere kompetanse og bevissthet blant både kommuner og etablerte veterinærer om hva som skal til for å ta imot og følge opp nye veterinærer på en god måte, slik at de ønsker å bli værende.

Eksterne effekter: Nei.

Veterinærenes arbeidshverdag: Det finnes kun én gruppe som kan bidra som mentorer i en mentorordning for veterinærstudenter og ferske veterinærer, og det er etablerte veterinærer. Byrden med å støtte og følge opp nye veterinærer vil i liten grad kunne legges på noen andre, og mentorrollen representerer dermed en ekstra arbeidsbelastning og redusert arbeidseffektivitet i en periode. For foretak i andre næringer er oppfølging av nyansatte en naturlig del av en bedrifts vekst- og rekrutteringsstrategi, men strukturen i norsk produksjonsdyrpraksis støtter ikke en slik praksis. De fleste etablerte veterinærer driver sine egne enmannsforetak, og det er forventet at nye veterinærer også oppretter egne foretak. Når veterinærdekning og rekruttering er kommunenes ansvar, ikke veterinærenes, og hver veterinær har sitt foretak, finnes det knapt med insentiver for eieren av et etablert enmannsforetak til å skulle yte støtte til et nytt foretak i samme bransje og i samme område, unntatt motivasjonen for en lavere arbeidsbelastning og et bedre kollegafellesskap på **sikt**. Dette er imidlertid en skjær motivasjon, ettersom man også bidrar til opplæringen av en potensiell konkurrent dersom samarbeidet skulle skjære seg. Dersom næringsgrunnet i

området i tillegg er sviktende, bidrar dette også negativt. Slik veterinærpraksis i distriktene i hovedsak er strukturert i dag, er det derfor helt nødvendig at etablerte veterinærer mottar en form for støtte for å stille opp som mentor.

Behov for regelverksendringer: Nei.

Tettere tilknytning mellom veterinærstudenter og norsk husdyrbransje

Ut fra samtaler og spørreundersøkelser synes det å være stor enighet blant både eksisterende veterinærer, kommuner og statsforvaltere om at tettere tilknytning og kjennskap til norsk husdyrbransje blant norske veterinærstudenter vil virke positivt inn på rekrutteringen til produksjonsdyrpraksis. Mange studenter oppgir også selv at de ønsker dette, men uten nettverk i husdyrbransjen synes de slik praksis kan være vanskelig å finne. Tilknytning til norsk husdyrbransje vil kunne påvirke både antall jobbsøkere, søkerens kvalifikasjoner og kjennskapet til hvilken jobb de går inn i, og dermed også sannsynligheten for at nyrekrutterte blir stående i jobben over lengre tid.

Langt de fleste veterinærstudenter har gjennom studiet krav om noen uker gårdspraksis med daglig stell av friske dyr i tillegg til klinisk praksis, og mange studenter oppgir at de synes det er like utfordrende å finne praksisverter på gård som praksisverter i klinisk produksjonsdyrpraksis. En ordning som kan koordinere og matche veterinærstudenter og praksisverter, og at en del av disse kan tilby avløserjobb til interesserte studenter etter endt praksis, kan bidra til flere ting:

- Studentene kan få god gårdspraksis hos dyktige og positive husdyrbønder.
- De kan jobbe som betalt avløser i ferier etter endt gårdspraksis.
- Studentene får god kjennskap til bønder og praksisforhold i ett eller flere distrikt.
- Veien til jobb på midlertidig lisens i samme eller et annet distrikt blir kortere.

Studenter som gjennomfører gårdspraksis, etterfulgt av avløserjobb, maksimal mengde ekstern produksjonsdyrpraksis gjennom studiet og arbeid med produksjonsdyrpraksis på midlertidig lisens, vil være særdeles godt rustet for å tre direkte ut i produksjonsdyrpraksis etter endt utdanning. Økt tilgang på relevant husdyrpraksis for veterinærstudentene kan også bidra til å dekke avløserbehovet i Norge. Det pågår i 2025 totalt tre pilotprosjekter som tester ut måter å gi tidlig tilknytning mellom veterinærstudenter og husdyrmiljøer: et med midler fra regionale tilretteleggingsmidler for landbruket i Sortland/Kvæfjordområdet, et med midler fra Norges Bondelags og Gjensidiges bærekraftsfond i Listerområdet, og et som koordineres av AgriAnalyse med samme finansieringskilde. De to førstnevnte er samarbeid mellom lokale husdyrbønder og veterinærer, og tilbyr veterinærstudenter variert praksis både på gård og med veterinærer i løpet av tilsammen 4 uker. Prosjektet som driftes av AgriAnalyse, tilbyr husdyrpraksis gjennom Norske landbruketjenester, slik at studentene både kan få gjennomført praksis som er obligatorisk i studiene og utvide denne med lønnet avløserarbeid.

2.1.6 Utvikle et helhetlig kurstilbud til ulike grupper produksjonsdyrpraktikere

En vurdering av dette punktet fra arbeidsgruppas rapport ligger som en av flere deloppgaver tillagt Veterinærforeningens mentorprosjekt, og vil derfor også gjennomgås i Mentorprosjektets rapport for pilotfasen, som forventes høsten 2026. I det nedenstående gis likevel en gjennomgang av enkelte definerte kursbehov for produksjonsdyrpraktikere og tilhørende kostnader.

Tilgang på veterinærer til produksjonsdyrpraksis og offentlig vakt representerer en samfunnskritisk funksjon og er viktig for Norges løpende matproduksjon, selvforsyning, landbruk i hele landet, dyrevelferd og beredskap. For å kunne ha produksjonsdyrpraksis som levebrød, er det særlig tre kurs som anses som nødvendige, og som ikke er en del av den veterinærmedisinske grunnutdanningen:

- Inseminasjonskurs
- Ante mortem-kurs (nødslaktekurs)
- Kurs for å gjennomføre besøk innen husdyrbransjenes dyrevelferdsprogram (DVP-kurs)

Andre kurs kan også være aktuelle, både arbeidsforberedende kurs som bidrar til at studenter får en best mulig overgang til arbeidslivet, og faglige grunnkurs som gir trygghet i situasjoner man kan eller vil støte på i kombinert praksis og vakt. En videre beskrivelse av et slikt kursbehov forventes å komme i mentorordningens rapport om pilotfasen høsten 2025.

Inseminasjonskurs

I den store majoriteten av norske distrikt utføres all eller en stor del av storfe-insemineringen av veterinærer, og utgjør en så betydelig del av arbeidsmengden at man vanskelig kan stå i jobben uten denne kompetansen (Wærp & Bungler, 2023). Insemineringskurs ble tilbudt NMBU-studenter som valgte fordypning i produksjonsdyrmedisin (årlig ca. 20–25 studenter) fra 2002 til 2022. Før 2002 ble insemineringskurs tilbudt alle veterinærstudenter i Norge.

Dermed har en relativt stor andel av kostnadene forbundet med tilstrekkelig insemineringskompetanse hos norske veterinære vært dekket av det offentlige gjennom den veterinærmedisinske grunnutdannelsen inntil helt nylig, hvor denne kostnaden i sin helhet ble lagt på de privatpraktiserende selv. Samtaler med studenter viser at de opplever dette som en ikke ubetydelig terskel på veien ut i produksjonsdyrpraksis, siden de blir møtt av et krav om å betale et kurs fra egen lomme før de overhodet har begynt å tjene penger. Studentenes syn på denne saken ser ut til å skille seg noe fra de autoriserte veterinærenes. I spørreundersøkelsen vår, som ikke inkluderte studenter, oppgir 65 prosent at gratis insemineringskurs er uvesentlig for deres villighet til å tre inn i den kommunale vakta. Dette skyldes trolig at mange autoriserte veterinærer allerede har kurset, og at kostnadene for kurset for de som ikke allerede har det, fremstår som langt mer bagatellmessige for de som har tjent penger i noen år enn de gjør for studentene. Insemineringskurs har i 2023–2025 vært delfinansiert gjennom Veterinærforeningens mentorprosjekt, som har gitt økonomisk støtte til inseminasjonskurs for alle som kan vise til et reelt behov.

Ante mortem-kurs

I tillegg kreves ante mortem-kurs (nødslaktekurs) fra Mattilsynet for å kunne skrive nødslakteattester som gjør at akutt skadede dyr som ikke kan transporteres til slakteri, likevel kan bli mat i stedet for å bli destruert (Mattilsynet, 2023). Denne ordningen er bøndene vant til å ha tilgang til, og det kan bli en unødvendig vanskelig start for nye veterinærer dersom de ser seg tvunget til å avlive skadede dyr i stedet for å kunne skrive nødslakteattest på kasus som ikke kan transporteres til slakteri, men som fremdeles er egnet til menneskemat. NMBU er i omlegging til ny studieplan, og planlegger at alle deres studenter som ønsker det, skal kunne ta kurset kostnadsfritt. Studenter utdannet i utlandet må fremdeles basere seg på å betale kurset selv, eller få det dekket via andre ordninger.

Dyrevelferdskurs

Veterinærer som skal gjennomføre veiledningsbesøk som en del av husdyrbransjens dyrevelferdsprogram³ (Animalia, 2024), må gjennomføre et kurs i regi av Animalia for å kunne gjøre dette. Dyrevelferdskurset er ikke en nødvendighet fra dag én, men ettersom alle husdyrbønder skal ha veterinærbesøk innen programmet med visse maksimumsintervall, utgjør disse besøkene etter hvert en betydelig del av veterinærenes gjøremål og inntjening, og det er nødvendig at tilstrekkelig mange veterinærer kan utføre besøkene til at husdyrbøndene opprettholder sin velferdsstatus og unngår KSL-trekk. Det er ifølge Animalia i dag tilstrekkelig mange veterinærer med denne kompetansen til at velferdsprogrammene har dekning i hele landet, så for ordningens del er det ikke nødvendig med flere per nå. **Dette kurset er, i motsetning til de to ovennevnte, ikke nødvendig å ha for å kjøre vakt, da ordningen kun innebærer planlagte besøk som gjennomføres på dagtid.**

Tilrettelegging og kostnader for tilleggskompetanse

Det er et paradoks at den ene veterinærsektoren som krever at nyutdannede veterinærer betaler ekstra kurs fra egen lomme før de kan utføre daglig rutinearbeid eller bidra fullt ut i vekten, er produksjonsdyrpraksis, som både er en samfunnskritisk funksjon og har et rekrutteringsbehov. Ved arbeidsstart i stort sett alle andre veterinære karriereveier vil man ha tilgang på kolleger i umiddelbar nærhet, og det medfører at man kan utføre et dagsverk som nyutdannet uten behov for påbyggingskurs utover grunnutdanning helt med det første. Derfor bør det etableres permanente ordninger som sikrer at veterinærstudenter som har behov for det, både fra utenlandske og norske studiesteder, får tilgang på insemineringskurs og ante mortem-kurs kostnadsfritt.

Gjennomførbarhet: Å opprette eller tilby enkeltstående kurs som bidrar til den kompetansen veterinærer og veterinærstudenter etterlyser for å stå stødig i jobben som produksjonsdyr- og kombipraktikter med vakt, er fullt gjennomførbart. Det må imidlertid avklares hvem som skal

³ Dyrevelferdsprogrammene gjelder for sau, svin, storfe og fjørfe, og er utviklet av husdyrbransjen selv. Programmene innebærer bransjeretningslinjer produsentene skal følge og som til dels går ut over det formelle regelverket, jevnlig besøk av veterinærer som følger opp velferden i besetningen, og dokumentasjon av velferdstiltak.

ha ansvaret for finansieringen av de ulike kursene. Dette gjelder ikke bare nye kurs, men også de som allerede eksisterer og som veterinærene i dag må betale selv, da inseminasjonskurs, nødslaktekurs og DVP-kurs i dag utgjør en relativt dyr «inngangsbillett» til en type praksis som det er behov for at flere går inn i. Bør ansvaret for denne kompetansen defineres som en del av grunnleggende veterinærutdanning, og dermed ligge til NMBU og KD; er slike kurs et spørsmål om veterinærdekning og landbruk i hele landet, og dermed et ansvar under LMD og Landbruksdirektoratet, bør ansvaret ligge hos kommunene som har ansvar for tilstrekkelige veterinærtjenester, eller skal det være ansvaret til selvstendig næringsdrivende å selv sørge for den kompetansen som behøves for å utøve sin jobb på en trygg og god måte? Dersom disse kursene legges opp til å være selvfinansierende via betaling fra kursdeltagere, blir dette i seg selv en flaskehals for å ta dem og dermed indirekte et hinder for at tilstrekkelig mange veterinærer føler seg godt forberedt for arbeid i distriktspraksis.

Kostnader:

- **Inseminasjonskurs:**

Inseminasjonskurs slik det avholdes av Geno i dag, med én ukes kombinert teori- og praksiskurs avholdt på norske storfeslakterier, koster 18 000,- per kursdeltager. Dette er kostpris, og utgjør ikke noen inntektsskilde for Geno, som er avhengig av fulltegnede kurs for ikke å gå med underskudd. Erfaringer fra Veterinærforeningens mentorprosjekt tilsier at den nasjonale etterspørselen ligger på omtrent 70 kursdeltagere per år, hvilket tilsvarer en total kostnad på 1,26 millioner kroner.

- **Ante mortem-kurs/ nødslaktekurs:**

3000,- per kursdeltager. Dette kurset tilbys gratis av NMBU til studenter i ny studieplan, slik at nye, norskutdannede veterinærer fra 2027 vil inneha denne kompetansen og kunne skrive ut nødslakteattester fra de mottar sin endelige autorisasjon. De som utdannes i utlandet, eller autoriserte veterinærer som vurderer et karriereskifte over til produksjonsdyrpraksis, vil imidlertid fremdeles måtte gjennomføre kurset først, og dekke kostnaden selv. Studenter i utlandet tilsvarer om lag halvparten av studentene, og dersom det er behov for 70 kursplasser per år til inseminasjonskurs for studenter både fra Norge og utlandet, kan vi anta at halvparten av disse også vil behøve ante mortem-kurs, altså ca. 35 per år. Dersom dette kurset skal ha en behovsprøvd kostnadsdekking til andre grupper enn studenter ved NMBU, vil den beregnede total kostnaden komme på 100–150 000 kroner per år.

- **DVP-kurs:** 4600,- per kursdeltager.

Kort- og langsiktige effekter på veterinærdekning: Særlig inseminasjonskurs og til dels ante mortem-kurs er helt konkrete flaskehalser som bidrar til at kun de som allerede er temmelig sikre på at de ønsker seg inn i produksjonsdyrpraksis, går videre med tanken, og disse to kursene anses også som en nødvendighet for å delta i offentlig vakt i de fleste deler av Norge. Ante mortem-kurset vil tilbys gratis til NMBU-studenter i den nye studieplanen, men det finnes ingen plan for dekking av kurset for de som studerer i utlandet.

Inseminasjonskurset omfattes nå av en behovsprøvd refusjonsordning via Veterinærforeningens mentorprosjekt, og dette har medført at pågangen på Genos kurs har økt fra om lag 40 til 70 kursdeltagere per år. Når tilstrekkelig mange får enkel tilgang på inseminasjonskompetanse, senker dette terskelen for å prøve seg i produksjonsdyrpraksis betydelig. Noen vil da prøve seg i praksis for så å finne ut at de ønsker noe annet, men det må det være rom for. Uten inseminasjonskurs er inngangsdøra til en smak av praksisliv med produksjonsdyr i realiteten stengt. Det er derfor avgjørende for veterinærdekning og rekruttering at tilstrekkelig mange får eller innehar denne kompetansen.

Eksterne effekter: Ingen, så lenge det er snakk om kurs som senker terskelen og øker kompetansen for å utføre klassiske veterinær oppgaver i produksjonsdyrpraksis.

Veterinærenes arbeidshverdag: Liten påvirkning. Svak positiv effekt av å ha ante mortem-kurs på opplevelsen av å kunne yte god og hensiktsmessig service ute i besetninger.

Behov for regelverksendringer: Nei.

2.1.7 Delvis sletting av studielån for veterinærer med praksis i utvalgte kommuner

Sletting av studiegjeld reguleres av Forskrift om tilbakebetaling av studielån, hjemlet i Lov om utdanningsstøtte (Kunnskapsdepartementet, 2020; Kunnskapsdepartementet, 2005). Det har vært ulike ordninger for sletting av gjeld for ulike utdanninger med varierende kriterier. Gjeldsbeløp som kan slettes, har normalt vært maksimalt 25 000 kroner per år, så lenge man er yrkesaktiv innen bestemte yrker innenfor definerte geografiske områder, som inntil nylig kun har vært Finnmark og utvalgte kommuner i Nord-Troms, samt utvalgte andre kommuner for leger.

Denne ordningen ble i 2024 vedtatt utvidet til å gjelde alle kommuner med sentralitetsindeks⁴ 5 og 6, det vil si 186 norske kommuner, og til å gjelde all studiegjeld fra høyere utdanning. De 25 kommunene i innsatssona i Nord-Troms og Finnmark får også hevet sine beløpsgrenser fra 30 000 til maksimalt 60 000 kroner per år.

Dette kan være et positivt tiltak i kommuner med svakt veterinært næringsgrunnlag, og det kan bidra til opprettholdelsen av nødvendige tjenester og infrastruktur i distriktene generelt. Det er imidlertid ikke nødvendigvis en sammenheng mellom en kommunes sentralitetsindeks og næringsgrunnlaget for veterinær produksjonsdyrpraksis, og dette vet vi lite om. Som en utvidelse av ordningen kunne man dermed se for seg mulig gjeldssletting for veterinærer i

⁴ Sentralitetsindeks: En måte å måle hvor sentral en kommune er med grunnlag i befolkning, arbeidsplasser og servicetilbud.

Indeksen er laget av Statistisk sentralbyrå (SSB) og baserer seg på fire kriterier:

- avstand til nærmeste tettsted med minst 15 000 innbyggere; avstand til nærmeste by med minst 50 000 innbyggere
- andel av kommunens befolkning som bor i tettsteder
- størrelsen på det største tettstedet i kommunen

Indeksen har seks nivåer, fra 6 (minst sentral) til 1 (mest sentral).

produksjonsdyrpraksis også i kommuner med lavere sentralitetsindeks, men som sliter med veterinærdekning og næringsgrunnlag for veterinærer. Her kan en slik støtte for eksempel gis under forutsetning om ansettelse i hel- eller deltidsstilling som kommuneveterinær på dagtid og inngått avtale med kommunen om deltagelse i veterinæravakt utenom ordinær arbeidstid. Siden det i svært liten grad vil være aktuelt å opprette kommuneveterinærstillinger i områder med akseptabelt næringsgrunnlag på dagtid, bør en slik ordning kunne være universell, uten nærmere definering av geografiske områder. En slik ordning kan reguleres i et eget kapittel om sletting av gjeld for kommuneveterinærer i ny Forskrift om tilbakebetaling av studielån. Ordningen med gjeldssletting vil være et bidrag til at kommunene kan etablere en attraktiv ordning for søkere til kommuneveterinærstillinger, samtidig som det vil være et nyttig tilskudd til nyutdannede veterinærers totale økonomi. Isolert sett er effekten neppe stor nok til å gi noe direkte utslag i rekruttering eller veterinærdekning, men i kombinasjon med andre tiltak kan ordningen bidra til gode totalpakker som gjør arbeid i distriktet attraktivt.

Gjennomførbarhet: Er allerede igangsatt (virkning fra 01.01.2025, med utføring av første gjeldsslettinger i 2026). Detaljer i utforming av endelige forskrifter og av ordningen er foreløpig ukjent.

Kostnad: Det er ukjent hvor mange veterinærer ordningen vil være aktuell for, men kostnaden vil være 25–60 000 kroner per nyutdannet veterinær per år, avhengig av sone.

Kort- og langsiktige effekter på veterinærdekning: Antatt liten isolert. Kan ha en moderat kortsiktig «boost-effekt» alene, samt en moderat langtidseffekt i samspill med andre tiltak. Våre og Veterinærforeningens undersøkelser blant veterinærer og veterinærstudenter tyder på at generelle arbeidsforhold og faglige og kollegiale fellesskap er minst like viktige for veterinærer i valg av arbeidssted og arbeidsområde som økonomiske betingelser. Dette er i tråd med Akademikernes medlemsundersøkelse fra 2019, som viste mye av det samme: Unge, høyt utdannede mennesker legger større vekt på fagmiljø og arbeidsforhold enn på økonomiske fordeler når de velger arbeidssted. Selv om en gjeldssletting på 25 000 per år over tid kan utgjøre betydelige summer, er det neppe alene nok til å få høyt utdannede til å velge å bosette seg i distriktskommuner (Akademikerne, 2025). Eventuelt kan slike ordninger også ha en kortsiktig effekt ved at unge velger å flytte til kommuner med gjeldssletting, men dersom de ikke trives, er ordningen alene neppe nok til å beholde dem der.

Eksterne effekter: Liten, men positiv. Sletting av studiegjeld i distriktskommuner er et generelt tiltak med liten målretting mot bestemte sektorer og antatt liten effekt isolert, men det kan bidra til bosetting og opprettholdelse av nødvendige tjenester og infrastruktur i norske bygder, og således gi positive og gjensidige ringvirkninger på tvers av sektorer.

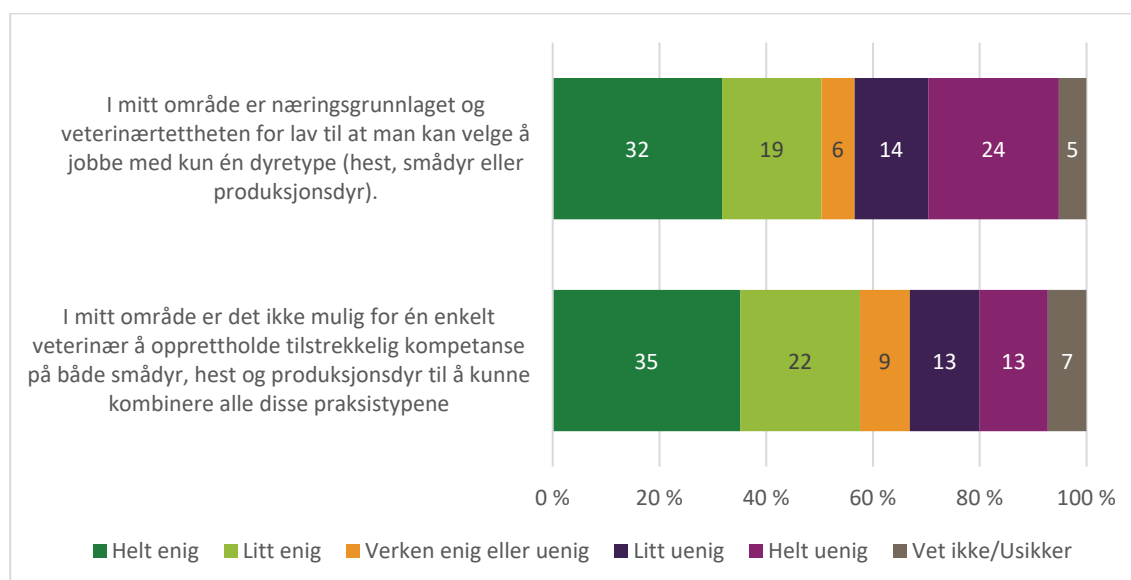
Veterinærenes arbeidshverdag: Ingen effekt på arbeidsoppgaver, men en svak positiv effekt på lønnsomhet og inntjeningskrav. Denne effekten blir imidlertid ikke merkbar før tidligst ett år etter arbeidsstart.

Behov for regelverksendringer: Ja. Disse er allerede igangsatt via forskriftsendringer som lå ute på høring med høringsfrist 25. februar 2025 (regjeringen.no, 2024).

2.2 Alternative eller flere arbeidsoppgaver for veterinærene

I dette kapitlet diskuteres de tiltakene som foreslår nye eller flere arbeidsoppgaver for privatpraktiserende veterinærer, for å bedre inntektsgrunnlaget der det er behov. Det er i denne forbindelse viktig å merke seg at næringsgrunnlaget og arbeidsorganiseringen er svært ulik i ulike distrikt. Dette gjenspeiles blant annet i figur 2.2: Respondentene i veterinærundersøkelsen ble bedt om å ta stilling til to motstridende utsagn angående næringsgrunnlag og muligheten for én veterinær til å opprettholde tilstrekkelig kompetanse til å kunne kombinere praksis på smådyr, hest og produksjonsdyr. Svarene på disse utsagnene deler respondentgruppen nærmest i to, og illustrerer godt hvordan praksisforholdene varierer rundt i landet og hvordan den enkelte veterinær må tilpasse arbeidshverdagen til markedet de er i.

Figur 2.1 Hvor enig eller uenig er du i følgende utsagn?

2.2.1 Tilsette veterinærer i kommunal stilling i kommuner med svakt næringsgrunnlag

Dette er et tiltak som har stor oppslutning blant norske veterinærer, men det er foreløpig lite tatt i bruk. I 2024 var det 39 ansatte med stillingskode «veterinær» i norske kommuner, i stillinger tilsvarende til sammen 14 årsverk. Den gjennomsnittlige grunnlønnen tilsvarende fulltidsarbeid i disse stillingene utgjorde i 2024 780 000 kroner⁵, men som det fremgår av tallene, er det i hovedsak snakk om deltidstillinger. Etter hva Veterinærforeningen erfarer, er

⁵ <https://www.ks.no/fagomrader/statistikk-og-analyse/lonnsstatistikk-for-ks-tariffomrade/lonnsstatistikk-om-kommunal-forvaltning/>

langt de fleste av disse kommuneveterinærstillingene «fiktive» deltidsstillinger uten konkrete arbeidsoppgaver, unntatt å bidra til veterinærtilgjengelighet på dagtid og i vakt.

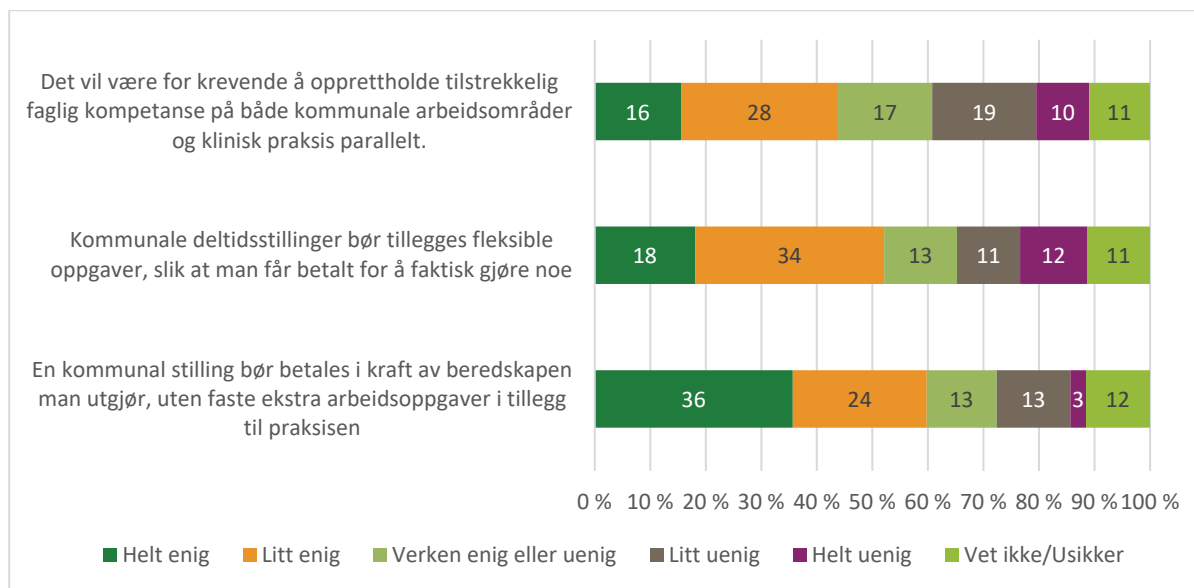
Om lag 9 av 10 respondenter i veterinærundersøkelsen mener at å opprette kommunale veterinærstillinger vil hjelpe i enten stor grad eller noen grad på veterinærdekningen.

Deltidsansettelse i kommunen gir en fast, sikret inntekt å bygge øvrig inntekt på, og en ansettelse i kommunen gir vanligvis også god og tett dialog med kommunen. Det kommer frem av spørreundersøkelsen at flere veterinærer også er åpne for løsninger med fulltidsstillinger som også innebærer lønn for selve praksisarbeidet fremfor at de fakturerer dette via eget foretak. En av respondentene beskrev løsningen slik:

«Dyrleger har ofte også kompetanse på helt andre områder. Dette bør kommunene dra nytte av. Stillinger bør utlyses med «100% stilling, ca 1/3 dagpraksis, 1/3 vakt og 1/3 andre kommunale oppgaver innen teknisk, administrasjon eller skole, avhengig av din interesse og kompetanse. Totalt utbetalt lønn kr 70.000 i måneden. Kommunen stiller flott bolig til disposisjon for en lav leie.» Noe slikt vil nok åpne øynene for mange.»
Anonym veterinær

En slik løsning er imidlertid kanskje en løsning for de få: I distrikt med godt næringsgrunnlag for veterinærer går ting «av seg selv» og begge parter sine incentiver for å endre selskaps- og ansettelsesformer er lave. I andre distrikt, hvor det veterinære næringsgrunnlaget er lavt, er veterinærenes motivasjon for en slik løsning ofte høyere. Kommunenes motivasjon for å opprette kommunale stillinger er imidlertid sterkt varierende, trolig med basis i kommuneøkonomien. Dette gjenspeiles i vår spørreundersøkelse til kommunene, hvor de kommuneansatte er langt mer lunkne til en løsning med kommunale ansettelser enn hva veterinærene er, og bare 16,7 prosent av de som opplever utfordringer med vaktdekningen i eget distrikt, anser dette som en aktuell løsning. Hele 50 prosent av de samme kommunerepresentantene mener at det er et aktuelt vaktdekningstiltak å få veterinærer med annen dagjobb inn i vaktene, men opprettelse av dagjobb i kommunen ser de altså for seg i mindre grad.

Figur 2.2 Når det gjelder kommunale deltidsstillinger som et supplement til et sviktende næringsgrunnlag for klinisk praksis, hvor enig eller uenig er du i følgende påstander:

Veterinærene i Norges totalberedskap

Med økende geopolitisk ustabilitet og en pandemi friskt i minnet øker også det nasjonale fokuset på beredskap. I tillegg til dyrehelse og -medisin inkluderer veterinærutdanningen blant annet mat- og drikkevannstrygghet, epidemiologi, mikrobiologi, samfunnsmedisin, risikovurdering, vilthelse, og kunnskap om folke- og dyrehelse i et «én helse»-perspektiv. Dette er ikke nødvendigvis kjent for alle utenfor det veterinærmedisinske miljøet, og kan medføre at veterinærers kompetanse ikke utnyttes fullt ut. Totalberedskapskommisjonens utredning fra 2023 påpeker at 70 prosent av alt regelverk som gjelder norsk matkjede og matsikkerhet, ligger innenfor det veterinære fagområdet (NOU 2023: 17, 2023). Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap anerkjenner at denne tverrfaglige kompetanseprofilen vil kunne være svært verdifull i lokal beredskap, både i rutinemessig arbeid og ved større eller mindre kriser. Veterinærene spiller imidlertid i dag ingen formell rolle i Norges kommunale beredskap, til tross for at deres kompetanse kan komme til nytte både i utarbeidelsen av beredskapsplaner og i håndtering av hendelser som innebærer blant annet dyr, biologiske, kjemiske og toksiske stoffer, smittefare, eller påvirkning av mat- eller drikkevannskjeden. Til nå har inkluderingen av lokale veterinærer i beredskaps- og brannøvelser vært svak og tilfeldig, og kun basert på vurderingene i den enkelte kommune. I områder der næringsgrunnlaget er svakt, og veterinærdekningen likeså, kan det være vel anvendt tid for kommunene å vurdere om lokale veterinærers inntektsgrunnlag kan styrkes ved bidrag til beredskapsarbeidet.

Blant de som mener at kommunale veterinærstillinger også bør tillegges oppgaver utover ren beredskap, nevnes særlig undervisning i realfag og husdyrfag, arbeid med mat- og vanntrygghet, dyrevelferd, miljørettet helsevern og arbeid med totalberedskap:

«Jeg synes veterinærer bør få tilbud om å ta praktisk pedagogikk og kunne brukes som realfagslærere på skoler i distriktet. Det er tidvis ensomt å kjøre praksis, så å ha en fast dag i uka sammen med kollegaer og barn kunne vært en fin alternativ jobb som «frigir» en dag i uka som noen andre kan kjøre praksis.»

Anonym veterinær

Gjennomførbarhet: Avhenger av det enkelte vakt-distrikts næringsgrunnlag, eksisterende løsninger, motivasjon blant veterinærene og samarbeid kommune/veterinær samt mellom kommunene i samme vaktområde.

Kostnad: Varierende og avhengig av næringsgrunnlag, og dermed behovet for kommunal understøttelse av inntekt, samt av aktuelle veterinærers ansiennitet. Ifølge KS sin statistikk ligger lønnen til de 39 veterinærene som var kommunalt ansatt som veterinærer i 2024, på et nivå tilsvarende en fulltids årslønn på 780 000 kr.

Kort- og langsiktige effekter på veterinærdekning: Kan ha betydelig positiv effekt i enkeltområder, både kort- og langsiktig dersom stillingene opprettes på en god måte.

Eksterne effekter: Opprettelse av kommunale stillinger kan potensielt forrykke konkurransesituasjonen i et område, dersom slike stillinger kun tilbys til et utvalg av veterinærene som arbeider i området. Det er derfor viktig at slike stillinger opprettes med et blick for den totale markedssituasjonen og graden av samarbeid og/eller konkurranse mellom veterinærer i distriktet.

Veterinærenes arbeidshverdag: Kommunale stillinger vil kunne gi en trygg base og minimumsinntekt for veterinærene, i tillegg til at de oppnår de goder og den trygghet som følger av ansettelse fremfor å ha eget foretak. Dette ser ut til å etterspørres i stadig større grad fra studenter og yngre veterinærer.

Behov for regelverksendringer: Nei.

Interkommunale veterinærforetak?

En betydelig endring fra dagens organisering kan være en løsning hvor alle veterinærer som dekker opp kommunens plikt til tilstrekkelige veterinærtjenester, i sin helhet er ansatt i kommunen eller i et interkommunalt veterinærforetak. Alt faktureres via et felles journal- og faktureringsystem. Lønn til ansatte veterinærer fordeles fra det som faktureres inn samt tilgjengelige tilskudd (vakttilskudd, administrasjonstilskudd, stimuleringstilskudd) og suppleres med kommunale midler etter behov.

Veterinærene sikres med det en forutsigbar lønn, ordnede arbeidsforhold innenfor arbeidsmiljølovens rammer, og et forpliktende kollega- og fagfellesskap. Fulltidsansettelse, fremfor å drive eget foretak, kan også bidra til at veterinærene får mer tid til å prioritere selve fagutøvelsen, mens andre kan ta seg av administrasjon og økonomi. Det antas å ha betydning for en del veterinærer.

Kommunene kan da bruke det de ellers ville brukt på tilskudd direkte til selvstendige veterinærer, til å bufre driften av interkommunale veterinærforetak, og må dekke opp eventuelle underskudd fra eget budsjett. En slik modell vil sikre at kommunene tar sitt ansvar for veterinærdekning og må dekke de eventuelle merkostnadene for forsvarlig drift som statlige tilskudd og næringsgrunnlag ikke dekker. Til gjengjeld får man svært god oversikt og synlighet på hva som kreves og hvor stort gapet mellom veterinærdekning og næringsgrunnlag faktisk er i de enkelte områder. Det sikrer at hvert enkelt område ikke får høyere offentlige kostnader til drift enn nødvendig. Slike interkommunale foretak kan trolig opprettes for å dekke 1–2 vaktområder hver. Som nevnt i rapporten, kan endring av vaktområdegrensene være et annet mulig tiltak, som vil kunne påvirke strukturen på de interkommunale vakt samarbeidene. Opprettelsen av slike selskap bør derfor ikke skje forhastet.

2.2.2 Økt bruk av privatpraktiserende veterinærer til oppdrag på vegne av Mattilsynet

Tilgangen til å kunne utføre oppgaver som offentlig veterinær, eller på vegne av det offentlige, reguleres i dag blant annet gjennom EU-forordning 624/2019. Denne stadfester at offentlig kontroll av verdikjeden for animalske produkter skal utføres av offentlige veterinærer. Offentlige veterinærer defineres som:

«veterinær oppnevnt av kompetent myndighet, enten som ansatt eller ved annen organisering, som innehar riktig kompetanse til å gjennomføre offentlige kontroller og andre offentlige aktiviteter relatert til denne forordningen...»
(fritt oversatt fra Regulation (EU) 2017/625)

I Norge er det Mattilsynet som er «kompetent myndighet» i denne forbindelse, og Mattilsynets ansatte veterinærer med gjennomført opplæring som har status som offentlige veterinærer. Regelverket (EU-forordning 624/2019) gir imidlertid åpning for at visse

kontrolloppgaver kan delegeres videre til kompetente institusjoner, selskap eller enkeltpersoner under ansvar av offentlig veterinær, eller at ikke-ansatte veterinærer kan motta status som offentlig veterinær for alle eller utvalgte kontrolloppgaver, gitt at de har tilstrekkelig kompetanse. Denne muligheten har til nå ikke vært fullt benyttet. En mer aktiv utnyttning av disse mulighetene kan være starten på en ny praksis der privatpraktiserende kan godkjennes for utvalgte oppgaver som ellers ligger hos det offentlige. Blant disse kan være:

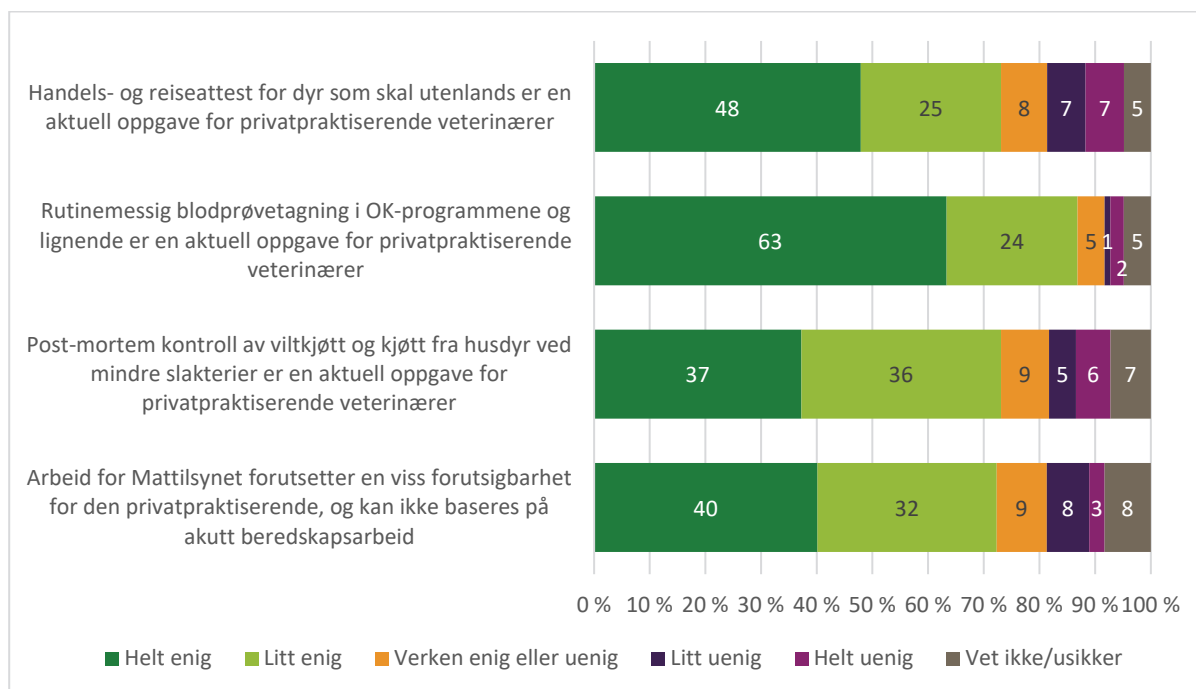
- Blodprøver og andre undersøkelser i OK-programmer⁶ og ved sykdomsutbrudd/mistanke om utbrudd. Dette gjøres allerede i noen grad i enkelte regioner i dag.
- Utstedelse av helsesertifikater i forbindelse med reise og eksport.
- Ante mortem-kontroll av oppdrettsvilt og etter hvert også husdyr som skal slaktes på gården, i tråd med videre utvikling og implementering av EU-forordning 2019/624.
- Post mortem-kontroll av viltlevende vilt på viltbehandlingsanlegg, samt av oppdrettsvilt og tamme husdyr som slaktes på gården (Wærp & Sørheim, 2024).

Til sammen 61 prosent av respondentene i veterinærundersøkelsen mener økt bruk av privatpraktiserende veterinærer til oppdrag for Mattilsynet vil hjelpe i stor grad eller i noen grad på veterinærdekning i deres område.

Når det gjelder påstander om hva slags oppdrag for Mattilsynet privatpraktiserende veterinærer kan utføre, er de fleste enig i at privatpraktiserende veterinærer kan utføre både utstedelse av handels- og reiseattest for dyr som skal utenlands, og rutinemessig blodprøvetaking i OK-programmene og lignende.

⁶ OK-program: Overvåknings- og kontrollprogram i regi av Mattilsynet.

Figur 2.3 Når det gjelder økt bruk av privatpraktiserende veterinærer til oppdrag for Mattilsynet, hvor enig eller uenig er du i følgende påstander? N=

I veterinærundersøkelsen spurte vi også *Har du kommentarer, eller forslag til andre tilsynsoppgaver som bør kunne delegeres til privatpraktiserende?*

På dette spørsmålet var det 54 respondenter som kom med kommentarer, og det var stor variasjon i svarene. Blant de konkrete forslagene til andre oppgaver som bør kunne delegeres til privatpraktiserende veterinærer (og ikke nødvendigvis begrenset til MT-oppgaver), var:

- Hygienerelaterte kommunale oppgaver
- Meieritilsyn
- Arbeid ved grensekontrollstasjoner
- Feltarbeid og feltobduksjoner som del av oppklaring av sykdomsutbrudd
- Dyrevernarbeid, både forebyggende, som en rask førstelinjeinstans for tilsyn ved bekymringsmeldinger til MT, og for rådgiving og oppfølging i besetninger som sliter med å oppfylle krav til dyrevelferd
- Mattrygghet og drikkevannstrygghet

Selv om flere veterinærer foreslår enkelte typer tilsyn med levende dyr som en naturlig oppgave, er det en gjennomgående skepsis blant mange til å skulle ta over oppgaver som innebærer direkte tilsyn, muligens med egne kunder, og oppgaver som innebærer skjønnsmessig tolkning av regelverk. Det fremholdes at oppgavene som tillegges privatpraktiserende bør være av nøytral art, som prøveuttak og objektiv diagnostisering. Andre uttrykker skepsis til å ta over slike oppgaver også, eller flere oppgaver i det hele tatt. Som én uttrykker det:

Dette er uheldig. Arbeidspresset er høyt nok som det er, om ikke det skal pålegges oss enda mer.

Og én til:

Spesielt i distrikter hvor man sitter mye i bil så klarer vi faktisk ikke å gjøre mer – vi bruker allerede nok tid på jobben. Det vi trenger, er mer penger for vakt og dagvakt, ikke flere arbeidsoppgaver som forutsetter at man både bruker mer tid og kanskje også må lære seg nye ting.

Dette understreker hvor forskjellige forholdene er rundt om i landet, og hvor viktig det er å skille mellom næringsgrunnlag, vaktbelastning og arbeidsbelastning. Det viser også hvordan spørsmålet om veterinærdekning, vaktbelastning og inntjening i mange tilfeller koker ned til problemet beskrevet av Wærp & Bungler i 2023: færre besetninger, friskere dyr, lengre kjøreavstander og lavere inntjening på tid brukt til transport enn på tid brukt ute hos kunde. Andelen tid i bil, båt og ferge er i enkelte distrikt så høy at det er krevende å opprettholde tilstrekkelig inntjening per time, selv om antall arbeidstimer lagt ned per uke er høyt (Wærp & Bungler, 2023).

Dersom man lykkes i å opprette et godt system for at ambulerende produksjonsdyrpraktikere kan ta på seg oppdrag for Mattilsynet, representerer det like fullt en mulighet for økt arbeidsmengde og inntjening i enkelte distrikt, redusert arbeidspres på Mattilsynets ansatte og, ved god implementering og gjennomføring, potensielt en innsparing for Mattilsynet ved at små og spredte kontrolloppdrag som ligger langt unna Mattilsynets kontorer, kan gjennomføres av ambulerende veterinærer i området, med redusert tidsbruk og kjørelengde som resultat.

For de privatpraktiserende er det imidlertid enkelte forutsetninger som bør være på plass for at slike endringer skal representere en forbedring totalt sett i deres arbeidshverdag. 72 prosent av respondentene i veterinærundersøkelsen oppgir at de er helt eller litt enig i at eventuelt arbeid for Mattilsynet ikke kun kan være basert på akutt beredskapsarbeid, men derimot må innebære rutinemessige og planlagte oppgaver som kan bidra til en forutsigbar arbeidshverdag.

Dersom et slikt system legger opp til at privatpraktiserende selv skal betale full pris for kurs som gir kompetanse i utvalgte offentlige oppgaver, må de som velger å ta det, ha en form for sikkerhet for at oppdragene kurset gir kompetanse til, vil være mange nok eller omfattende nok til at kurskostnader og tid brukt på kurs tjenes inn igjen raskt og med god margin. Mattilsynet sørger i dag selv for opplæring til godkjenning som offentlig veterinær for de ansatte som trenger det. Man bør derfor gjøre beregninger på hvor kurskostnadene bør plasseres, relativt til gevinstene man får, ved en endring av disse ordningene til økt kursing og opplæring av privatpraktiserende veterinærer.

Gode generalister er god beredskap?

Mange av utfordringene distrikts-Norge sliter med i dag, skyldes utviklingen mot spesialiserte utdanninger, virksomheter og yrker. Ved et punkt når man en befolknings- eller dyretetthet som ikke lenger kan bære en slik grad av spesialisering og samtidig gi tilstrekkelig virksomhets- eller næringsgrunnlag. Dette gjelder både offentlige og private tjenester, og er godt beskrevet i NOU 2020:15 «Det handler om Norge». Her beskrives «rekkeviddeøkende løsninger», som reduksjon av reisetid og reisekostnader, samt digitalisering og fjerntjenester som hovedløsninger. Innen veterinær praksis er allerede reisekostnader redusert gjennom skyssrefusjonsordningen. Digitalisering og fjerndiagnostikk kan være en mulighet lenger frem og for en del tilfeller, men akutt kirurgi, fødselshjelp og velferdsmessig smertelindring og akuttavlivinger kan ikke utføres via fjerntjenester. Dermed må opprettholdt tilgang på veterinære tjenester også baseres på andre tiltak, som sørger for at et minimum av veterinær hjelp er tilgjengelig innen rimelig reiseavstand i hele landet og til enhver tid. Én veterinær ser for seg følgende løsning:

«Hvis man ser til den svenske distriktsveterinærordningen, finnes det definitivt et uutnyttet potensiale i Norge på kombinasjonen praksis og tilsyn. Men om det betyr at man skal legge flere oppgaver til privatpraktiserende kun i de distriktene der det er lav dyretetthet, blir det en lite effektiv organisering totalt sett. Det burde kunne finnes en modell som utnytter potensialet til den mengden veterinærer som finnes i Norge per i dag, på en bedre måte. Dvs. både at veterinærer «utenfor» praksis i dag pålegges arbeidsoppgaver som gjør at de beholder en viss kompetanse innen behandling av dyr, og at praktiserende samtidig pålegges arbeidsoppgaver fra det offentlige som et bidrag for å kunne heve støtte fra staten. Samtidig burde det komme noen føringer for hva som er forventet at veterinærer skal tilby på vakt. Som ikke-praktiserende over lang tid eller som kun sporadisk praktiserende, vil det antakelig være enklere å la seg rekruttere til praksis-bidrag dersom det er anerkjent at ettermiddag og helg kun tilbyr grunnleggende behandling, særlig når det gjelder smådyr og hest, slik at det ikke er en forventning fra dyreiere/almennheten/forsikring at man skal være på spesialist-nivå.»

Anonym veterinær

Gjennomførbarhet: Gjennomførbarheten vil avhenge av hvordan EU-forordning 624/2019, 625/2017 og 853/2004 tolkes og håndteres av Mattilsynet. Et system for delegering av oppgaver bør være gjennomarbeidet og nasjonalt, slik at kurs som opprettes med dette for øye får god oppslutning, og delegering av oppgaver skjer systematisk og med best mulig forutsigbarhet.

Kostnad: Ukjent, må beregnes via kalkyler som hensyntar både kostnadene og innsparingene en slik systemendring vil medføre. All den tid det vil være for lavt næringsgrunnlag på dagtid i mange vaktområder til å understøtte aktiviteten til minst 4 veterinærer som kan dele på

vaktbelastningen, vil det uansett være mer samfunnsøkonomisk lønnsomt i et totalperspektiv å betale lokale veterinærer til å utføre oppgaver for Mattilsynet, enn å betale dem for å utgjøre en ubenyttet beredskaps-og vaktressurs, uten oppgaver.

Kort- og langsiktige effekter på veterinærdekning: Tiltaket vil neppe ha en stor effekt på rekruttering direkte, men kan bidra til en større og jevnere omsetning for privatpraktiserende veterinærer og øke sannsynligheten for at privatpraktiserende blir stående i jobben over lengre tid. Dette kan igjen bidra til mer stabil veterinærdekning og stabile kollegaforhold, som kan virke positivt på rekruttering på lang sikt.

Eksterne effekter: Vil påvirke Mattilsynet, men bare i en utstrekning som Mattilsynet selv kan være med og styre. For brukerne av tjenestene (innbyggere og husdyreiere i distriktene) vil en slik ordning kunne bidra positivt gjennom en økt og jevnere tilgang til tjenester. Ordninger som øker samhandling og kommunikasjon mellom private og offentlige veterinærer og institusjoner, kan også være positivt og bidra til økt forståelse for hverandres hverdag, oppgaver og plikter.

Veterinærenes arbeidshverdag: Vil bidra positivt til næringsgrunnlaget der dette er sviktende. Kan bidra til en mer forutsigbar arbeidshverdag, gitt at hovedparten av oppgaver som delegeres, er av rutinemessig karakter og kan planlegges. I hvilken grad utføring av offentlige oppgaver på vegne av Mattilsynet er aktuelle i de områdene som sliter med sviktende næringsgrunnlag, er ukjent, og bør utredes sammen med kostnader og potensielle innsparinger.

Behov for regelverksendringer: Ikke i første rekke. Man bør først se på hvilke slike ordninger som kan opprettes innenfor dagens gjeldende regelverk, inkludert vurderinger opp mot EØS-regelverket, deretter hvilke ordninger som kan opprettes via mindre forskriftsendringer.

Andre arbeidsoppgaver for veterinærer

I denne rapporten har vi beskrevet mulighetene for økt inntektsgrunnlag for privatpraktiserende veterinærer gjennom oppgaver for Mattilsynet, kommunale oppgaver, og prioritering av veterinærer ved omorganisering av semintjenester. Det er imidlertid viktig å holde blikket åpent for at veterinærers grunnkompetanse kan gjøre dem velegnet til også å ta på seg andre oppgaver av relevans for husdyrbransjen, med eller uten kurs eller videreutdanning. Dette kan være både rådgivingstjenester innen helse, reproduksjon, føring og velferd. Enkelte veterinærer har kombinert sin veterinære praksis med klauvskjæring, hvilket kan gi en god helhetlig besetningstjeneste og oppfølging av eventuelle klauvproblemer. Andre veterinærer igjen har valgt å kombinere sin praksis med en rolle som KSL-revisor⁷. Alle disse rollene innebærer imidlertid en utvidelse av oppgavene til ”den klassiske dyrlegen”, og involverer nesten utelukkende privat sektor. Slike initiativ må dermed i stor grad igangsettes av veterinærene selv. Norske landbrukssamvirker, rådgivingstjenester, KSL-ordningen og flere bør imidlertid også være åpne for muligheten av å benytte privatpraktiserende til å fylle roller for dem, i den grad det er kompatibelt med veterinær grunnkompetanse og eventuelt en videreutdanning.

2.2.3 Gi veterinærer førsterett til semintjeneste når seminteknikere slutter eller pensjoneres

Inseminering av storfe er en bærebjelke i omsetningen til produksjonsdyrpraktikere i svært mange områder i Norge.

51 prosent av respondentene i veterinærundersøkelsen mener at å gi veterinærer førsterett til semintjeneste når seminteknikere slutter eller pensjoneres, i stor grad vil hjelpe på fremtidig veterinærdekning. Det er trolig at denne svarprofilen er preget av en respondentgruppe med mange etablerte praktikere. Storfe-semin er og har vært viktig for mange av dem i mange år. Imidlertid vet vi lite om i hvilken grad storfe-semin som inntektskilde for veterinærer i områder med sviktende næringsgrunnlag er utnyttet i dag, og dermed hvilket potensial som eventuelt ligger i dette tiltaket videre.

I 2024 hadde Geno totalt 91 ansatte seminteknikere i stillinger tilsvarende 46,6 årsverk, til totale personal- og reisekostnader på 54,8 millioner kroner (Geno, 2025). Om lag 70 prosent av insemineringene i 2024 ble utført av veterinærer (Geno, pers. meddelelse Jorid Lybæk), og totale kostnader til veterinære honorarer i semintjenesten (inkludert kjøregodtgjørelse) var på 136,3 millioner kroner. Hovedparten av insemineringene ligger med andre ord allerede på veterinærene i dag, og et svært røft anslag indikerer at Genos kostnader ved veterinær inseminering ligger 7 prosent over kostnadene ved bruk av semintekniker. Det er imidlertid ukjent om Genos opplæringskostnader for seminteknikere ligger inne i de nevnte regnskapspostene. Veterinærer betaler insemineringskurs selv, mens ansatte seminteknikere får det som en del av opplæringen ved ansettelse. Dersom kurskostnader for seminteknikere ikke er en del av disse tallene, vil kostnadsforskjellen jevne seg ut en del.

⁷ KSL = Kvalitetssystem i landbruket: <https://www.ksl.no/>

Det antas at en relativt stor andel av seminteknikerne i Geno jobber i Rogaland, som er fylket med høyest produksjonsdyrtetthet. I dyretette områder er næringsgrunnlaget av og til godt nok til at veterinærene der ikke ønsker semintjeneste i tillegg til annet veterinært arbeid. Da er tiltaket ikke relevant. En systematisk tildeling av semintjeneste først og fremst til veterinærer, og til andre kun i tilfeller der veterinærene ikke har behov for eller ønske om semin, er imidlertid et svært viktig tiltak med stor betydning i enkeltområder, og kan trolig følges opp uten store kostnader for Geno.

Gjennomførbarhet: Dette tiltaket er enkelt å gjennomføre. Ifølge Geno gjennomføres det i stor grad allerede i dag, i henhold til hovedavtalen mellom Veterinærforeningen og Geno, som sier:

«Ved endringer i inseminasjonsmønster skal det etter en samlet vurdering legges vekt på storfeproducentenes ønsker, veterinærbejening, økonomiske forhold og lokalt ansatte seminteknikere». (Geno, 2021)

Denne ordlyden gir rom for at de nevnte tre faktorene vurderes likeverdig. Dersom det skal vurderes nye retningslinjer ved omorganisering av semintjeneste i et område, må dermed regelverket i hovedavtalen endres.

Kostnad: På nasjonal og systematisk basis: Ukjent. I enkeltområder med semintekniker og sviktende veterinært næringsgrunnlag: Svært lav kostnad relativt til effekt.

Kort- og langsiktige effekter på veterinærdekning: Vil kun unntaksvis ha stor nok effekt til å påvirke rekruttering og veterinærdekning på kort sikt, men vil kunne bidra til en jevnt høyere omsetning og næringsgrunnlag gjennom året i enkelte distrikt. Imidlertid er det nok slik at en del distrikt med utstrakt bruk av semintekniker er husdyrtette distrikt hvor veterinærene har nok å gjøre og vil takke nei til en mulighet for seminavtale, dersom de tjener nok (og bedre) på andre veterinære oppgaver. Her vil det være store variasjoner fra område til område.

Eksterne effekter: Vil kunne påvirke Genos insemineringskostnader og forretningsmodell.

Veterinærenes arbeidshverdag: Vil gi lite merkbar forskjell i arbeidshverdagen, men en høyere omsetning totalt over året, og flere inntektskilder for veterinærer som har et lavt næringsgrunnlag i området sitt.

Behov for regelverksendringer: Nei.

Bør man ha en utjevningsordning for veterinær inntekt?

Inseminering honoreres etter samme system for alle veterinærer i hele Norge. Det er da et tankekors at veterinærer i mange områder anser inseminering som en absolutt økonomisk bærebjelke i sitt daglige virke, mens andre, stort sett i områder med et godt næringsgrunnlag, anser inseminering og avtalen Geno tilbyr veterinærene, som så lite attraktiv at de velger å stå utenfor. Dette er et signal om at produksjonsdyrveterinærene opplever en geografisk betinget begrensning i sitt inntektsgrunnlag, som ikke er fullt kompensert av dagens ordninger.

2.3 Endringer i vaktordning eller vaktorganisering

2.3.1 Vurdere/gjennomgå dagens inndeling i vaktområder

Dagens inndeling i vaktområder har sin opprinnelse tilbake til 2005, og bygger igjen på eldre inndelinger. De eksisterer kun som en skriftlig beskrivelse av distriktsgrensene, selv om disse i en del tilfeller går på tvers av både fylkes- og kommunegrenser. Vaktområder som går over flere kommuner, går også ofte på tvers av andre etablerte interkommunale samarbeidsordninger. Vaktdistrikt og -grenser håndteres manuelt og ut fra disse skriftlige beskrivelsene av grensene. Dette øker risikoen for feil og gjør det krevende å gjennomføre endringer. Landbruksdirektoratet startet i 2024 en konseptutredning hvor de ser på muligheten for digitalisering av administrasjon og forvaltning av den offentlige vakten. Blant løsningene de ser på, er en digital kartløsning for vaktområdene. En slik løsning vil gjøre det langt enklere å holde oversikt over områdegrensene, opprette dynamiske grenser som kan endres ved for eksempel ferieavvikling, samt å vurdere om mer permanente endringer bør iverksettes. I arbeidsgruppens rapport foreslås det at statsforvalterne gis i oppdrag å se nærmere på vaktområdeinndelingen i eget distrikt.

De fleste veterinærer i vakt er skeptiske til en sammenslåing eller utvidelse av vaktområder, og over halvparten av respondentene i veterinærundersøkelsen oppgir at de ikke tror et slikt tiltak vil hjelpe på veterinærdekningen i det hele tatt.

Ut fra fritekstsvaret i spørreundersøkelsen og andre kilder ser dette ut til særlig å skyldes to grunner:

1. Tradisjonelt har ett vaktområde representert én statlig vaktgodtgjørelse, for én veterinær på vakt. Dersom vaktgodtgjørelsen for ett område som slås sammen med et annet ikke legges til den totale potten for området, men i stedet trekkes inn, vil veterinærene på vakt få et større ansvar, større kjøreområde og mer arbeid, uten noen form for godtgjørelse for dette. Flere veterinærer frykter dette, og kanskje velbegrunnet når man ser på historien bak og daværende landbruksminister Lars Sponheims sammenslåing av vaktdistrikt i 2004 (Dagens næringsliv, 2005). En slik løsning vil gjøre det enda mindre attraktivt å delta i vakt enn det er i dag. Dersom vaktgodtgjørelsen for to områder som slås sammen, derimot også slås sammen til én større pott (eventuelt tre områder slås sammen til to større, eller tilsvarende løsninger), vil godtgjørelsen per time og relativt til belastning kunne øke, og dermed vokser insentivene for å delta i vakt.
2. Enkelte distrikt har allerede i dag betydelige kjøreavstander, og veterinærene her mener at en sammenslåing av vaktområder vil gå på bekostning av dyrevelferden. Hva som anses som tilstrekkelig dyrevelferd og tilstrekkelig veterinærdekning, er i dag et vurderingsspørsmål, og en fastsettelse av for eksempel maksimal utrykningstid for veterinærer i offentlig vakt kan bidra til å avklare hva som er «tilstrekkelig». Dersom denne settes for høyt, slik at mange veterinærer og kunder oppfatter at fastsatt maksimal utrykningstid er høyere enn hva de oppfatter som

akseptabelt, vil imidlertid en slik fastsettelse virke mot sin hensikt og senke motivasjonen for å bidra i vakt. I rapporten *Gjennomgang av tilskudd til kommunale veterinærtjenester* fra 2015 legges det til grunn at utrykningstid til enhver tid bør være innenfor 100 minutter til 80 prosent av norske husdyrbesetninger (Landbruksdirektoratet, 2015).

Dyrehelseportalen vil kunne gi informasjon om både oppdrag på natt og reiseavstander forbundet med utrykninger, men kun på produksjonsdyr og til dels hest.

Dyrehelsepersonellovens §3 om tilfredsstillende tilgang på veterinærtjenester gjelder imidlertid alle dyr. I en vurdering av vaktområdeinndeling er den veterinære aktiviteten på smådyr også viktig å skaffe seg oversikt over for å kunne vurdere total arbeidsbelastning og næringsgrunnlag i et område på dagtid og på vakt.

Tjenester for kjæledyr må inngå i eventuelle nye vurderinger av vaktområdeinndelingene, da disse er en viktig del av det totale næringsgrunnlaget, og vi legger til grunn at alle dyr skal være «like for loven» og dermed ha tilgang på «tilstrekkelige veterinærtjenester». I områder med lite næringsgrunnlag fra produksjonsdyr og store avstander, kan tilgrensende vaktområder inngå samarbeid om en løsning for både vakt og avløsning på dagtid i forbindelse med ferier og vakanser.

Tilgrensende vaktområder med x antall vakttilskudd kan inngå samarbeid ved at $x - 1$ vakttilskudd forbeholdes ambulante vakter i hele fellesområdet, mens en stasjonær vaktklinikk mottar ett vakttilskudd og har ansvar for vakt for kjæledyr i hele regionen. Dette vil redusere behovet for vakt deltakere til produksjonsdyr da disse ikke må fordele sin tid og tilstedeværelse mellom både klinikk og bil/fjøs, og vakt deltakere til den stasjonære smådyrvakten kan også rekrutteres fra veterinærer som ikke ønsker eller har mulighet til å delta i en ambulant vakt. Flere virksomheter kan delta i den stasjonære vakten der hvor det er flere tilbydere. Stasjonærvakten vil også kunne fungere som samlingssted og møtepunkt for veterinærene i de tilgrensende vaktområdene, og på den måten bidra til et større faglig fellesskap. Det finnes flere gode eksempler på at en slik organisering har vært en suksess (Vest-Telemark, Kongsvinger, Ringeby og Øyer, Tromsø). Forutsatt at avstandene i de tilgrensende vaktområdene er overkommelige og antall produksjonsdyr er begrenset, vil antall hendelser som oppstår samtidig på natt og helg antageligvis være relativt sjeldne og mulig å løse. Gjennomsnittlige reiseavstander i vakta vil kunne øke ved slike ordninger, men her kan en også se på en eventuell ekstra kjøregodtgjørelse for å gjøre slike vakter attraktive, særlig hvis oppdragsfrekvensen er lav.

Det er grunn til å presisere at en stasjonær vakt er en avgjørende del av en slik løsning. Det vil frigjøre den ambulante vakten fra forstyrrende henvendelser som angår kjæledyr, da disse kan henvises til den stasjonære vakten og dyreeier kan selv transportere dyrene dit. Dette vil også sikre alle dyrearter mulighet for hjelp hele døgnet og dermed oppfylle både dyrevelferdslovens generelle bestemmelser og bestemmelsene i dyrehelsepersonellovens § 3a som ikke skiller mellom ulike dyrearter.

Det må også understrekes at en del grunnforutsetninger for denne type samarbeid må være til stede (geografi, demografi og kommunikasjonsforhold). Dette er dermed ikke en løsning som vil være gjennomførbar alle steder.

Gjennomførbarhet: Endring av dagens vaktområder og vaktorganisering er gjennomførbart og potensielt fruktbart – dersom det gjøres på en god måte. Endringer av vaktområder og vaktstruktur vil imidlertid kunne påvirke samarbeidsstrukturer, markedsbalanse og inntektsgrunnlag for enkeltveterinærer. **Et godt resultat vil imidlertid kreve betydelig kartlegging og planlegging i forkant, kombinert med en grundig forankring og samarbeid ute blant veterinærene.**

Kostnad:

Kartlegging av dyretetthet, antall henvendelser på vakt, arrondering, kjøreavstander, potensielle henvisningsklinikker smådyr og eksisterende interkommunale samarbeidsordninger som grunnlag for nye områdeinndelinger	750 000,-
Utvikling og igangsetting av forvaltnings- og fagsystem med digitalkartløsning for dynamisk forvaltning av vaktområder og statlig vaktgodtgjørelse, med oversikt over tilgjengelige veterinærer i vaktsystemet	2,5–5 millioner
Lønnskostnader i kommunene i forbindelse med omlegging til nytt system, opplæring, etablering av nye vaksamarbeid og inngåelse av nye avtaler ⁸	2,5–5,5 millioner ⁹
Sum	5–12 millioner

Kort- og langsiktige effekter på veterinærdekning: Dersom man lykkes i å finne en løsning med mer hensiktsmessig og dynamisk vaktområdeinndeling kan dette bidra til en bedre veterinærdekning. Det er imidlertid viktig at en slik endring fører til en reell bedring i tilgang på og fordeling av tjenester og ikke er fundamentert i en effektivisering gjennom økt arbeidsbyrde/områdedekning for den enkelte veterinær i vakt.

Eksterne effekter: Ingen.

Veterinærenes arbeidshverdag: En endring i vaktområdeinndeling vil kunne ha en betydelig innvirkning på veterinærenes arbeidshverdag, både på kjøreavstander, tilgjengelig kundegruppe, konkurranse i markedet og samarbeidskonstellasjoner mellom veterinærer, samt mellom veterinærer og kommuner. Det er derfor svært viktig at eventuelle endringer utføres etter grundig vurdering og i samarbeid med veterinærene.

Behov for regelverksendringer: Nei.

⁸ Lønnskostnader basert på KS' lønnsstatistikk for 2024 og gjennomsnittlig lønn for kommuneansatte: (<https://www.ks.no/fagomrader/statistikk-og-analyse/lonnsstatistikk-for-ks-tariffomrade/lonnsstatistikk-om-kommunal-forvaltning/>)

⁹ Basert på 336 kr/ time, x dagens 160 vaktområder x 100 timer merarbeid per vaktområde forbundet med innføring.

Hva med vakta på dagtid?

Det har ikke vært tradisjon for å yte godtgjørelse til veterinærer for beredskapsvakt på dagtid. I distrikt med lavt næringsgrunnlag har man basert seg på at stimuleringstilskuddet skal bufre opp eventuelle mangler, og at veterinær alltid vil være tilgjengelig på dagtid mellom 8-16, fordi de da må være tilgjengelige for egne kunder. Denne holdningen utfordres nå i flere distrikt. Privatpraktiserende veterinærer har ingen plikt til å være tilgjengelige mellom 8-16, og dersom de deltar i en vakt utenom normal arbeidstid, kan man heller ikke forvente at de skal være det. Manglende ansvarsfordeling for vakt på dagtid har vist seg å representere et problem i flere distrikt, uavhengig av næringsgrunnlag. I travle distrikt, har som regel veterinærene fulle dager. En akutthenvendelse midt på dagen vil forrykke og forsinke en allerede full dag, og representerer en belastning både for veterinæren, veterinærens planlagte kunder og veterinærens familie. Det har skjedd flere ganger at dyreeiere blir henvist fra veterinær til veterinær i slike distrikt, uten at noen har kapasitet til å ta seg av den akutte pasienten. I distrikt med sviktende næringsgrunnlag er også beredskapsvakt på dagtid en utfordring, dog ikke på samme måte: Her har veterinærene ofte høy vaktbelastning, men relativt lite å gjøre på dagtid. Dersom de er ferdige med dagens planlagte pasienter kl 12, har de i utgangspunktet ingen forpliktelse til å holde seg i området og være tilgjengelige for eventuelle akutt pasienter som måtte oppstå frem til kveldsvakten starter kl 16. Langt de fleste veterinærer har likevel sørget i fellesskap for at minst én veterinær er tilgjengelig i området på dagtid, men dette er utelukkende basert på dugnad og privat initiativ. Flere veterinærer har derfor tatt til orde for at også telefon- og beredskapsvakt for akutte hendelser på dagtid bør defineres og godtgjøres på noen måte, for å sikre veterinærtjenester døgnet rundt.

2.3.2 Legge til rette for deltagelse fra ansatte i Mattilsynet i den offentlige vekten

Blant respondentene i veterinærundersøkelsen som svarte at det er behov for å bedre veterinærtilgangen for kommunal vakt og produksjonsdyr på dagtid i distriktet der de jobber, oppga hhv. 39 og 43 prosent at å *legge til rette for flere vaktdelegere med annen dagjobb* vil kunne hjelpe i stor grad eller i noen grad på veterinærdekningen. Bare 3 prosent hadde ikke tro på dette tiltaket i det hele tatt. Et mer spesifikt spørsmål om i hvilken grad de mener at å *legge til rette for deltagelse fra ansatte i Mattilsynet i den kommunale vekten er gunstig*, ble møtt med noe mer skepsis: 25 prosent mener dette vil hjelpe i stor grad, mens 44 prosent mener i noen grad. 19 prosent av de spurte svarte *ikke i det hele tatt*.

På det overordnede spørsmålet *Synes du det er faglig forsvarlig at ansatte i Mattilsynet, fiskeriering, forskning eller annet også jobber i den kliniske vaktordningen for landdyr, med kommunal vakt som eneste kliniske praksis?* svarte 63 prosent ja og 34 prosent nei. Blant både

de som svarte *ja* og de som svarte *nei*, er det mange som kommer med forbehold om blant annet tidligere erfaring. Blant de som svarte *ja*, mener mange at det må være et krav om at vedkommende har jobbet i klinisk praksis tidligere, at de har kompetanse, og at de holder seg oppdatert faglig osv. Likevel, flere peker på at dette kan være en del av en løsning i områder der det er vanskelig å få tilstrekkelig veterinærdekning. Flere svarer også at da må det være noen de kan kontakte ved behov der de er usikre, og andre understreker at det må vurderes i hvert tilfelle. Det bringer oss over til forslaget om en mentorordning som et tiltak (avsnitt 2.1.5.)

Mange mener det må bli opp til hver enkelt veterinær om de føler at de har god nok kompetanse. Noen mener det er et problem at ansatte i Mattilsynet skal komme som veterinær én dag og inspektør en annen dag. Andre trekker frem at det vil være en fordel for ansatte i Mattilsynet å skaffe seg klinisk erfaring og få innblikk i hvordan det står til i vanlige fjøs utenom tilsynssituasjoner. Blant de som svarte *nei* er det en stor andel som legger vekt på manglende kompetanse og erfaring med klinisk praksis. I tillegg er det mange som mener det er vanskelig med de ulike rollene.

Respondentene ble ytterligere utfordret med spørsmål om den etiske forsvarligheten av å kombinere en offentlig og en privatpraktiserende rolle: *Synes du det er etisk forsvarlig å kombinere offentlige stilling med privat klinisk praksis?* På dette spørsmålet var det 75 prosent som svarte *ja*, mens 19 prosent svarte *nei*. Blant de som svarte *nei* og som begrunner dette, svarte så å si alle at de mener det vil bli problemer med habilitet, tillit og troverdighet.

Mange av de som svarte *ja*, tok forbehold. Flere mener det vil avhenge av hva slags type offentlig stilling det gjelder; at det må være klare retningslinjer. Andre igjen svarte *ja* og ser ingen store problemer med det; de har tro på at veterinærer klarer å skille roller, og at de har den kompetansen som trengs. Alt i alt ser det ut til at respondentgruppen i vår veterinærundersøkelse trekker frem de samme både positive og negative sidene ved en slik ordning som det Mattilsynet løfter frem i arbeidsgruppens rapport.

Gjennomførbarhet: Dette tiltaket er gjennomførbart, men krever en økt fleksibilitet hos Mattilsynet når det gjelder ansettelse i deltidsstillinger. Det vil også være en fordel om Mattilsynet sentralt utarbeider noen felles retningslinjer for veterinærer som jobber både i MT og i vakt, slik at de har en uttrykt støtte fra hovedarbeidsgiver i sin vaktutøvelse og når det gjelder hvordan de skal forholde seg til det tosidige arbeidsforholdet, samt eventuelle interessekonflikter.

Kostnad: Gjennomføring av tiltaket i seg selv koster lite. Det er imidlertid tvilsomt om mange fulltidsansatte i Mattilsynet vil gå inn i vaktarbeid bare fordi Mattilsynet legger mer aktivt til rette for det. Dette tiltaket vil trolig kun ha effekt i kombinasjon med andre og mer kostbare tiltak, som en mentor- eller introduksjonsordning for nye veterinærer på vakt og et vakttilskudd som ligger langt over hva staten tilbyr i dag.

Kort- og langsiktige effekter på veterinærdekning: En økt tilrettelegging for vakt deltakelse blant Mattilsyn-ansatte vil kunne ha positive effekter både på kort og lang sikt, siden vi vet at flere vakt distrikt allerede i dag melder at de klarer å dekke opp vaktene takket være bidrag fra

Mattilsyn-ansatte. Hvor stor denne effekten blir, vil imidlertid avhenge av hvordan Mattilsynet gjennomfører tiltaket og hvilke andre tiltak det kombineres med.

Eksterne effekter: Andre som påvirkes av dette tiltaket, er i hovedsak Mattilsynet selv. Mattilsynet står selv under press for å utføre sitt samfunnsoppdrag, særlig på dyrevelferdssiden. En overgang til flere veterinærer i deltidsstillinger vil på kort sikt kunne forsterke denne problemstillingen, og en overgang til flere deltidsstillinger fremfor færre fulltidsstillinger fordrer at man har tilstrekkelig med søkere til nye stillinger. Det har ikke Mattilsynet noen garanti for at de vil lykkes med. Rekruttering av veterinærer til Mattilsynet var sårbart for bare noen få år siden (Karlsen, 2022; Petterson, 2022). Selv om situasjonen ser ut til å ha bedret seg noe, er Mattilsynet fremdeles en arbeidsgiver som muligens har nok med å sikre et tilstrekkelig veterinærer til å utføre eget samfunnsoppdrag fremfor å avgi deler av denne arbeidskraften til andre funksjoner. På lang sikt kan man imidlertid også se for seg positive sider av økt vaktdekkelse blant Mattilsyn-ansatte, noe som fremheves av flere veterinærer i vår spørreundersøkelse.

Veterinærenes arbeidshverdag: For privatpraktiserende veterinærer med vakt vil det i all hovedsak være positivt med en økt tilgjengelighet av Mattilsyn-ansatte veterinærer til å bidra i vaktdekkning. En slik ordning vil også kunne bidra til bedret kommunikasjon mellom private og offentlig ansatte veterinærer og sektorer, og bedre innsikt i hverandres oppgaver og hverdag. For veterinærer ansatt i Mattilsynet vil ikke muligheten til å delta i vakt uten videre føre til noen forbedring eller forverring av deres arbeidshverdag, forutsatt at det er frivillig. Ut fra at valget er frivillig, må vilkårene for å tre inn i vakt være gode og tydelige nok til at en del av veterinærene ansatt i Mattilsynet velger denne løsningen, skal tiltaket ha effekt.

Behov for regelverksendringer: Vil trolig avhenge av hvordan forvaltningslovens §6 om habilitet tolkes:

§ 6. (habilitetskrav). En offentlig tjenestemann er ugild til å tilrettelegge grunnlaget for en avgjørelse eller til å treffe avgjørelse i en forvaltnings sak
a. når han selv er part i saken

Dersom en tjenestemann vurderes å være part i en sak om man står i et kunde-/leverandørforhold til et tilsynsobjekt, innebærer dette at Mattilsyn-ansatte ikke kan håndtere saker som involverer besetninger der de selv har vært tilkalt som veterinær på vakt.

2.3.3 Deltagelse i veterinærvakt som forutsetning for stimuleringstilskudd

Veterinærvakt som forutsetning for stimuleringstilskudd er et tiltak som allerede gjennomføres en del steder, eventuelt at kommunale tilskudd eller ansettelse tildes under forutsetning av bidrag til den kommunale veterinærvakten. Ifølge Landbruksdirektoratet (pers. medd., Inger-Anne Ringereide) stilte 2/3 av alle kommunene som søkte om stimuleringstilskudd i 2024, et slikt krav til veterinærene. Dette er et tiltak som også synes å ha relativt bred støtte blant veterinærene, spesielt blant de som allerede bidrar i vakt i dag. Samtaler med veterinærer som deltar i vakt, viser en oppfatning blant enkelte om at veterinærer som prioriterer hest og smådyr, og med det har et godt næringsgrunnlag på dagtid,

lar være å delta i den lokale vakta fordi de ikke har noe økonomisk behov for det. Produksjonsdyrpraktikerne, som ofte har det spedeste næringsgrunnlaget på dagtid, føler seg i større grad både etisk forpliktet til og økonomisk avhengig av å delta i vakta. Noen av dem synes det er belastende at andre kliniske dagpraksiser i området dermed ender med å overlate eventuelle komplikasjoner og akutte oppfølginger av sine pasienter utenfor åpningstid, til den kommunale vakta som de selv ikke er en del av. Dersom de som kun jobber dagtid, i tillegg mottar stimuleringstilskudd, oppleves dette som en skjevfordeling. I områder som sliter med næringsgrunnlag og veterinærdekning, er det som oftest vakta som er vanskeligst å dekke opp. Da kan et krav om vakt deltage for å motta stimuleringstilskudd gi en sterkere målretting av tilskuddet.

Gjennomførbarhet: Enkelt, til dels gjennomført allerede.

Kostnad: Ingen.

Kort- og langsiktige effekter på veterinærdekning: Kan ha en moderat positiv effekt både på kort og lang sikt.

Eksterne effekter: Ingen.

Veterinærenes arbeidshverdag: Ingen til moderat effekt. I tilfeller med veterinærer som mottar stimuleringstilskudd eller andre kommunale tilskudd, men som ikke deltar i vakt i dag, vil et slikt krav ha stor effekt på deres arbeidshverdag, da det vil innebære lavere inntekt eller å måtte tre inn i vakt. Det antas at en slik situasjon kun vil oppstå for et fåtall veterinærer.

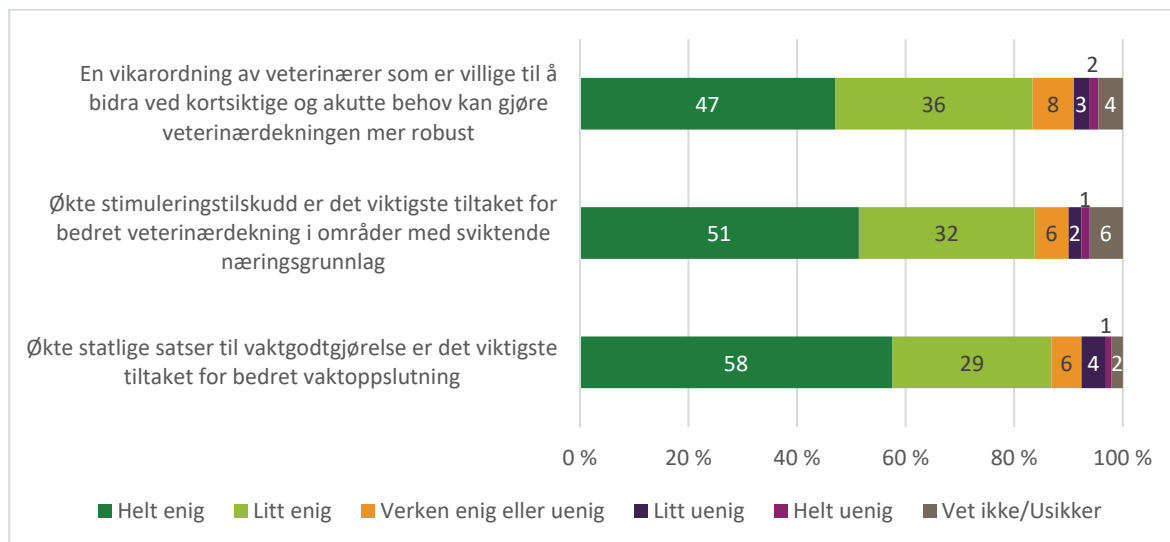
Behov for regelverksendringer: Nei.

2.3.4 Kartlegge om det finnes veterinærer som er villige til å bidra i regionale vikar-vaktordninger

Respondentene i veterinærundersøkelsen ble spurt om hvor enig eller uenig de er i tre påstander rundt veterinærdekning, kommunal vaktordning og vakante vakter.

Påstanden *En vikarordning av veterinærer som er villige til å bidra ved kortsiktige og akutte behov kan gjøre veterinærdekningen mer robust* var 56 prosent av kvinnene helt enig i, og 30 prosent var litt enig. Blant mennene som svarte, var 31 prosent helt enig og 47 prosent litt enig. Totalt var bare 2 prosent helt uenig i denne påstanden.

Figur 2.4. Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander (N=289):

Fra veterinærundersøkelsen:

Med min vaktbelastning i dag har jeg ikke mer av min fritid å kaste bort, økonomi er helt uvesentlig for meg. Om jeg skal klare å holde ut i min dagtidsjobb, ønsker jeg meg færre vakter og mer fritid. Ingen penger kan kjøpe tilbake den tapte fritiden!

Veterinær med kommunal vakt

Vi spurte også respondentene hva som minimum må være gjennomsnittlig vaktgodtgjørelse per time (ikke per time aktivt arbeid) for at de skal være interessert i å delta i en slik «tilkallingsvikarordning». For at om lag halvparten av veterinærene som svarte på spørsmålet, skal være villig til å stå på en slik liste, må beredskapshonoraret per time på vakt ligge på minimum 400 kr/ time, altså nesten det tredobbelte av hva staten betaler for planlagte vakter i dag. Ved en godtgjørelse på 600 kroner per time er det fremdeles bare 75 prosent av respondentene som finner deltagelse på en vikar-vaktliste interessant. Dette bekrefter langt på vei arbeidsgruppens antagelse om at en slik ordning kan bli dyr i drift.

Viktigere er kanskje hvorvidt en slik ordning overhodet vil være gjennomførbar. Det fremgår av vår spørreundersøkelse til veterinærer, samt gjennom samtaler med både studenter og veterinærer, at det finnes mange grunner til ikke å delta i vakt – både økonomiske, faglige og personlige. Og dersom man allerede har tatt et valg om ikke å delta i vakta rutinemessig, hvilke insentiver eller tiltak kan da tenkes å være sterke nok til å få samme person villig til å stå på en liste over vikarer som kan tilkalles på kort varsel? Det er med andre ord sannsynlig at en slik vikarliste i all hovedsak vil bestå av de som allerede er eller nylig har vært involvert

i vaktarbeid. De har allerede det faglige fundamentet, og mange av dem har tilgang på utstyret som behøves. Men de har også allerede en vaktbelastning, og denne er relativt forutsigbar. Det er sannsynlig at de 400 kronene per time som må til for at halvparten av respondentene våre skal være villig til å stå på en liste, tilsvarer det typiske beløpet en kommune må være forberedt på å betale sine egne vaktdelegerte for å få dem med på en varig og mer systematisk ordning for vikariering i eget område og naboområder. Og for at etablerte vaktdelegerte skal være villig til å steppe inn og ta på seg vikarvakter på kort varsel, er det trolig én forutsetning som trumfer det meste annet: at den rutinemessige vakt- og arbeidsbelastningen over tid ikke er høyere enn at en uforutsett ekstravakt i ny og ne oppleves som helt overkommelig. Det bringer oss tilbake til det grunnleggende problemet: Vellykket nyrekruttering av vaktdelegerte som blir værende, og en vaktbelastning på den enkelte som er bærekraftig over tid. Altså vil dette tiltaket neppe lykkes annet enn i kombinasjon med andre tiltak som totalt sett øker poolen av vaktdelegerte, ikke bare av tilkallingsvikarer.

Blant de respondentene i kommuneundersøkelsen som opplever utfordringer med egen vaktdekning, ble også en ordning med lister over aktuelle vaktvikarer godt tatt imot, og 53,3 prosent av dem anser dette som et godt og aktuelt tiltak. Tiltaket bør ses i sammenheng med det foreslåtte tiltaket om gjennomgang av vaktområder: Som nevnt ovenfor, vil en pool av tilkallingsvikarer trolig i stor grad bestå av vaktdelegerte eller nylige vaktdelegerte fra det aktuelle vaktområdet og dets nabodistrikter. Da er det naturlig å se for seg en koordinering av tilgjengelige vaktveterinærer i en periode med vikarbehov, i sammenheng med en koordinering av dynamiske vaktområdegrensler som enkelt kan justeres midlertidig dersom dette i en periode er hensiktsmessig for vaktavviklingen.

Gjennomførbarhet: Vanskelig som isolert eller eneste tiltak. Dersom grunnproblemet er vanskelig tilgang på vaktdelegerte, vil det neppe være enklere å rekruttere navn til en tilkallingsliste enn til den ordinære vaktlisten. Dersom den ordinære vakten derimot har en økt oppdekning, kan opprettelsen av lister over tilgjengelige veterinærer og potensielle vikarer i området bedre administrasjonskommunenes koordinering og samarbeid om vaktdekning, og gi god utnytting av veterinærressursene i området.

Kostnad: Ukjent, ettersom det ikke finnes tall på antall vakante vakter og sykdomstilfeller i norsk veterinær vakt per i dag.

Kort- og langsiktige effekter på veterinærdekning: Moderat, både på kort og lang sikt.

Eksterne effekter: Oppdaterte lister eller en database over veterinærer med kompetanse til å kjøre vakt, og som kan være villig til å ta på seg vakante vakter, vil kunne forenkle administrasjonskommunenes arbeid betraktelig i perioder med brå og uforutsette fravær i vaktgruppen.

Veterinærenes arbeidshverdag: Vellykket oppdekking av vakante vakter vil også ha stor positiv effekt på hverdagen til vaktdelegerne, dersom poolen av potensielle vaktdelegerte og -vikarer blir stor nok til at uforutsette fravær kan håndteres uten uforutsvarlig stor belastning på andre i vaktgruppen.

Behov for regelverksendringer: Nei.

2.3.5 Fremforhandling av kollektiv avtale om pliktig vakt-deltagelse for veterinærer som driver praksis uten egne ansatte

I oktober 2022 besluttet Konkurransetilsynet å følge EUs nye tilnærming til kollektive forhandlinger for selvstendig næringsdrivende uten egne ansatte. Tidligere har dette vært vurdert å være i strid med konkurranselovgivningen, men denne nye tolkningen åpner for etablering av slike avtaler. Dermed kan flere veterinærer organisert som ENK og som deltar i vakt i samme vaktområde, nå forhandle kollektivt med sin oppdragsgiver om vilkårene for å delta i vakt. Det forutsettes at forhandlingene gjelder vilkår, inkludert økonomisk kompensasjon, fra oppdragsgiver om vakt-deltagelse og ikke om spesifikke priser mellom veterinær og dyreeier.

Endringen innebærer at alle veterinærer nå kan forhandle kollektivt med den enkelte vertskommune om vilkårene, men også at man om ønskelig kan ha en kollektiv forhandling på overordnet nivå mellom veterinærenes fagforening på vegne av veterinærer i enmannsforetak og kommunenes interesseorganisasjon KS. Sentrale forhandlinger om vaktavtaler og forutsetninger for vakt er i våre spørreundersøkelser et uttalt ønske fra både veterinærer og kommuner. Begge parter gir uttrykk for at de bruker uforholdsmessig mye tid på å forhandle om noe de ikke egentlig føler at de har kompetanse på eller kapasitet til. I slike forhandlinger vil det også være naturlig å diskutere hvorvidt forutsetningene for å inngå en slik kollektiv avtale forutsetter plikt for veterinærene til å delta i vakt. Kollektive forhandlinger vil kunne lette den administrative byrden for veterinærer i ENK og for kommunene, og bidra til større forutsigbarhet og profesjonalitet mellom vakt-deltagere og den enkelte vertskommune. Imidlertid ser det ut til at stadig flere veterinærer organiserer seg i AS og andre arbeidsfellesskap med flere ansatte. Organisering i AS kan gi sterkere arbeidsfellesskap og bedre arbeidsforhold lokalt, men utfordrer muligheten for sentrale forhandlinger.

I arbeidsgruppens rapport trekkes gjeninnføring av lovbestemt plikt til vakt-deltagelse inn som et naturlig element i en eventuell ordning med kollektive forhandlinger. Dersom kollektive forhandlinger kun kan gjelde for enmannsforetak uten ansatte, vil en slik ordning kunne føre til en betydelig merbelastning i form av vaktforpliktelse for enmannsforetak, men ikke for AS. Den reelle effekten av en vaktforpliktelse som medfølger kollektive forhandlinger for enmannsforetak, vil dermed kunne bli en rask drift mot organisering i AS og andre foretaksformer, heller enn mot et høyt antall veterinærer som er forpliktet til å delta i vakt. Dette forslaget inneholder både en pisk (vaktplikt) og en gulrot (kollektive og sentrale forhandlinger). Hovedproblemet med veterinærdekningen i Norge i dag er imidlertid at det finnes andre og mer attraktive inntektskilder enn veterinær-vakt for svært mange av Norges veterinærer. Videre er det vanskelig å se for seg at en generell vaktplikt vil gjelde *alle* veterinærer med norsk autorisasjon uten at man samtidig sørger for gratis kursing, utstyr og bil, men mer sannsynlig for de som allerede jobber i klinisk praksis. En uforstandig bruk av plikt og tvang i denne situasjonen vil riktignok kunne øke veterinærdekningen og senke belastningen på den enkelte veterinær på kort sikt i områder der det er nok klinikere å ta av,

men dette vil neppe kunne gjennomføres uten betydelig motstand blant de som ikke deltar i vakt og som ikke har noe ønske om å gjøre det. Løsningen vil også potensielt øke belastningen for den enkelte i områder der det finnes færre veterinærer å ta av. Slik vil en ordning med delvis vaktplikt, eller vaktplikt i områder hvor vakten ellers vanskelig dekkes opp, kunne øke forskjellene mellom områder og forsterke problemet i de områdene som allerede i dag sliter med veterinærdekning.

Ut fra spørreundersøkelse og samtaler med veterinærer går det frem at en del veterinærer er grunnleggende positive til et forslag om vaktplikt. Dette er i stor grad veterinærer som allerede deltar i vakt selv, men som skulle ønske at flere gjorde det. Det sammenfaller godt med veterinærenes svar på hvorfor de deltar i vakt: Langt de fleste deltar hovedsakelig fordi de føler at de har en etisk forpliktelse til å gjøre det – overfor kolleger, dyr og dyreeiere. Da er det også naturlig å mene at alle veterinærer bør bidra til oppfyllelsen av denne forpliktelsen om de kan.

Gjennomførbarhet: Relativt enkelt å gjennomføre, men oppslutning og effekt er sterkt avhengig av hvordan tiltaket innrettes og gjennomføres.

Kostnad: På lang sikt, ingen. Det vil påløpe kostnader ved utredning og innføring av en slik ordning, men ved god og gjennomtenkt gjennomføring vil disse trolig kunne spares inn igjen i redusert tidsbruk på lokale forhandlinger og oppdekking av veterinærvakter i utsatte områder.

Kort- og langsiktige effekter på veterinærdekning: Ved en generell lovbestemt plikt for alle veterinærer til å delta i vakt ved behov: stor effekt. Ved en generell vaktplikt kun for veterinærer i enmannsforetak på kollektivt inngått avtale: liten eller negativ effekt, ved at veterinærene søker andre organisasjonsformer for å unngå vaktplikten, og det blir en stadig mindre pool av veterinærer med vaktplikt, som da opplever en stadig sterkere vaktbelastning. Det samme kan skje dersom en sentralt forhandlet avtale anses å gi for dårlige betingelser: Veterinærene vil søke andre organisasjonsformer og andre inntektskilder, og resultatet på veterinærdekningen blir negativt.

Eksterne effekter: Vil ha svært liten påvirkning utenfor veterinærsektoren, men kan ha til dels stor påvirkning på deler av veterinærsektoren som ikke deltar i vakt i dag.

Påvirkning av veterinærenes arbeidshverdag: Moderat til stor. Veterinærer som allerede deltar i vakt og opplever en høy belastning pga. dette, vil kunne få en betydelig bedret hverdag ved at vaktplikten blir fordelt på flere, mens veterinærer som i dag står utenfor vakten av ulike årsaker, trolig i all hovedsak vil oppleve det som negativt å bli forpliktet til å delta i vakten.

Behov for regelverksendringer for gjennomføring: Ja.

2.3.6 Begrenseplikten til vaktordning på natt (basert på kartlegging av antall henvendelser)

I rapporten om tilgang på veterinærtjenester i Norge drøftet arbeidsgruppen om det kunne være aktuelt å avvikle kommunenes plikt til å ha vaktordning for veterinær om natten, slik man har vurdert i Sverige. Arbeidsgruppen landet på ikke å anbefale en slik løsning, av

hensyn til dyrevelferden og økonomiske og følelsesmessige konsekvenser for dyreeiere. Imidlertid påpekte arbeidsgruppen at det er mangelfullt kunnskapsgrunnlag om hvor omfattende konsekvenser et slik tiltak ville medføre. En kartlegging av omfanget av utrykninger til akutte hendelser utenom ordinær arbeidstid vil bidra til å gi et bedre kunnskapsgrunnlag om antall hendelser utenom ordinær arbeidstid, og dermed også få frem konsekvensene ved eventuelt å avvikle vekten deler av døgnet.

En avvikling av vakt deler av døgnet vil måtte vurderes opp mot eksisterende lovverk, særlig dyrevelferdsloven og dyrehelsepersonelloven. Å frata dyr mulighet for å få akutt hjelp, eventuelt avlivning innen akseptabel tid, vil ha implikasjoner i tilknytning til formålene i dyrevelferdsloven.

Arbeidsgruppen var også klar på at i fravær av en vaktordning vil nødhjelpsparagrafen i dyrehelsepersonelloven være særlig belastende for veterinærer. Paragrafen sier at enhver veterinær som får kjennskap til et dyr i nød, har plikt til å hjelpe eller sørge for at dyret får annen hjelp, uten unødig opphold. Et fravær av vaktplikt kombinert med en bestående nødhjelpsparagraf innebærer dermed en sterk negativ endring i reguleringen av veterinærers arbeids- og fritid, ettersom enhver veterinær vil kunne måtte håndtere nødstilfeller hos dyr når som helst, uten beredskapsgodtgjørelse, og uten noen vakt å henvise til. Ved en innføring av en ordning med begrenset vakt om natten må det derfor gjøres nødvendige endringer i dyrehelsepersonellovens bestemmelser om nødhjelpsplikt for veterinærer, slik at de har mulighet til å svare nei eller gjøre seg utilgjengelig for henvendelser på natt. Men selv med en fjerning av nødhjelpsparagrafen vil en avvikling av vaktplikten på natt oppleves negativt for en lang rekke veterinærer. De forklarer at de ble veterinær for å hjelpe dyr, ikke for å nekte dem nødhjelp med loven i hånd. Selv om veterinærene ved et slikt tiltak ikke lenger har noen juridisk plikt til å hjelpe dyr i nød om natten, vil de fleste strekke seg langt for å gjøre det likevel, av hensyn til egen etikk og samvittighet. Forskjellen er dog at med en slik endring vil dette skje helt uregulert og uten noen form for offentlig støtte overhodet, altså innebære en forverring av situasjonen. Respondentene i veterinærundersøkelsen er stort sett avmålte eller negative til forslaget, og over halvparten mener det ikke vil hjelpe på veterinærsituasjonen i deres område i det hele tatt. Den underliggende utfordringen her er at en slik avvikling av vaktplikt ikke innebærer noen reell avlastning av lokale veterinærer uten at samfunnet godtar en konsensus om at norske dyr ikke har noen rett til veterinær nødhjelp om natten, og at dette er prisgitt det lokale næringsgrunnlaget. Det er lite som tilsier at dette vil godtas av veterinærer, husdyrbønder eller private dyreeiere. På dette grunnlaget fremstår en kartlegging av antall utrykninger på natt, med en mulig avvikling av vaktplikten som mål, som lite hensiktsmessig.

Det kan imidlertid finnes andre gode grunner til å gjennomføre en slik kartlegging: Oversikt over hendelser utenom ordinær arbeidstid fordelt på ulike dyreslag vil være viktig informasjon for å vurdere arbeidsbelastning og reisetid i ulike vaktområder. Det er informasjon som vil kunne være svært nyttig som del av en utredning av vaktområdeinndeling og organisering, som er beskrevet i avsnitt 2.3.1, samt for vurdering av innretningen på tilskudd til veterinærreiser, som beskrevet i avsnitt 2.4.3.

Utgangspunktet for en slik kartlegging bør være en bedre vaktordning for både dyr, dyreeiere og veterinærer innenfor dagens økonomiske rammer for vaktgodtgjørelse.

Gjennomførbarhet: Enkelt.

Kostnad: Lav. Vil kun påløpe en engangskostnad i forbindelse med regelverksendringer.

Kort- og langsiktige effekter på veterinærdekning: Negativ.

Eksterne effekter: Sterkt negativ. Et fravær av vaktplikt vil i sin ytterste konsekvens medføre at alle typer dyreeiere i mange deler av Norge mister sikker tilgang på veterinærhjelp nattetid.

Veterinærenes arbeidshverdag: Hovedsakelig negativ. Enkelte vil klare å benytte et fravær av vaktplikt til å faktisk ha fri når de har fri. Men antallet akutt syke dyr i Norge vil forbli det samme uavhengig av regelverket, og alle veterinærer vil da settes i et etisk dilemma hver gang noen kontakter dem utenfor kontortid om et akutt sykt dyr.

Behov for regelverksendringer: Ja.

2.4 Endrete eller økte statlige tilskudd

2.4.1 Allokere en større andel av tilskuddsmidlene til veterinærmessig næringsssvake områder

Vi stilte ikke direkte spørsmål om dette forslaget i våre spørreundersøkelser. Men samtaler med veterinærer og kommuneansatte tyder på at langt de fleste synes dette er en dårlig idé. Det synes å være en generell konsensus om at de statlige tilskuddene til veterinærdekning generelt er alt for lave. En omfordeling av en for liten pott blir dermed i stor grad å flytte problemet rundt i stedet for å løse det. Ifølge Veterinærforeningen og Landbruksdirektoratet betales det allerede ut betydelige summer i tillegg til det statlige tilskuddet for å opprettholde veterinærdekningen i over halvparten av vaktområdene. Disse vaktområdene har typisk kostnader tilsvarende statens tilskudd eller mer. Dette indikerer at norske kommuner i dag årlig bruker anslagsvis 70–100 millioner fra egne budsjetter på opprettholdelse av veterinærdekning. Det er i så fall en tydelig indikasjon på at kun et fåtall av dagens vaktområder har et næringsgrunnlag og en struktur som gjør det mulig å opprettholde tilstrekkelig veterinærdekning uten økonomiske tillegg til de statlige midlene, som totalt utgjør 201 millioner i 2025 (fordelt på vakt-, administrasjons- og stimuleringsstilskudd). En ytterligere reduksjon av statlig tilskudd vil kunne føre til problemer selv i områder som ikke har opplevd problemer med veterinærdekningen til nå.

Gjennomførbarhet: Gjennomførbart, men vil kreve en del utredningsarbeid for å avgjøre hva slags fordelingsnøkkel en ny og behovsprøvd fordeling skal følge.

Kostnad: Lav til moderat, engangskostnad forbundet med utredning og innføring av ny fordelingsnøkkel. Eventuelt også løpende utgifter forbundet med årlig eller jevnlig vurdering av næringsgrunnlag og tilskuddsbehov, eller utvikling av fagsystem som håndterer slike søknader på en ryddig måte.

Kort- og langsiktige effekter på veterinærdekning: Kan ha positive effekter lokalt i områder som tildeles en større del av potten, men omtrent tilsvarende negative effekter i områder som mister tilskudd. Beløpene mange kommuner allerede må ut med fra eget budsjett for å opprettholde veterinærtjenestene i området, tilsier at en moderat omfordeling vil monne lite i distriktene som sliter. Den negative effekten i distrikt som til nå har klart seg greit, men som utsettes for en redusert tildeling av vakttilskudd, er potensielt større. Totalt og nasjonalt vil det dermed trolig bare kunne forventes en nulleffekt eller i beste fall en svak positiv effekt, som nulles ut eller går i minus når kostnadene ved planlegging og gjennomføring av nytt system telles med.

Eksterne effekter: Ingen effekt utenfor veterinærbransjen annet enn ringvirkningene som vil følge i de enkelte lokalsamfunnene som følge av endring i veterinærdekningen.

Veterinærenes arbeidshverdag: Liten positiv effekt for enkelte, liten negativ effekt for andre.

Behov for regelverksendringer: Nei.

2.4.2 Vurdere om det er økonomisk rom for økning av nivået på de statlige tilskuddene

I spørreundersøkelsen som gikk ut til veterinærene, spurte vi de som oppga at det var et behov for bedre veterinærdekning i deres område, om i hvilken de grad de mener at ulike tiltak vil kunne hjelpe. Blant disse var alle enig i at en generell økning av det statlige vakttilskuddet vil kunne hjelpe i stor grad (90 prosent) eller i noen grad (10 prosent). Det er også 96 prosent som mener at en økning av stimuleringsstilskuddet vil avhjelpe situasjonen i stor grad eller i noen grad (fig. 2.7). Henholdsvis 87 og 83 av respondentene i veterinærundersøkelsen var også helt eller litt enig i påstandene *Økte statlige satser til vaktgodtgjørelse er det viktigste tiltaket for bedret vaktoppplutning*, og *Økt stimuleringsstilskudd er det viktigste tiltaket for bedret veterinærdekning i områder med sviktende næringsgrunnlag* (fig 2.7). Det samme mønstret finner en i svarene fra kommunene, hvor 90 prosent av de respondentene som opplever utfordringer med å dekke alle vakter i eget distrikt, angir at økning av vakthonoraret er et aktuelt avbøtende tiltak.

En stadig større andel av kommunene i norske vaktområder betaler en sum tilsvarende statens vakttilskudd fra eget budsjett for opprettholdelse av vaktordningen. En dobling av vaktgodtgjørelsen til norske veterinærer ser altså ut til å gjøre det tilstrekkelig attraktivt å delta i vakt til at veterinærdekningsproblemet løser seg.

Stimuleringsstilskuddet skal understøtte inntektsgrunnlaget på dagtid i områder med sviktende næringsgrunnlag, og forvaltes og fordeles av statsforvalterne etter søknad fra kommuner som mener de har behov. Totalt søknadsbeløp fra kommunene lå i 2024 på 83 millioner kroner, langt over den totale potten på 35,7 millioner. Langt de fleste

statsforvalterne melder at tilskuddspotten oppfattes som sterkt underfinansiert, og at gapet mellom omsøkte midler og tilskuddspott øker år for år. De oppfatter de fleste søknadene som reelle og velbegrunnede, og finner det vanskelig å prioritere mellom disse (Landbruksdirektoratet, 2024). Dette tilsier at stimuleringstilskuddspotten i statsbudsjettet bør øke med 40–50 millioner kroner om stimuleringstilskuddet skal oppfylle sitt formål fullstendig.

Kommunene rapporterer også at de oppfatter innretningen på stimuleringstilskuddet med budsjettprosess, søknad og tildeling, som uforutsigbar. Tilskuddets størrelse har variert fra år til år, avhengig av hva som er tilgjengelig i LMDs budsjett. I tillegg lyses midlene ut på nyåret, og tildelingsprosessen er ikke ferdig før midt på sommeren, slik at midlene utbetales midt i kommunenes budsjettår. Dette gir stor uforutsigbarhet for kommunene, og en stor sårbarhet for økte kostnader midt i et regnskapsår, dersom tilgjengelighet av veterinærer på dagtid endres i forbindelse med sykdom, svangerskap eller lignende

En prosess med større forutsigbarhet fra år til år vil være en vesentlig forbedring for kommunene.

En betydelig økning av disse to statlige tilskuddene er sannsynligvis den enkleste, raskeste og mest effektive måten å løse veterinærdekningsproblemet på, på kort sikt. En betydelig økning av vakthonorar og stimuleringstilskudd øker veterinærenes insentiv for å tre inn i vakt betraktelig. I et rolig distrikt hvor vaktgodtgjørelsen utgjør mesteparten av inntjeningen for en vakthelg, er det stor forskjell på om de beslaglagte 64 helgetimene honoreres med 10 000 (tilsvarer om lag dagens statlige vaktgodtgjørelse) eller 20 000 kroner.

En økning av vakttilskuddet letter også det økonomiske presset på kommunene, og kan gi enklere forhandlinger og bedre samarbeidsforhold mellom kommune og veterinærer. Det kan gi «pusterom» til å finne strukturelle og organisatoriske løsninger lokalt, som kan understøtte en robust rekruttering og veterinærdekning på sikt.

Det er imidlertid også stor forskjell i inntjening på vakt i travle områder og i områder med svakt næringsgrunnlag, og dermed til dels på attraktiviteten ved å ha vakt. En vakthelg er en oppbundet helg, uavhengig av om du jobber aktivt i 30 timer eller i 8 i løpet av helgen. Forskjellen i inntjening er imidlertid enorm, ettersom omsetningen per time aktivt arbeid på helg ligger ca. 20 ganger høyere enn vaktgodtgjørelsen. Om man ønsker å balansere dette ut, kan man vurdere å gå for en løsning lignende den legevakten har, hvor det grunnleggende vakthonoraret er lavere jo mer man vanligvis har å gjøre på vakt.

Ulempen er selvfølgelig at disse tiltakene koster en del, og en økning av tilskuddene vil måtte vedvare på ubestemt tid. Selv om andre forhold ved veterinærdekningsproblematikken skulle endre seg over tid, vil man ikke uten videre kunne trekke inn igjen deler av tilskuddet uten betydelige protester. Til gjengjeld vil en økning av disse tilskuddspottene kunne brukes direkte ut til løsning av problemet, innenfor tilskuddsordninger som allerede eksisterer og fungerer. Midlene vil dermed ikke avkortes av behovet for å bygge nye systemer eller til betydelig forvaltningsmessig merarbeid. Det er heller ingenting som tilsier at utviklingen av norsk landbruk og norske distrikter, med fraflytting, færre besetninger og svekking av næringsgrunnlag, vil snu uten betydelige investeringer og offentlige virkemidler, og dermed heller ikke at behovet for økning i vakt- og stimuleringstilskudd vil reduseres innen

overskuelig fremtid. Som en del av en mer helhetlig løsning, kan man vurdere å knytte beregning av vakttilskudd opp mot en eventuell kartlegging av oppdragsmengde og reiselengder, med inspirasjon fra beregningen av beredskapsgodtgjørelse for leger på vakt. Her deles områdene inn i vaktklasser basert på gjennomsnittlig aktiv arbeidstid per time med vakt. Jo mer å gjøre i vakta (og dermed bedre inntjening) desto mindre i beredskapsgodtgjørelse per time (legene beholder selv all egenandel, reisetillegg, skyssgodtgjøring og annen refusjon forbundet med konsultasjoner) (Den norske legeforening, 2025). En slik løsning endrer ikke behovet for økning av tilskuddene, men kan bidra til en økt målretting og et vakttilskudd tilpasset næringsgrunlaget i det enkelte område.

Gjennomførbarhet: Ved politisk vilje, svært enkelt.

Kostnad: Vakt- og administrasjonstilskudd: 155 millioner kroner per år (tilsvarende en økning på 100 prosent fra dagens tilskuddspott), pluss årlig indeksregulering.

Stimuleringstilskudd: Økning på 40–50 millioner kroner per år.

Kort- og langsiktige effekter på veterinærdekning: Sterkt positiv kortsiktig effekt, som vil vedvare så lenge tilskuddsnivået opprettholdes. For stadig bedre målretting kan et økt stimuleringstilskudd innrettes med tydeligere (men fremdeles fleksible) søkerkriterier enn i dag, omtrent på samme måte som Innovasjon Norge i stor grad håndterer sine tilskuddsordninger (med enkelte fastsatte krav, og definerte regionale prioriteringer i tillegg til skjønnsmessig vurdering). Slik kan man målrette og til en viss grad styre at tilskuddsbaserte aktiviteter er i tråd med en ønsket utvikling for veterinærbransjen og de ulike distriktene.

Eksterne effekter: Potensielt stor effekt på kommunenes arbeid og budsjettbelastning forbundet med veterinærdekning. Ellers små eksterne effekter.

Veterinærenes arbeidshverdag: Potensielt sterk positiv effekt, ved at veterinærer i områder med svakt næringsgrunnlag kan opprettholde en bærekraftig inntjening og tilby nødvendige veterinærtjenester døgnet rundt, uten å måtte stå i en uforholdsmessig høy vaktbelastning.

Behov for regelverksendringer: Nei.

2.4.3 Vurdere forbedringer i ordningen for tilskudd til veterinære reiser

Dette forslaget er allerede behandlet i utredning om ordningen for tilskudd til veterinære reiser, som ble publisert av Landbruksdirektoratet 8. mars 2024 (Ldir, 2024). I sammenfatning konkluderer rapporten med at hverken økning eller reduksjon av null-sonen (sonen uten rett til skyssrefusjon) til hhv. 50 eller 30 km i stedet for dagens 40 km vil ha stor effekt.

Utredningen er grundig, og vi henviser i hovedsak til denne når det gjelder vurderinger av skyssrefusjonsordningen og dens innretning.

Imidlertid finnes det én mulighet for innretning og beregning av skyssrefusjon som ikke er berørt i Landbruksdirektoratets rapport, og det er en gradvis økning i skyssrefusjonssatsene med økende reiselengde. Skyssrefusjonsordningens formål er en utjevning av norske husdyrbønders veterinærkostnader forbundet med transport fra veterinærkontor til den aktuelle bonde, slik at bøndene som bor lengst unna veterinær, ikke får uforholdsmessig

høyere veterinærregninger enn de som bor nær. På basis av Veterinærforeningens takstundersøkelser blant sine medlemmer konkluderer Landbruksdirektoratet med at veterinærene forvalter skysstrefusjonen og sine reiseregninger på en slik måte at formålet ivaretas ut mot bøndene. Men det er også anerkjent at dagens skysstrefusjonstakster ikke gir like god inntjening for veterinærene på tiden de bruker til transport som tiden de bruker ute hos kunde. I sum betyr det at jo mer tid en veterinær gjennomsnittlig bruker på bil, båt, ferge og venting i løpet av en arbeidsdag, desto vanskeligere er det å opprettholde en god inntjening. Det eneste verktøyet veterinæren selv sitter på for å avbøte dette, er å øke takstene ute hos kunde. Ifølge Landbruksdirektoratets rapport er årlige veterinærkostnader per dyreenhet høyest nettopp i de fylkene som også har de lengste gjennomsnittlige veterinærreisene (Nordland, m.fl.). Dette kan også skyldes andre ting, men det er nærliggende å anta at det er nettopp en slik kompensasjon som finner sted, og at skysstrefusjonsordningen derfor ikke helt oppfyller sitt mål slik den er utformet i dag.

Dersom man sier seg enig i at veterinærenes inntektstap øker med økende transporttid per dag, er en logisk slutning at skysstrefusjonstaksten bør være høyere for de «siste» km kjørt enn for de første, og dette kan kompenseres mer målrettet enn hva som gjøres i dag.

Det er ofte store kjøreavstander for veterinærer i distriktene. Foto: Anne Nygård on Unsplash

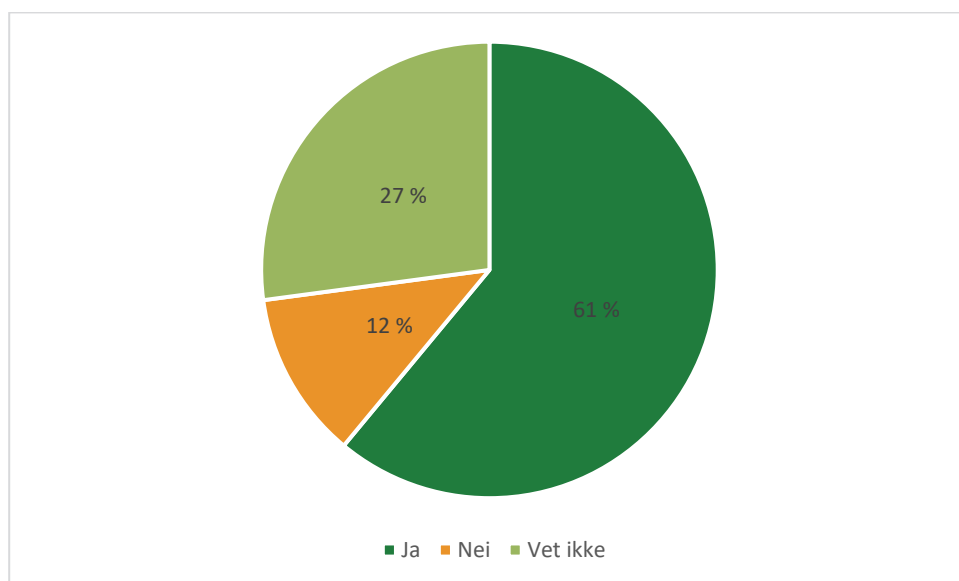
2.5 Forvaltningsmessige forbedringer

2.5.1 Etablere forvaltningsstøtte og digitale løsninger for kommunenes oppgaver

Veterinærdekning er et lovpålagt kommunalt ansvar, men spørreundersøkelse og samtaler gjennomført med kommuneansatte som jobber med veterinærvakt og -dekning, tyder på at svært mange kommuner og kommuneansatte i liten grad føler seg satt i stand til å løse dette oppdraget tilfredsstillende.

«Jeg har jobbet i kommunen i mange år. Men det er bare arbeidet med veterinærdekning som har gjort meg så frustrert at jeg har vurdert å skifte jobb.»

Anonym kommuneansatt

Figur 2.5. Respons fra kommuneansatte på spørsmålet: Savner dere noe i arbeidet med anskaffelsesprosesser relatert til veterinærvakt og -dekning?

Over 80 prosent av respondentene i veterinærundersøkelsen er enig i at økt organisering og aktiv involvering fra kommune og stat i stor eller noen grad vil kunne hjelpe på veterinærdekningen.

Fra kommunene sin side er støtte til deres forvaltning av veterinærdekning og veterinærvakt sterkt etterspurt. På spørsmålet *Savner dere noe i arbeidet med anskaffelsesprosesser relatert til veterinærvakt og -dekning?*, svarer 61 prosent ja. Blant de

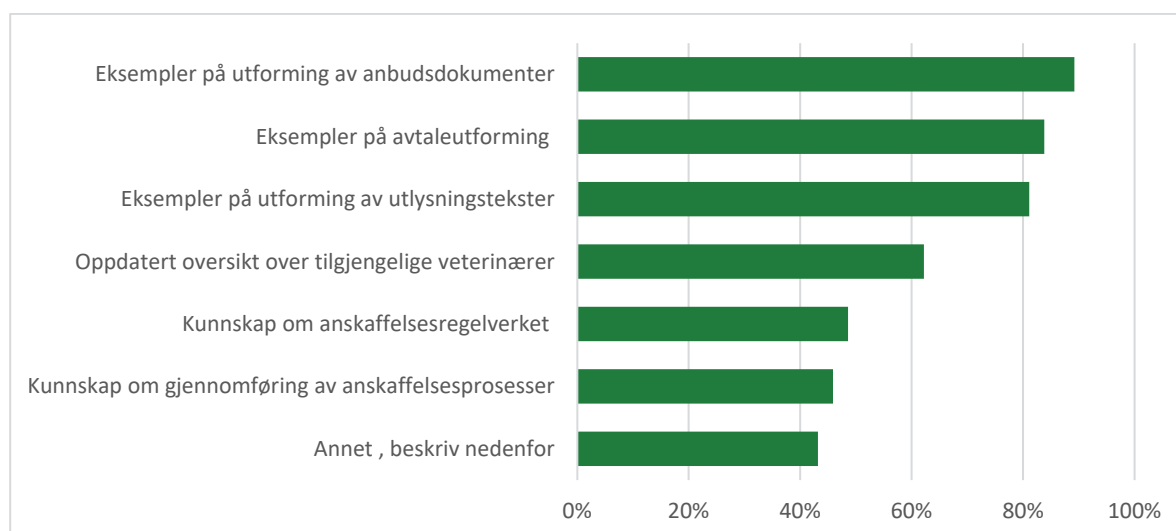
som svarer at de savner noe, er det eksempler og maler for anbudsdokumenter, utlysningstekster og avtalemaler som er mest etterspurt blant forslagene vi har fått. 43 prosent oppgir *Annet* om ting de savner, og blant fritekstsvarene her nevnes bedre økonomiske rammer og at anskaffelsesregelverket ikke er tilpasset denne typen anbud, da tilgangen på veterinærer og de økonomiske rammene gjør at det ikke foreligger noen reell konkurranse i anbudssituasjonen. Videre er det flere som trekker frem at de har liten kompetanse på denne typen anbud. Totalt sett gjør disse faktorene at de kommuneansatte mener kommunene bruker unødvendig og uforholdsmessig mye ressurser på dette, og flere oppgir at de hadde foretrukket sentrale forhandlinger. Til sist er det også flere som trekker frem den aller viktigste mangelen forbundet med anbudsprossene:

«Generelt savner vi tilgang til veterinærer. Vi har lyst ut etter veterinærer til vakt mange ganger, men får aldri noe respons.»

Ansatt i administrasjonskommune for veterinærvaktområde

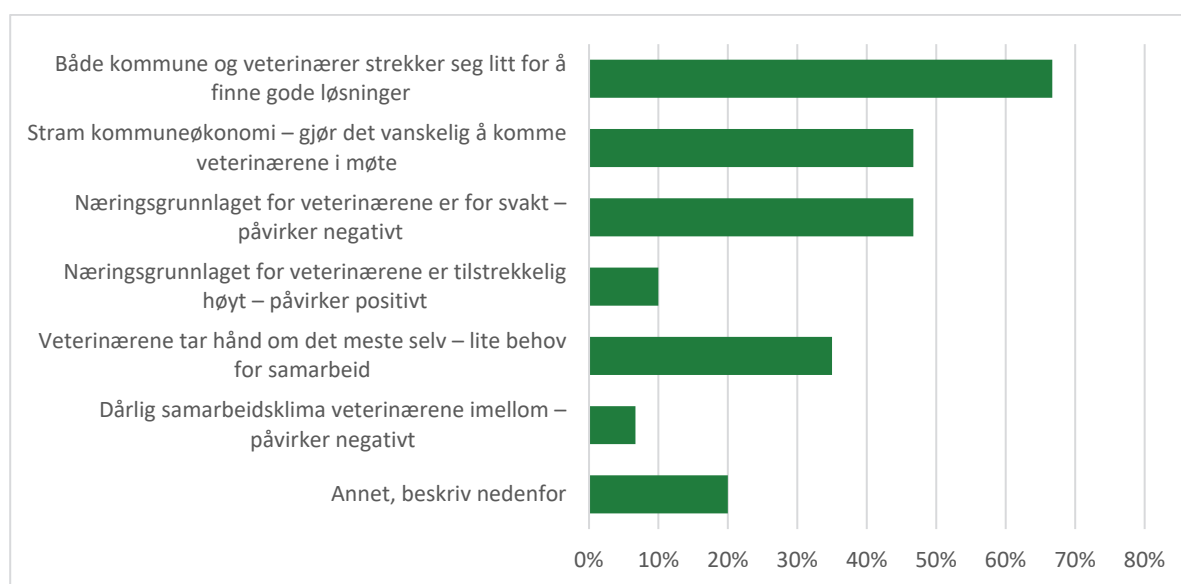
De aller fleste representantene fra kommunene oppgir at samarbeidet mellom kommuner innen deres vaktområde er godt (36,7 prosent) eller meget godt (33,3 prosent). Det er likevel verdt å merke seg at 52 prosent av respondentene opplever at administrasjonskommunene for veterinærvakten blir sittende med et større ansvar enn hva de kompenseres for. Samtidig oppgir 44 prosent av kommunerepresentantene at det er lite behov for samarbeid, fordi veterinærene ordner opp selv.

Samarbeidet mellom kommune og veterinærer er også angitt som godt (45 prosent) eller meget godt (36,7 prosent). Hvilke faktorer som påvirker samarbeidet mellom kommune og veterinær, er vist i figur 2.7.

Figur 2.6. Respons fra kommuneansatte på spørsmålet: Hva savner dere i deres arbeid med anskaffelsesprosesser relatert til veterinærvakt og -dekning?

Andre aktuelle former for forvaltningsstøtte til hjelp for kommunene og deres ansatte kan være digitale hjelpemidler og opprettelsen av interkommunale eller regionale **nettverk** hvor de som jobber med veterinærtjenester, kan møtes fysisk eller digitalt, og utveksle erfaringer. Dette er etterspurt av flere. I en samtale med en kommuneansatt kom det frem at akkurat i deres område hadde de opprettet et kontaktnettverk på tvers av flere nabo-vaktområder, og dette ble beskrevet som svært verdifullt, ikke minst fordi det synliggjorde at de problemene man trodde man var alene om, viste seg å være felles for flere. Slike nettverk kan trolig med fordel initieres og koordineres av statsforvalterne, som stort sett har god oversikt over status på veterinærtjenester og -dekning i sine områder.

Figur 2.7. Respons fra kommuneansatte på spørsmålet: Hvilke av følgende faktorer påvirker samarbeidet mellom kommune og veterinær?

Når det gjelder digitale hjelpemidler til hjelp for kommunene, vil det trolig være mest aktuelt med løsninger for håndtering av vaktlister, vaktområder, vakttilskudd og tilgjengelige veterinærer lokalt og regionalt. Utvikling av slike løsninger bør ses i sammenheng med forslaget om å gjennomgå dagens inndeling i vaktområder (avsnitt 2.3.1) og forslaget om regionale veterinær-vikarordninger (avsnitt 2.3.4), og det bør være én felles, nasjonal løsning. Av GDPR-hensyn kan innsyn begrenses til de vaktområdene og de veterinærdataene som er relevante for en enkelt kommune eller veterinær, men ved å samle slike data i en felles nasjonal løsning har man også sentral tilgang på en svært god oversikt over den reelle veterinære beredskapskapasiteten i Norge ved krisesituasjoner. Som tidligere nevnt, er

Landbruksdirektoratet i gang med en konseptutredning av mulige digitale løsninger for bedret offentlig håndtering av lovpålagte veterinærtjenester.

Gjennomførbarhet:

- Støtte til kommunene i form av maler og veiledere for arbeidet med veterinærvakt og -dekning er et svært enkelt tiltak å gjennomføre, men må gjennomføres som et nasjonalt prosjekt med maler og veiledere som kan benyttes av alle kommuner.
- Støtte i form av interkommunale nettverk hvor de som jobber med veterinærområdet kan møtes fysisk eller digitalt, og utveksle erfaringer, er også svært enkelt å gjennomføre, men krever lokal støtte og forankring slik at de ansatte får tid og rom til å utvikle slike fellesskap.
- Støtte i form av digitale løsninger for håndtering av vaktlister, vaktområder, vakttilskudd og tilgjengelige veterinærer er mer krevende å opprette, og må gjennomføres som et nasjonalt prosjekt, men kan på sikt gi de største gevinstene via pålitelig datafangst over tid, som kan benyttes til stadige forbedringer av ordningene som skal sikre tilstrekkelige veterinærtjenester.

Kostnad:

- Prosjekt for utarbeidelse av maler og veiledere: Anslagsvis 600–750 000 kroner for et prosjekt som kan hente inn erfaringer fra administrasjonskommunene, sammenstille dette med anskaffelsesregelverket og utarbeide maler for anbudsdokumenter og avtaler tilpasset formålet, kombinert med en veileder som beskriver handlingsrom og eksempler på ulike lokale løsninger og løsningskombinasjoner. Kan med fordel følges opp med oppdatering av veileder til om lag 200 00,- annethvert år.
- Utarbeidelse av interkommunale nettverk: Lavterskeltiltak. Kostnader i hovedsak begrenset til arbeidstimer forbundet med opprettelse av nettverk og 1–2 årlige møter for opprettholdelse av dialog og kontakt. Dersom én ansatt per administrasjonskommune/vaktområde deltar i disse nettverksmøtene, er man nede på en helt minimal kostnad per kommune, ettersom hvert vaktområde som oftest består av flere kommuner. Timer lagt ned i disse erfaringsnettverkene anser vi at det er stor sannsynlighet for at man henter inn igjen i mer effektiv saksbehandling og i samarbeidsløsninger.
- Digitale løsninger: Se avsnitt 2.3.1.

Kort- og langsiktige effekter på veterinærdekning: På kort sikt vil utarbeidelse av avtalemaler og veiledere, samt etablering av erfaringsnettverk mellom administrasjonskommuner, kunne ha en moderat positiv effekt på veterinær rekruttering, ettersom slike verktøy vil sette kommunene bedre i stand til å utarbeide gode, målrettede og attraktive utlysninger og kontrakter. Etablering av nye digitale løsninger vil ta tid og har

derfor ingen kortsiktig effekt overhodet. På lang sikt vil den direkte effekten på veterinærdekning og -rekruttering være relativt liten den første tiden etter innføring, ettersom tiltaket har liten innvirkning direkte på veterinærenes hverdag. Et nytt system kan også oppfattes negativt i en innføringsfase. Ved god planlegging og gjennomføring kan imidlertid et nytt digitalt fagsystem for vaktområder, vaktlister, tilgjengelige veterinærer og vakttilskudd redusere arbeidsbelastningen hos kommunene og Landbruksdirektoratet, og gi bedre oversikt og bedret systematikk, noe som vil kunne medføre større mulighet for planlagt rekruttering og oppdekking av vakter.

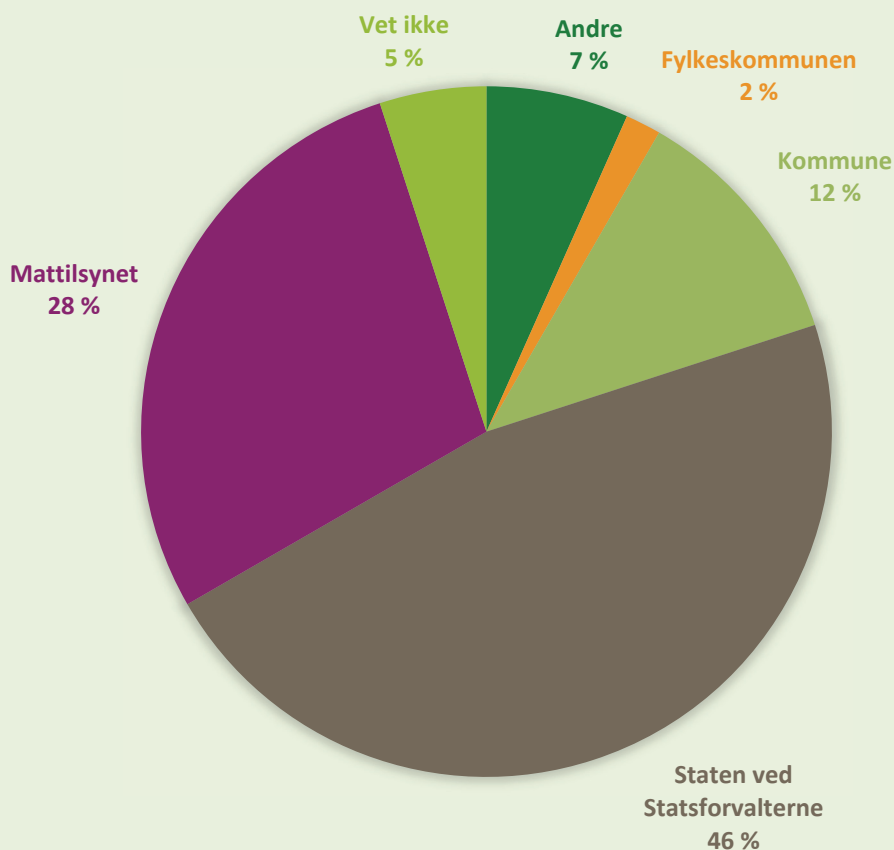
Eksterne effekter: Alle nevnte tiltak i dette avsnittet vil kreve ressurser i en startfase, men vil kunne gi gevinster i form av bedret informasjonsflyt og datafangst for bedrede tjenester, samt forbedret sakshåndtering og effektivitet i forvaltningen.

Veterinærenes arbeidshverdag: Bedret systematikk og oversikt i forvaltningen vil kunne gi større sikkerhet for oppdekking av vakante vakter, økt sikkerhet for korrekt utbetaling av vaktgodtgjørelse, og en roligere og mer forutsigbar arbeidshverdag for veterinærene.

Behov for regelverksendringer: Nei.

Bør kommunene ha ansvaret for veterinærdekningen i Norge?

Vi spurte representantene for administrasjonskommunene «Hvem mener du bør ha ansvaret for tilfredsstillende veterinærtjenester og vaktdekning?» Påfallende få av de kommuneansatte mente at kommunen er rette instans til å ha dette ansvaret, mens et betydelig flertall pekte på at dette bør ligge hos staten, ved statsforvalterne. Dette ser ut til å bunne i tre ting: De kommuneansattes opplevelse av å ikke ha en tilstrekkelig verktøykasse til å løse situasjonene, at de fleste vaktområder omfatter flere kommuner og dermed uansett ikke er noe den enkelte kommune kan løse på egen hånd, og at veterinærdekning er et anliggende som krever lokal og regional kjennskap, en kjennskap som statsforvalterne har, men ikke staten sentralt.

2.6 Lovendringer

2.6.1 Gi hjemmel til forskrift som fastsetter hva som er «tilfredsstillende» veterinærdekning og hva som kan forventes av vakttjenesten.

Arbeidsgrupperapportens siste tiltaksforslag lyder som følger:

Departementet vurderer å foreslå endringer i dyrehelsepersonelloven for å gi hjemmel til å fastsette forskrift om hva som er tilfredsstillende veterinærdekning og hva som forventes av vakttjenesten. Det bør samtidig vurderes å fastsette en tilsynsbestemmelse i loven.

Både veterinærer og kommuneansatte i spørreundersøkelsene ble spurt om de mener uttrykket «tilfredsstillende tilgang» bør defineres nærmere i en forskrift. I begge respondentgrupper er de fleste enig i dette. Til kommunene ble spørsmålet presentert som en påstand: *Det er behov for en forskrift eller veileder som gir tydelige føringer for hva som er «tilfredsstillende tilgang til veterinærtjenester» i henhold til dyrehelsepersonelloven og hva kommunene er forpliktet til å sørge for.* Blant disse respondentene er 65 prosent helt enig, og 18 prosent litt enig i påstanden, mens 74 prosent av veterinærene svarte ja på spørsmålet.

Blant veterinærene som er positive til en presisering av «tilfredsstillende tilgang», trekkes frem at en slik presisering vil gjøre det langt lettere å slå fast hvorvidt kommunen oppfyller sitt lovpålagte ansvar eller ei, og at det er behov for å presisere både:

- Hva slags vaktordning som skal anses som forsvarlig (de fleste mener minimum 4-delt eller 5-delt vakt, altså tilsvarende maksimalt én kveld/natt per uke, samt hver fjerde helg)
- Hva slags reiseavstander og utrykningstider som skal anses som forsvarlig
- Hva slags diagnostisering og behandling som skal tilbys som et minimum, døgnet rundt og til alle dyreslag. (Så må næringsgrunnlaget avgjøre om det tilbys tjenester utover dette)

Blant veterinærene som er negative til forslaget, ser dette ut til å skyldes at de frykter en presisering som øker veterinærenes forpliktelser og stiller så høye krav at det vil skremme enkelte fra videre vakt-deltagelse, eller at de mener forholdene er for forskjellige rundt i Norge til at en felles forskrift eller veileder vil fungere.

Gjennomførbarhet: Gjennomførbart, men krever grundig utredning i forkant for å stadfeste hvilke minimumskrav som kan og bør stilles for hele landet, slik at man sikrer «likhet for loven» for både dyr og veterinærer, uten å stille krav som er umulig å innfri i enkelte områder. Bør vurderes i forbindelse med utarbeidelse av ny dyrehelsepersonellov, et arbeid som er i gang.

Kostnad: Uvisst. Om arbeidet inkluderes som en del av forarbeidet til ny dyrehelsepersonellov, vil kostnadene kunne minimeres, men krever en grundig utredning av

punktene ovenfor og hvordan disse er løsbare i ulike vakt-distrikt, til en anslagsvis kostnad på minst 600 000 kroner, pluss den påfølgende utarbeidelsen av forskrift eller veileder.

Kort- og langsiktige effekter på veterinærdekning: Utredning og utvikling vil ta noe tid, umiddelbar effekt er dermed utelukket. Effekt på noe lengre sikt avhenger av utforming, hvilke krav som settes og om disse anses som faglig og/eller økonomisk gjennomførbare. En tydelig veileder som stadfester konkrete, realistiske definisjoner av hvilket service- og behandlingsnivå kunder i den kommunale veterinærvakta skal kunne forvente, kombinert med økonomiske og arbeidsmessige rammer som gjør det mulig, vil kunne bedre rekrutteringen til kommunal veterinær-vakt.

Eksterne effekter: Behandlingsnivået som beskrives i en statlig veileder og som forteller dyreeiere hva de realistisk skal kunne kreve av den offentlig finansierte veterinær-vakta, kan vise seg å ligge langt under hva mange dyreeiere forventer i dag. Dette kan bidra til å ta noe press av den enkelte vaktveterinær, men vil kunne øke presset mot det offentlige for finansiering av langt dyrere løsninger. Dette er imidlertid et press staten er langt bedre rustet til å stå i enn hva veterinærer i små bedrifter og enmannsforetak er, og det kan bidra til å løfte en bredere debatt om hva samfunnet Norge i fellesskap er villig til å betale for helsetjenester til våre dyr, kontra hva som bør ligge på den enkelte dyreeier. Den debatten bør ønskes velkommen.

Veterinærenes arbeidshverdag: Dersom kravene til service- og behandlingsnivå legges for høyt i forhold til vaktstruktur og finansiering: Negativt. Dersom kravene legges på et nivå som lar seg finansiere og er gjennomførbart i hele landet, og slik bidrar til både plassering av ansvar hos kommunene og realistiske forventninger blant dyreeiere: Positivt.

Behov for regelverksendringer: Kanskje. Det enkleste og mest fleksible vil være å utforme en veileder til begrepet «tilfredsstillende veterinærtjenester», men en veileder er ikke like forpliktende som en forskrift.

3 Hovedfunn og oppsummering

I dette kapitlet oppsummerer vi hovedfunn og hovedutfordringer i arbeidet med bedret veterinærdekning i distriktene, samt vår vurdering av ulike tiltak og tiltakskombinasjoner.

3.1 Hovedfunn

Dagens veterinærdekningsproblematikk er kompleks og skyldes mange faktorer, men den skyldes ikke hovedsakelig at det er for få veterinærer i Norge. Det er arbeids- og inntjeningsforholdene ved enkelte autorisasjonskrevende jobber og i enkelte distrikt som taper i det veterinære arbeidsmarkedet. I andre distrikt er rammene for veterinær praksis med vakt allerede gode til svært gode. Men kommunene og veterinærer i produksjonsdyr- og kombinertpraksis henger betydelig etter andre veterinærsektorer (både smådyr, akvakultur og offentlige institusjoner) når det gjelder bevisste rekrutteringsstrategier og samarbeid om markedsføring ut mot en studentgruppe som i liten grad har noen tilknytning til norsk husdyrbransje fra før. Dette skyldes blant annet en struktur hvor det offentlige har ansvar for tilstrekkelige tjenester og dermed for rekruttering ved behov, men hvor det ofte kun er selvstendig næringsdrivende i enmannsforetak som er i en posisjon til å ta imot nykommere og introdusere dem til praksisen og distriktet. I tillegg vil ofte følgende faktorer spille inn:

- For svakt næringsgrunnlag
- For lav vaktgodtgjørelse
- Fragmentert ansvarsfordeling. Ansvaret for tilstrekkelige veterinærtjenester ligger lovmessig hos kommunene, men disse er i liten grad i stand til å ta det fulle ansvaret alene. Vaktområdene omfatter i de fleste tilfeller flere kommuner og fordrer derfor et interkommunalt samarbeid i tillegg til samarbeid med lokale veterinærer.
- Mangel på bevisste rekrutteringsstrategier og introduksjonsplaner
- Mangel på en struktur som bidrar til kollegiale arbeidsfellesskap
- Manglende tilknytning til norsk husdyrbransje blant studentene

I tabell 3.1 oppsummerer vi hovedtrekk ved de tiltakene som er vurdert i denne rapporten.

Tabell 3.1. Oversikt og gradering av foreslåtte tiltak, etter tiltaksklasse. Gjennomførbarhet=Hvor arbeidskrevende vil det være å gjennomføre tiltaket på en god måte? Forutsetninger= forutsetninger som må være på plass for gjennomføring og/eller forventet effekt. Kostnad: refererer utelukkende til kostnad ved gjennomføring, ikke kostnad relativt til forventet effekt. - =Ingen kostnad/ kostnad som forventes å veies opp i konkrete utgiftsreduksjoner. +=lav kostnad, ++= moderat kostnad, +++= høy kostnad. Tiltak i kursiv: Nye tiltak som ikke er direkte beskrevet i arbeidsgruppens rapport.

Tiltak	Gjennomførbarhet	Effekt kort sikt	Effekt lang sikt	Kommentarer/ Forutsetninger for positiv effekt	Kostnad
Rekrutteringstiltak og mentorordninger:					
Rekrutteringskampanje for bygdeungdom til veterinærstudiet	+++	-	(+)/+		+
Distriktskvoter for opptak veterinærstudiet	+++	-	(+)/+	Se over	+
Tilleggspoeng til studenter med husdyrpraksis	++	-	+	Interesse må opprettholdes gjennom studiet	+
Økt antall studieplasser	++	-	-	Reell mangel på veterinærer i Norge	++
Mentorordning	Pilot i gang	++	++	Villighet fra etablerte praktikere til å bidra	++
<i>Økt tilgang på husdyrpraksis for veterinærstudenter</i>	Pilot i gang	+	++	Praksis må virke positivt på interesse	+
Kurstilbud for produksjonsdyrpraksis	Vurderes i mentorprosjektet	+	+(+)	Kurs kan ikke bli så dyre at de blir en terskel i seg selv	+

Tiltak	Gjennomførbarhet	Effekt kort sikt	Effekt lang sikt	Kommentarer/ Forutsetninger for positiv effekt	Kostnad
Sletting av studielån i distriktene	Igangsatt	+(+)	+	Bør kombineres med mer målrettede tiltak	++
Alternative eller flere arbeidsoppgaver for veterinærene					
Opprette kommuneveterinærstillinger	++	++	++	Må være tilstrekkelig attraktive, og i tråd med konkuranseloven	++
<i>Interkommunale veterinærforetak</i>	++	+	++	Som over	+
Økt bruk av privatpraktiserende veterinærer til oppdrag på vegne av Mattilsynet	++	+	+	Må gi tilstrekkelig forutsigbarhet og inntjening til å representere en reell forbedring i arbeidshverdagen til veterinærene	+
Gi veterinærer første rett til semintjeneste når seminteknikere slutter	++	(+)	+	Må gjennomføres systematisk i de områder det kan ha effekt	+
Endringer i vaktordning eller vaktorganisering					
Utlejningsordning for veterinær inntekt	+	-	++	Riktig innretning krever gode grunnlagsdata	+
Gjennomgå vaktområdeinndelingen	++	(+)	+	Ny inndeling må gi minst dagens godtgjørelse per vaktveterinær, og ikke for lange kjørestander	++

Legge til rette for deltagelse fra ansatte i Mattilsynet i den offentlige vakt	++		++	++	Må kombineres med tilstrekkelig attraktive forhold for vakt	+
Tiltak	Gjennomførbarhet	Effekt kort sikt	Effekt lang sikt	Kommentarer/ Forutsetninger for positiv effekt	Kostnad	
Vaktdeltagelse som krav for stimuleringstilskudd	Delvis iverksatt	+	++		-	
Regionale vikar-vaktordninger	+	+	++		++(+)	
Kollektive lokale forhandlinger	++	+	+	Forutsetter stor andel ENK	-	
Sentrale forhandlinger	++	-/(+)	+	Må gi tilstrekkelig gode betingelser	-	
Vaktplikt som følge av kollektive eller sentrale forhandlinger	+++	-/+	-/+	Vaktplikt må ikke bli en driver vekk fra de jobbene og selskapsformene som kan ilegges slik plikt	-	
Avvikle vakt på natt	+++	-	-	Må baseres på samfunnskonsensus om at dyr ikke skal ha krav på veterinærhjelp om natten (ikke sannsynlig)	-	
Endrete eller økte statlige tilskudd						
Forfordeling av tilskudd til næringssvake områder	++	-	-		-	
Økning av statlige tilskudd	+++	+++	+++	Tilstrekkelig økning	+++	
Forvaltningsmessige forbedringer						
Vurdere ordningen for tilskudd til veterinære reiser	Utført	-/+	-/+	Vurdering har i seg selv ingen direkte effekt. Utredningen peker ikke på store potensielle effekter	+	

<i>Reisetilskudd som øker med total reiselengde/-tid</i>	++		+	++	Må baseres på gode grunnlagsdata	+(+)
Interkommunale erfaringsnettverk	+++		+	++	Saksbehandlere må gis tid til deltagelse	+
Tiltak		Gjennomførbarhet	Effekt kort sikt	Effekt lang sikt	Kommentarer/ Forutsetninger for positiv effekt	Kostnad
Digitalt fagsystem for offentlig vakt	++		-	+	Brukerstyrt design. Må inneholde løsninger som forenkler vakthåndtering både for veterinærer, kommuner og direktorat	++
Journalføring i DHP	+++		(+)	(+)	Løsningen må være konkurransedyktig på pris, relativt til andre journalprogram	+(+)
Regelversendringer						
Definere «tilfredsstillende veterinærtjenester»	++		+ /(-)	++/(-)	Krav må være oppnåelige innenfor rådende økonomiske og faglige rammer	+

3.2 Prioritering av tiltak

Veterinærdekningsproblemet er multifaktorielt. Det er også løsningene. Det finnes ikke ett enkelt tiltak som kan løse det hele, og flere av tiltakene er avhengige av å kombineres for å oppnå god effekt. Videre er det stor forskjell på hva som skal til for å gjennomføre de ulike tiltakene, hva de vil koste, og hvor raskt de vil ha effekt. Vi vurderer at tidsaspektet er viktig i en rangering av tiltakene og deres effekter. Manglende veterinærdekning er et problem nå, og det har vært et problem i flere år allerede. Situasjonen ser ut til å være bedret i en del distrikt, men de veterinærene som fremdeles står i situasjoner med todelt vakt, sviktende næringsgrunnlag og høy arbeids- eller vaktbelastning, kan ikke vente i mange år på at situasjonen skal bedres. Jo lenger disse utfordringene består ute i distriktene, desto vanskeligere vil det potensielt også bli å rekruttere neste generasjon veterinærer og snu situasjonen. Utfordringene er imidlertid ikke kun økonomiske, men også strukturelle. Håndteringen av veterinærdekningsproblemet er preget av en uklar og fragmentert ansvarsfordeling. Systemet er delvis sentralt finansiert, men denne finansieringen er utilstrekkelig i de fleste vaktområder, og fører til ulik grad av mer eller mindre velfungerende lokale ordninger. Videre er strukturen og organisasjonsformene i denne delen av veterinærbransjen fremdeles preget av en tid da næringsgrunnlaget for produksjonsdvr veterinærer var et annet, så også forventningene til «work-life balance» og veterinærdekningsproblemet løste seg mer av seg selv. I dag er ansettelse, velferdsgoder, og faglige og kollegiale fellesskap mer etterspurt, men en struktur basert på enmannsforetak gir lite støtte til hverken langsiktige rekrutteringsstrategier eller samarbeid mellom veterinærer eller veterinær og kommune. En strukturendring vil imidlertid kreve ressurser, samarbeid og tid til å utvikles på en god måte.

Derfor mener vi at umiddelbare tiltak bør prioriteres høyt i en startfase, og underbygges av tiltak som vil kunne bidra til bedre arbeidsforhold og forvaltning på sikt. På bakgrunn av dette rangerer vi tiltakene i tre grupper: De mest virkningsfulle tiltakene for bedret veterinærdekning på kort sikt, lavterskeltiltak som krever lite og som kan ha effekt av betydning, og de tiltakene som i størst grad kan bidra til å bygge en robust veterinærdekning for fremtiden.

Mest virkningsfulle tiltak for bedret veterinærdekning på kort sikt

- Dobling av statlige satser for vakthonorar, kombinert med en økning av stimuleringsstilskuddspotten til understøttelse av sviktende næringsgrunnlag på 40–50 millioner per år:
 - Vakthonorar-økningen har umiddelbar effekt i hele landet, vil gjøre kommunale anbuds- og forhandlingsrunder langt enklere og bedrer samarbeidsforholdene mellom kommune og veterinær. Samtidig vil man i

større grad sikre en lik og rettferdig behandling i alle områder, uten at kommune og veterinærer er prisgitt lokale forhold.

- Økning i stimuleringstilskudd kan målrettes til de områdene som har et sviktende næringsgrunnlag og benyttes til å understøtte dette der vakthonorar pluss kundeinntjening ikke er tilstrekkelig til å gi inntekt til minst 2 produksjonsdyrveterinærer på dagtid og 4 veterinærer som deler vakta mellom seg.
- Mentor- og støtteordninger som senker terskelen for uerfarne til å tre ut i kombinertpraksis og -vakt, og som gir oppfølging og trygghet i en startfase.
- Opprette kommunale veterinærstillinger.

Anbefalte lavterskeltiltak med potensiell effekt av betydning

- Vaktdelegasjon som krav for stimuleringstilskudd
- Interkommunale erfaringsnettverk
- Øke tilgangen på husdyrpraksis for veterinærstudenter
- Gi veterinærer førsterett til semintjeneste når seminteknikere pensjoneres eller slutter

Anbefalte tiltak av betydning for en robust veterinærdekning i fremtiden

- Definere «tilfredsstillende veterinærtjenester». Dersom det ikke etableres en nasjonal konsensus om hva som skal være det absolutte minimum, har man heller ikke noe styringsverktøy på veien mot «det tilstrekkelige». Da når man aldri målet.
- Opprettelse av et digitalt fagsystem for dynamisk og effektiv nasjonal og lokal forvaltning av vaktområder og vakttilskudd, kombinert med en database over dyretetthet og oppdragsmengde, reiseavstander, tilgjengelige veterinærer, deres kompetanse, geografiske tilhørighet, og eventuell villighet til å bistå i vakta i eget eller naboområder ved sykdom, ferie, permisjoner eller krisesituasjoner. Et slikt system vil kunne gi uvurderlig informasjon og oversikt både i den daglige forvaltningen av vakt og i veterinærdekningen, og forenkle hverdagen for alle involverte, samt at det vil gi god informasjon til utvikling og forbedring av vaktssystemet. I tillegg vil en slik database kunne utgjøre en avgjørende ressurs i krisesituasjoner.
- Ordninger som fremmer faglige og kollegiale fellesskap. Dette kan innebære mange ulike løsninger, som fremveksten av AS, IKS eller grupper av kommuneveterinærstillinger. Slike ordninger kan også innebære en omorganisering til stasjonære regionale smådyrvakter som er samordnet med flere ambulerende produksjonsdyrveterinærer på vakt. Det er mye som tyder på at tiden for distriktspraksis organisert som en klynge av gjensidig uavhengige enmannsforetak

er forbi. Bevegelser i retning av selskapsformer, organisering og struktur som fremmer forpliktende kollegasamarbeid og også knytter kommuner, veterinærer og andre aktører av betydning for husdyr- og veterinærbransje tettere til hverandre, vil kunne bidra til å sikre regulerte arbeidsforhold, kollegafelleskap og rekrutteringssamarbeid i fremtiden.

4 Litteratur

- FVE. (2023). *Third survey of the Veterinary profession in Europe 2023*. Federation of Veterinarians of Europe, www.fve.org.
- Akademikerne. (2025, 02 25). *Høringsvar fra Akademikerne*. Hentet 04 22, 2025 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-forslag-til-ny-ordning-for-gjeldssletting-i-distrikta-og-styrket-gjeldssletting-i-finnmark-og-nord-troms/id3072590/?uid=06cc1162-61de-4d4e-a0f7-d9b5ac6e2742>
- Animalia. (2024). *Dyrevelferdsprogrammer*. Hentet 04 28, 2025 fra <https://www.animalia.no/no/Dyr/dyrevelferd/dyrevelferdsprogrammer-dvp/>
- Bakken, S. (2024). *Overgang fra studier til arbeidsliv - En kvalitativ studie av nyutdannedes opplevelse av overgangen fra høyere utdanning til arbeidsliv*. Trondheim: NTNU.
- Dagens næringsliv. (2005). *Brudd i veterinærforhandlinger*. Hentet 05 20, 2025 fra <https://www.dn.no/samfunn/brudd-i-veterinar-forhandlinger/1-1-515705>
- Dalum, H. S., Tyssen, R., Moum, T., & Hem, E. (2022). Professional help-seeking behaviour for mental health problems among veterinarians in Norway: a nationwide, cross-sectional study (The NORVET study). *BMC Public Health*.
- Dalum, T. H. (2022). Prevalence and individual and work-related factors associated with suicidal thoughts and behaviours among veterinarians in Norway: a cross-sectional, nationwide survey-based study. *BMJ Open*.
- Den norske legeforening. (2025). *Legevakt*. Hentet 05 22, 2025 fra <https://www.legeforeningen.no/jus-og-arbeidsliv/jeg-har-sporsmal-om/legevakt/>
- Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse. (2024). *Karrierekompetanse og karrierelæring*. Hentet 05 08, 2025 fra <https://hkdir.no/kvalitet-i-karriereveiledning/karrierekompetanse/karrierekompetanse-og-karrierelaering>
- DyreID. (2025). *Kjæledyrrapporten 2024*. Oslo: DyreID.
- EU. (2024, 09 12). *Forskrift om offentlig kontroll – animalsk produksjon, forordning (EU) 2019/624 og forordning (EU) 2019/627 (Delegert kommisjonsforordning (EU) 2019/624, artikkel 3 og 4)*. Hentet 04 25, 2025 fra https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2020-03-09-720/KAPITTEL_5#KAPITTEL_5
- Geno. (2021, 12 23). *Hovedavtalen om inseminering av storfe*. Hentet 06 10, 2025 fra chrome-extension://efaidnbmninnibpcajpcgclclefindmkaj/https://www.geno.no/contentassets/f7f915e4f30e431db37a54fbb3efe85c/2021-12-23_hovedavtale_geno_dnv.pdf
- Geno. (2025, 02 19). *Årsberetning og regnskap 2024*. Hentet 03 15, 2025 fra <chrome-extension://efaidnbmninnibpcajpcgclclefindmkaj/https://www.geno.no/contentassets/a21df90e2d574c998b2dd7f1770855e1/arsberetning-genosa-2024.pdf>

- Karlsen, O. (2022, 06 21). Ingen søkte på jobb som veterinær i mattilsynet. *Nationen*, ss. <https://www.nationen.no/ingen-sokte-pa-jobb-som-veterinar-i-mattilsynet/s/5-148-147057>.
- Kunnskapsdepartementet. (2005). *Lov om utdanningsstøtte (utdanningsstøtteleven)*. Hentet 03 24, 2025 fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-03-37>
- Kunnskapsdepartementet. (2020). *lovdata.no*. Hentet 03 24, 2025 fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2019-12-17-1872/>
- Kunnskapsdepartementet. (2023). Forskrift om studier ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet. Oslo.
- Kunnskapsdepartementet. (2024). Forskrift om studier og eksamen ved Nord universitet. Oslo.
- Kunnskapsdepartementet. (2024). Lov om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven). Oslo.
- Landbruks- og matdepartementet. (2023). *Tilgang på veterinærtjenester i Norge*. Oslo.
- Landbruksdirektoratet. (2015). *Gjennomgang av tilskudd til kommunale veterinærtjenester, rapport nr. 23*. Oslo: Landbruksdirektoratet.
- Landbruksdirektoratet. (2024). Rapportert bruk av stimuleringstilskudd til veterinærdekning for 2024. Oslo.
- Langseth, M. (2023, 01 04). -Hadde folk visst hva tilbudet er, ville det nok vært mer høyllytt bekymring. *Arbeidets rett*.
- Ldir. (2024). *Tilskudd til veterinærreiser - Hvordan reisetilskuddet kan bidra til bedre veterinærdekning*. Oslo: Landbruksdirektoratet.
- Leine, E. (2024, 08 27). *Lærerikt gårdsdyr-kurs for veterinærstudenter*. Hentet fra [nationen.no: https://www.nationen.no/larerikt-gardsdyr-kurs-for-veterinarstudenter/s/5-148-598279](https://www.nationen.no/larerikt-gardsdyr-kurs-for-veterinarstudenter/s/5-148-598279)
- LMD. (2015, 07 01). *Forskrift om tilskudd til utjevning av kostnadene ved forsendelse av sæd og inseminering av storfe og svin*. Hentet 03 27, 2025 fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2015-04-30-427>
- LMD. (2015, 10 01). *Lov om veterinærer og annet dyrehelsepersonell [dyrehelsepersonelloven]*. Hentet 03 10, 2025 fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2001-06-15-75>
- Loge, J. (2024, 10 10). *Veterinærhøgskolen må spare inn men i statsbudsjettet fikk de en gladnyhet*. Hentet 03 20, 2025 fra [forskerforum.no: https://www.forskerforum.no/veterinaerhogskolen-ma-spare-inn-men-i-statsbudsjettet-fikk-de-en-gladnyhet/](https://www.forskerforum.no/veterinaerhogskolen-ma-spare-inn-men-i-statsbudsjettet-fikk-de-en-gladnyhet/)
- Mattilsynet. (2023). *Veterinærer som skal utføre ante mortem-kontroll må ha kurs*. Hentet 04 20, 2025 fra <https://www.mattilsynet.no/dyr/dyrehelsepersonell/kurs-om-ante-mortem-kontroll>
- NOU 2023: 17. (2023). *Nå er det alvor*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet.

- Petterson, L. (2022, 06 26). Mange søkte jobb som veterinær i mattilsynet. *Nationen*, ss. <https://www.nationen.no/mange-sokte-jobb-som-veterinar-i-mattilsynet/o/5-148-56243>.
- regjeringen.no. (2024). *Høyring av forslag til ny ordning for gjeldssletting i distrikta og styrka gjeldssletting i Finnmark og Nord-Troms*. Hentet 03 21, 2025 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-forslag-til-ny-ordning-for-gjeldssletting-i-distrikta-og-styrket-gjeldssletting-i-finnmark-og-nord-troms/id3072590/?expand=horingsvar&lastvisited=>
- Samordna opptak. (2025). *samordnaopptak.no*. Hentet 03 24, 2025 fra <https://www.samordnaopptak.no/info/opptak/opptak-uhg/opptakskvoter/kvote-for-nordnorske-sokere-UIT.html>
- Stræte, E. P., Logstein, B., Melås, A. M., Mittenzwei, K., Winsvold, A., & Zahl-Tanem, A. (2024). *Rekruttering av avløsere til jordbruket*. Trondheim: Ruralis.
- Wærp, H. K., & Bungler, A. (2023). *Hvor ble det av dyrlegene? - Om mangelen på veterinærer i klinisk praksis og vakt*. Oslo: AgriAnalyse rapport 3-2023.
- Wærp, H., & Sørheim, V. (2024). *Bedret utnytting av viltkjøtt som en ressurs for næringsutvikling i Distrikts-Norge: -En analyse med utgangspunkt i den lokale kjøttbransjen*. Oslo: AgriAnalyse.

Utgivelser 2025

Rapport 1–2025: Miljøtiltak i jordbruket rundt
Oslofjorden: Effekter på struktur, produksjon og
investeringsbehov

Rapport 2–2025: Sårbarhet for økologisk grønt-
produksjon i Norge. Diffuse politiske mål,
passiv politikk og mangelfulle tiltak

Rapport 3–2025: Finnmark - Status og tiltak

Notat 1–2025: Nordmenns kjøtteterspørsel

Notat 2–2025: Norsk Landbruksvarehandel

Notat 3–2025: Produsentøkonomi i potet med vekt på
industripotet

Hollendergata 5.
Pb. 9347 Grønland
N-0135 OSLO
E-post: post@agrianalyse.no
Web: <http://www.agrianalyse.no>

ISSN 1894–1192

ISSN (WEB) 1894–1877

